

EJUSDEM

IN S. QUADRAGESIMAM ORATIO IV.

Τοῦ αὐτοῦ λόγος προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

α'. Οὐκ εὐπορῶ συνιδεῖν, ὦ ἀδελφοί, ὅπως ἂν τοὺς λόγους ἡμῶν ἀρμόσωμαι σήμερον. Τριχῆ γὰρ διασχίζων τὸ τῆς ἄρτι συνελεύσεως αἴτιον, οὐκ ἂν ἐγγύας δοίην ἀσφαλεῖς, δυνήσεσθαι πρὸς τὰ τρία ἐξαρκέσειν, ὡς ἐγὼ τε ἐπιθυμῶ, καὶ ὡς τὸ τοῦ πράγματος ὅσιον ἀπαντεῖ. Πρόδηλον γάρ, ὡς οὐ μόνον εὐχῆς ἕνεκεν ἦκατε, τῆς χάριν ἀνέκαθεν ἢ ἀθροισις αὐτῆ συντελεῖσθαι εἴλωθεν, ὡς ἂν τὸ πνευματικὸν στάδιον ἀθλητικῶς ἐξανύσαντες, καὶ τῶν σκαμμάτων γεγονότες, ἔχοιτε οὐ μόνον τὰ νενομισμένα ἐξανύειν, ἀλλ' εἴ που δυνατὸν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐκτρέχειν, καὶ ὑπερακοντίζειν ἀλλήλους τοῖς καθ' ὑπερβολὴν θεῶν φίλην καὶ ἀγωνισματιν' ἐπεὶ καὶ ὁ θεῖος λόγος φάμενος τὸ « Ἐν κόποις ὑπερβάλοντως, » διδάσκει, μὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν, ἀλλ' ἡ μόνην τὴν ἐφάμαρτον, καὶ δι' αὐτὸ μὴ φιλουμένην θεῶν, ψόγοις ἀποκληροῦν. Οὐκ οὖν εὐχῆς μόνης ἕνεκεν, ὡς ἐρέθη, ὁ τῆς ἡμέρας ταύτης σύλλογος, ἀλλὰ καὶ διδασκαλίας, ἣν οἱ θεϊότατοι Πατέρες ἐνομοθέτησαν, οἷς ἐποίουν ὡς ἐκάστοτε.

β'. Τὸ δ' ἐν τοῖς νῦν τρίτον αἴτιον τοῦ συνελθεῖν, ὁ καιροῦ περιπέτεια ἔφηνε, παραμυθία καὶ λόγος παρήγορος, οὐπερ, ὡς οἴμαι, καὶ αὐτοῦ μάλιστα προσδέσθε, εἴ τι χρῆ τοῖς ἐμοῖς τεκμηρῶσθαι καὶ τὰ ὑμέτερα. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς νῦν ἔλγισσι καὶ τοιοῦδε φαρμάκου προσδεδέημαί, ποτινῶμενος εὐρέσθαι ποθὲν μέθοδον, δι' ἧς τὸ ἰατρευμὰ μοι ἔσται ἡπιώτερον φιλανθρωπίᾳ θεοῦ, καὶ μὴ πρὸς ὀδύνην οὐ φορητὴν. Τί δέ μοι λέγειν, ὡς τοῦ τρίτου καὶ μόνου ἐγὼ δέομαι, δέον εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῶν τριῶν ἐπιδεῶς ἔχω, καὶ ὑπερκαίεται μοι τῆς αὐτῶν ἐπιτυχίας ἢ ψυχῆ; Εὐχὴν τε γὰρ καὶ αὐτὸς ἐθέλω τὴν ἐξ ὑμῶν, εἴπερ ποτὲ, καὶ διδασκαλίαν δὲ καταρτίζουσαν, ἐφ' οἷς εἰς τὴν κατὰ θεὸν οὐ παύομαι ὁδὸν σκαμνέων, οὐδὲ κατορθῶ τὰς τρίβους, χαλεπῶν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπ' ἀμφοτέραις ἰγνώαις, εἴτ' οὖν τοῖς κατὰ λόγον καὶ πράξιν διαδύμασιν. Ἔτι δὲ καὶ παραμύθιον προσεπιζητῶ ἐφ' ὁμοίοις, ἐφ' οἷς δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ προκαλεῖσθε οἴμαι τὸν παραμυθησόμενον. Καὶ ὑμεῖς μὲν ὅπως ἂν τοῖς ἐμοῖς αἰτήμασι προσενεχθῆσεσθε, εἰδοίητε ἂν αὐτοὶ, καὶ πρὸ ὑμῶν ὁ θεὸς, ὁ μεθοδεύσας καὶ ὑμᾶς εἰς τὰ τρία καλὰ, ὑπὲρ ὧν ἐμοὶ δέησις.

γ'. Ἐγὼ δὲ, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, οὐ πάνυ εὐπόρως ἔχων πρὸς τὰ ἐξ ἐμοῦ, ὅτι μηδὲ τὴν πρῶην εὐκαιρίαν

A *Ejusdem oratio præparatoria in sanctam Quadragesimam.*

1. Non facile perspicio, fratres, quomodo hodiernum sermonem vobis sim adapturus. Tres enim, inter se diversæ, præsentem congregationem provocarunt causæ; ast me fidum non dabo sponsorem capillum trium ita pertractandorum sicut desidero ipse et rei gravitas expostulat. Manifestum est enim, vos huc venisse non propter solam supplicationem, quæ antehac fideles congregare solebat, ut spirituale stadium athletarum more percurrentes limites cursu attingastis; verum etiam, si fieri posset, limites excedere studetis vos invicem superare, certamen certantes superabundans et Deo acceptum. Siquidem Scriptura dicit: « In laboribus abundantius ¹, » docet autem non omnem abundantiam gratam esse Deo, sed eam solam quæ peccato careat et vituperio. Igitur non propter preces tantum, uti dictum est, huc convenistis hodie, sed propter doctrinam quam divini Patres legibus scriptis atque factis nobis tradiderunt.

2. Tertia hujus concionis causa ex rerum et temporum natura desluit: consolationem, verbum perimulcens vultis percipere, quo quidem vobis opus est, si de meis ad vestra quandam conjecturam proferre licet. Ego enim ipse, his in calamitatibus, solatii remedium desidero, et viam invenire, qua, concedente Deo, sanatio nostra evadat nobis faciliior et non ad dolorem perducatur intolerandum. Cur autem dico tertium, hoc mihi solum esse necessarium, cum esset confitendum me tribus istis indigere et animam meam illorum efflagitare consecutionem? Preces enim vestras et ipse magis quam antea imploro et doctrinam corroborantem ut a viis Domini non declinem; semitas autem meas non dirigo, quia non uno claudico pede, sed ambobus deflecto genibus, verbis scilicet et factis. Deinde solatium iisdem perquiro rationibus, quibus vos ipsi implorare videmini consolatorem. Ideo rescitis ipsi quomodo meis implicemini negotiis; Deus autem prius rem totam perspexit, qui ad bona tria, quæ in votis meis sunt, vos jam olim conduxit.

3. Equidem, sicut jam dixit, non prorsus bene habeo; divitiæ abierunt, nec jam in pristina con-

¹ II Cor. xi, 23.

dilione sum, de qua gloriari licebat; sed mentis cogitationes, imo sermo ipse mutatus est in deterius, ac numerosus esse desiit; oratio enim quo minus fluat moror impedit. Ubi enim fons obstruitur, aqua parce fluit, quia, quando origo minus bene constituta est, quidquid inde provenit languet. Tamen oportet causa cessante effectum quoque cessare. Nilominus ad promissum exsequendum accingor, ita tamen ut quod maxime est necessarium in medium proferam, quia talem materiam amplificari auditores minus gratum habent. Pauca enim verba oranti et orationem suscipienti sufficiunt. Ejusmodi porro preces omnium locorum ac temporum esse nemo infitiabitur.

εὐχομένην τε καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ τὰ τῆς εὐχῆς, καὶ οὐκ ἂν γένοιτό ποτε κίαν πραγματιώδες τὸ ἐν τοιούτοις εὐχεσθαι.

6. Quæ ad orationem pertinent, paucis jam perstrinxi; doctrina subsequitur et ipsa triplex. Ast in singulis eadem sunt difficultates. Primo quidem verborum penuria me vexat, qui ab incunabulis aliter edoctus fui; deinde ab antiquis temporibus sacrorum cultus et doctrina nobiscum nata consenuit. Propterea plures, puto, sermones hortantes ad jejunium, optimam tractarunt materiam, ita onerariæ naves, multis gravidæ mercibus, mare trajecurunt. Novissimam dicunt cantilenam esse pergratam hominibus; verum ubi carmen sæpe sæpius fuerit cantatum, si mentis ager fuerit omnino sulcatus, vereor ad operam accedere. Eloquentem prævortunt auditores et rubore suffundunt, dum peregrinantur aures. Natura enim ita sumus comparati, ut plerumque assuetis rebus aures ocludamus, atque recedamus ex ecclesia in qua nobis pernotæ proponuntur materiæ, dicentes: Scimus hæc omnia, et his sermonibus nolumus defatigari. Quid inde sequitur? In vanum laborat orator ut suos incantet auditores; loquitur enim sicut cymbalum tinniens. Hæc mihi secunda causa est cur sermonem perhorrescam.

λογίζεσθαι. Τοῦτό μοι καὶ τὸ δεύτερον αἴτιον τοῦ ἐλαθεῖσθαι τὴν λαλίαν.

5. Tertia autem, eaque major et gravior causa, in solatorii generis lege et sermone consistit. Quomodo enim solaturus sum alios, qui ad mortem tristis sum in anima mea? Quomodo vocem ad dulces solationis modululos inclinabo, qui pro gemitibus verba nequeo proloqui? Quomodo afflicti ipse aliorum doloribus afferam remedium? Nonne merito illud auditorus sum: « Medice, cura teipsum? » Ista est causa tertia. Triplici igitur coangustatus vinculo ad silentium redigor; attamen non cedo: multis enim de recessu perpensis ad hanc propero concionem. Allegatas materias maxima prosequor reverentia, sicuti docet patrem senescentem; necessitate vero coactus, tria proposita capita metior, in quantum profuturum sit: multiloquia enim et verborum resonantia hoc in loco nihil prosunt. Res ipsas dispositurus sum per viam facilem et expeditam, atque sic ad finem conventus pergam; initium vero sumam e rerum natura.

πλουτῶ, οὐδὲ κατάστασιν ἐκείνην ἔχω περὶ ἐμὲ, καθ' ἣν ἡγλαϊζόμεν λέγων εἰς τὰ κατὰ σκοπὸν· ἀλλὰ μὴ καὶ τὸ νοερὸν κατάστημα ἑτεροιοῦται πρὸς τὰ πρότερον, καὶ ἡ προφορὰ δὲ τῶν λαλουμένων καινοπραγεῖται, καὶ οὐχ οἷα τὲ ἐστὶν ἐμπλατύνεσθαι εἰς ἀδρότητα. Καὶ ἔχει λόγον τὸ πάθος. Πηγῆς γὰρ ἀποβρότου ἐμπεφραγμένης, ἀκόλουθον, ἐπιλείπειν καὶ τὴν ἐκροήν, καὶ ἄλλως δὲ χρεὶ, τοῦ γεννώμενος ἐξ ἐπιπέλου γενομένου, μηδὲ τὰ γεννώμενα τεθελέναι. Καὶ ὁμοίως προεκτιθέμενος ὑπισχνούμαι, ὡς εὐχὴν μὲν ἀποδοῦναι πάνυ τι ἀναγκαιότατον, καὶ οὐδὲ διεξοδικόν, ὅτι μηδὲ λιχνεύονται τὰ γε τοιαῦτα οἱ ἀκροαταὶ εἰς πολὺν πλατυσμόν. Ἄρκοῦσι γὰρ καὶ βραχέα ῥήματα, τὴν ἐπιθυμίαν ἀποπλήσαι τῷ οὐκ ἂν γένοιτό ποτε κίαν πραγματιώδες τὸ ἐν τοιούτοις

δ'. Καὶ οὕτω μὲν προκεφαλαιοῦμαι τὰ γε εἰς χάριν εὐχῆς διδάξαι δὲ ὑμᾶς — ἀλλὰ τριχῆ καὶ αὐτό. Ἐμοιγ' οὖν ἄπορον φαίνεται· καὶ πρῶτα μὲν κατὰ τὴν περὶ λόγους πενίαν, ἣν δαψιλῆ πλουτῶ, ἢ συντίθραμμαι εἶνα καὶ ὅτι αἰώνιος ἐξότου χρόνος τῇ καθ' ἡμᾶς ἱερωτάτῃ θρησκείᾳ τοιαύτῃ τοῦ λόγον ἰδίᾳ καὶ συγγεγένηται καὶ παρεκτειναμένη συγγήρακε. Διὸ καὶ πλείονες, οἶμαι, λόγοι τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἔτριψαν, τὰ νηστευτικὰ παραγγέλλοντες, ἢ περ φορτηγοὶ νῆες ἀγαθῶν πλήθουσαι τὴν θάλασσαν ἔτεμον. Ὅθεν νεωτάτης μὲν αἰεὶ φιλουμένης φόδης, ἀπάτης δὲ τοιαύτης ἐννοίας κἀνταῦθα πολλάκις ἀμαξευθείσης, ὃ δὴ λέγεται, καὶ μηδεμιᾶς ἀτρίπτου περιλελειμμένης, ὅκνον ἔλλογον ἔχω λαλεῖν, ἅπερ οἱ ἀκροώμενοι προαρπάζοντες ἐμὲ μὲν καταιδέουσιν, αὐτοὶ δὲ ἀποκναίσονται πρὸς τὴν διούλου ἀκρόασιν· ἐπεὶ καὶ φύσει τοῦτο πάσχομεν ἄνθρωποι, ὡς ἐπιπολὺν κλείοντες ἐν τοῖς τοιούτοις τὰς ἀκοὰς, καὶ που καὶ ἀποκηδῶντες τῆς συνάξεως ἐν τῷ κατηχεῖσθαι τὰ γινώριμα, καὶ ἀναφωνοῦντες, ὡς « Ὅϊδαμεν ταῦτα πάντα, καὶ οὐ δεόμεθα ἐνασχολεῖσθαι τοιούτοις ἀκούσμασιν » ὡς ἐντεῦθεν τὸν διδάσκοντα μάτην περιζῆδειν τὸ διδασκαλεῖον, καὶ ὡς εἰς κύμβαλον ἀλαλάζον

ε'. Τὸ δὲ γε τρίτον καὶ μεῖζον καὶ βιαιότερον ὁ παρηγορητικὸς καὶ νόμος καὶ λόγος. Πῶς γὰρ ἂν καὶ παρηγορησαίμην ἄλλους ὃ τὴν ψυχὴν περίλυπος ἕως μικροῦ καὶ εἰς θάνατον; Πῶς δὲ ἂν διαρθρώσω φωνὴν ἐπὶ παραμυθίᾳ ὃ τοῖς στεναγμοῖς τὸ λαλεῖν ἐγχοπτόμενος; Πῶς δ' ἂν ὁ περιπαθὴς ἑτέροις ἐπὶ πάθεισι θεραπείαν τεχνώμενος, οὐκ ἀκούσωμαί ποθεν πρυπφωῶς τό. « Ἴατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν; » Τοῦτό μοι καὶ τὸ τρίτον. Οὐκοῦν ὡς οἷα τριπλόκῳ τούτῳ σχοινίῳ ἀγγόμενος, βιάζομαι σιγῆν, εἰ καὶ μὴ πείθομαι· καὶ πολλὰ λογισάμενος εἰς ἀποδυσπέτησιν, ἰδοὺ γίνομαι τῆς συναλεύσεως, καὶ ὁμοιοῦμαι τὰ προτεθειμένα, ὡς εἰκὸς ποιῆσαι γέροντα παππᾶν, οὕτω διακείμενον. Χωρήσω οὖν ἀναγκαιῶς διὰ τῶν ἐκτεθειμένων τριῶν κεφαλαίων, εἰς ὅσον σύμμετρον· πολυλογία γὰρ ἐγκραίνειν ἀδρότερον, οὔτε ἐστὶν, οὔτε ἔξεστι· καὶ ἀναμιγνύς αὐτὰ οὐκ ἀμεθόδως, καὶ δι' ἀλλήλων ἄγων, περαιώσομαι τὸν σκοπὸν τῆς συνάξεως, ἀρξάμενος, ὅθεν εὐλογητὸν ἀρχεσθαι.

ζ'. Ὁ Θεός, ὁ πρὸ αἰώνων καὶ ὑπὲρ αἰῶνας, ὅτι **A** καὶ ποιητὴς αἰώνων (οὐ τὸ ἀναρχὸν καὶ προἀναρχὸν εἰπεῖν μὲν ἔστι κατὰ νοῦν ὁρθόν, καὶ βεβιωτάσθαι, καὶ καρδίᾳ καὶ στόματι ἀνομολογήσασθαι, νοῦσαι δὲ πρὸς ἀκρίθειαν καὶ ἐμβασθῆναι, δυσμήχανον), ἦν μὲν αἰεὶ, ὡσπερ καὶ ἔστι καὶ ἔσται· οὔτε δὲ τῶν τινος ἡμετέρων δέησιν ἔσχε ποτὲ, οὔτε δεήσεται. Εἰ γὰρ ἐδέετο, ἐποίησεν ἂν ἡμᾶς ἐγγύς — προαιωνίους μὲν οὐκ οὖν, ταύτων δὲ φάναι, συναιωνίους, πλὴν οὐδὲ τοῦ ἑσχατοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν αἰώνων. Ἀρκούμενος δὲ τῇ αἰκείᾳ οὐσίᾳ, καὶ τὸ πληρέστατον ἀπειρον ἔχων εἰς ἀνευδῆς, καὶ μηδενὸς λειπόμενος τῶν ὄσων καὶ ἔπρεπε Θεοῦ ἀγαθότητι, καὶ πᾶσι τοιοῦτοις ὑπερπλουτῶν, ὕστερον εἴλετο τὴν ἡμετέραν πλάσιν, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, ἵνα οὕτω πληθυναί, ὡς εἰπεῖν, θεότητι, προστεθέντων ἡμῶν λόγῳ **B** θεύτως τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ.

ζ'. Ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ γῆ καθέλκειν εἰς ἑαυτὴν εἶχεν ἡμᾶς, ὀκνοῦντας ἀνωφερεῖσθαι, προὔπεσθησάτο καὶ φύλακας ἡμῖν τοὺς ἀσωμάτους ἀγίους χορούς, φῶτα ἐκείνους δεύτερα, πυρσεύοντα ἡμῖν τὸ σωτήριον· καὶ ἐπαύξοντα τῇ σοφῶν διακονίᾳ τὴν θείαν ἔλλαμψιν, οὐ χάριν καὶ ζῳοπυρον ἡμῖν ἐνέθετο, πεφυκὸς Πνεύματι θείῳ ῥιπίζεσθαι καὶ ἀνάπτεσθαι εἰς τε τὸ λάμπον ἐν κόσμῳ, καὶ εἰς τὸ καὶ θύματα Θεοῦ καὶ ὄστας ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποτελεῖν, καὶ ὡς θυμιάματα δὲ κατευθύνεσθαι εἰς αὐτόν.

η'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀντικείμενον πνεῦμα ἐπιπομάζον, καὶ μὴν καὶ ἀντιπνέον, ποτὲ μὲν μαρκίνειν τὸ τοῦ θείου πυρός ἐπειρᾶτο σπέρμα, καὶ ἀφίεναι μηδὲ **C** ὑποσμίχεσθαι, ποτὲ δὲ καὶ ἐξαρθῆν καὶ πυρσεύσαν ἀπεσθέννυε, βαρὺ καταπνέον, κἀντεῦθεν χάρις καὶ ἔρεθός τοῦ κατ' ἀνθρώπου κόσμου κατεκαυχάτο, καὶ σκότωσης βαθεῖα τε καὶ παχεῖα ὄση ἐπαρρήτιάζετο· πρῶτα μὲν ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀπαύγαγμα τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος εἰς γῆν ἐνεχθείς, καὶ ἀστραπὴς πληθύνας, καὶ συνταράξας τὸν ἄρχοντα τοῦ καθ' ἡμῶν κακοῦ, ἐκείνον μὲν ὡς τὴν τοῦ ἑωσφόρου καὶ κλησιν καὶ πράξιν ἀποθίμενον ἀπεκλήρωσεν ὅς ἐχρῆν, τὸ βίαιον ἐκείνου ἀπαγαγὼν ἐξ ἡμῶν τῶν λογικῶν εἰς τοσοῦτον, ὡς μὴ ὅτι γε ἡμῖν μὴ ἔκειν ἐπιφύεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ χολοῖσι γούν ἐπεμπίπτειν καὶ εἰς ὕλεθρον δίχα γε κελεύσεως.

θ'. Ἐπεὶ δὲ μοχθηρὰ ἡ κατὰ προαίρεσιν, ἧς ἡμεῖς ἐλάχομεν εἶναι κύριοι, ὡσπερ ἐκείνον τὸν πονηρὸν τὸν Σατανᾶν, οὕτω καὶ ἡμᾶς οὐκ ἀνῆκε μετὰ τὴν **D** τοῦ Σωτῆρος ἀνάληψιν, ἀνασεύουσα εἰς ἀποστατικὰ ἔργα, δι' ὧν ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς παρεργίζεται, τῆνικαῦτα ὅσοι φρονήσεως εὐ εἶχομεν, αἶροντες τοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς εἰς ὕρον ἐκεῖνο τὸ ὑψιστον, ὅθεν ἡμῖν ἦξει βοήθεια, προσκαλούμεθα κατὰ τοῦ κατωτέρω καὶ ἐκ πεδιάδων πολεμίου τὸν ἐκ τῆς ἀνωτάτω ἀκροπόλεως ἡμῶν ἀρχιστράτηγον. Ὁ δὲ καὶ ἄλλας μὲν ἐπικουρίας ἐξεστειλεν, ὧν οὐκ ἂν αἴσθησις ἀντιλάβοιτο· ἐν δὲ ἐκείναις καὶ τὰς ἱερὰς διφθέραις παρέδοτο, δι' ὧν ὄσα καὶ ἀσπίδων στερεμνίων τὰς τοῦ πολεμίου βολὰς ἀπακρουσόμεθα. Ἐβῆθη γὰρ αὐταῖς προσεπιγράψαι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα εἰς ἐπίσημον,

6. Deus, qui est ante et super omnia sæcula, eo quod fecit et sæcula, absque initio ante initium dicendus, mente recta concipiendus, corde et ore puro benedicendus, intellectu autem adæquate comprehendī nequit; ipse erat semper sicuti est, atque erit, nec ullam nostri indigentiam habuit neque habebit. Etiam si quam habuisset indigentiam, nosmetipsos efformasset propius, non ante sæcula, sed cum sæculis; profecto non fecisset nos ultimo sæculo, sed multis antea sæculis. Propria substantia sibi sufficit, thesaurum in se possidet infinitum atque inexhaustum, nulla re caret quæ divine conveniunt bonitati, et omnibus superabundat divitiis; posterius nostram assumpsit formam, non propter semetipsum, sed propter nos, ut nos quodammodo sua impleret divinitate, eum nos adoptione illi conjunxerit, qui natura Deus est.

7. Dum possideret et attraheret mater terra homines, qui seorsus ad cælum tendebant, proposuit nobis Deus custodes, videlicet incorporatorum angelorum choros, ut luminaria illa secundaria viam salutis illuminarent et servitio suo divinum auferent fulgorem. Nobis inditus est ignis vivus qui natura sua accendi potest et inflammari ad illuminationem mundi, qui nos perficere potest victimas divinas atque sacrificatores, et dirigere sicut incensum in Dei honorem.

8. Spiritus autem adversarius hunc ignem vult comprimere; modo sufflat e contrariis ut scintillas flammæ divinæ dispergat, modo accendi non sinit; hic cremantem et illuminantem exstinguit ignem, spirat enim vehementer e loco in quo est chaos et tartarus contra mundum superiorem, ubi profundæ caligines et frigorum rigor. Splendor vero Patris luminum, sol scilicet justitiæ, ubi primum apparuit in terris, et radios suos emisit, statim conturbavit auctorem infelicitatis nostræ; sicuti prius Luciferum, nomine et virtute vocatum, expulerat et proprietatibus despolarat, ita violentum spiritum a nobis rationalibus in tantum abduxit, ut nos immundus invadere non posset, sed ne in porcos quidem ad illorum perniciem transire sine jussu.

9. Ast ubi voluntaria perversitas, quam subigere nostrum erat, sicut Satanam olim ita nos ad mala opera vel post recuperatam salutem protrusit, quibus Rex regnum Deus irritatur, hunc, quotquot non plane mente capti eramus, sublevis versus montem, unde salus nostra veniet, oculis, contra inimicum terrestrem et abjectum, o summa arce ducem in auxilium appellavimus. Qui cum aliis cælestibus auxiliaribus advenit et Libros sacros tradidit, quibus ut scutis fortibus usi, ab hostium sagittis nos defendere possumus. His namque nomen suum quod ab adversariis cerni posset, ad metum inferendum insculpsit, additis insuper mandatis divinis, quibus prolatis, gens perfida ut servi nequam et mali dæmones aufugere consueverunt. Sunt

autem illa apostolorum cæterorumque nuntiorum spiritu divino inflatorum præcepta, quibus auditis Dei milites animali dæmones adorti feriunt, propellunt, istiusmodi armis cominus ac eminus ulentes.

λαί, ὧν ἐξηχουμένων θαρρόνουνται οἱ τοῦ Θεοῦ ὀπλίται, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἐπεμπεδῶσι, καὶ πλήττουσι, καὶ βίπτουσι, χρώμενοι τοῖς αὐτοῦ οὐ μόνον ἀσπίδων δίκην, ἀλλὰ καὶ ὅπλου παντός.

10. Si igitur hæc ita se habent (ut vere habent), vobis Dei militibus auctor sum ut ex isto ornamentario, Scripturis sacris dico, ea promatis arma quæ cognitionis instrumenta sunt, quibus ad vestram institutionem usi estis, et quorum ope ex hostibus hominum osoribus sæpe sæpius victoriam reportastis. Sed jam satis hæc de re dictum est. Sacræ enim paginæ vos edocebunt et certamini favebunt, quo stadium spirituale victores percurretis.

11. Sic igitur ad magnos belli duces ablego, quorum militia spiritualis et rei bellicæ summa perilia, quorum tubæ muros projiciunt, quos malignitatis architecti per nos exstruxerunt, cooperante malitiæ doctore autem in nihilum redegerunt. Quod si horum inopiam non habetis, attamen in præsentis rerum discrimine aliam capessite armaturam. Ad nos accedite ut armorum fabros, qui quibus ad hoc certamen opus habetis, vobis impertiemus. Equidem nihil recusabo, imo quantum possum, id monebo ne ad apparatus pristinos vos accingatis. Ubi enim linothorax clypeum induit et gladii horrendi loco framea se accinxit, certe a cataphraetis inhumane quantum distabunt. Quam igitur ego armaturam nuncupo, pro tela aranæ habebitur ab

ἰσχύμειος καὶ χρηγίας ἔλαχον ἔχειν, ἄνθρωπος γέρων ἀκμῇ τῇ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν κατὰ λόγους (εἰ ποτέ μοι καὶ ἴσαν) συναπολωλεκώς· καὶ πρῶτον, ὃ δὴ παντός πολέμου προτρέχει, ποιῶ καὶ αὐτός, εὐχὴν προγράψας, ὅποια τοιοῦτου προκατάρχειν ἔργου φιλεῖ.

12. At hoc quidem loco est quod omnes metuamus ne, ubi Deus in quocumque a nobis perficiendo opere se subducit, opera nostra irrita sit. Nobis autem certamen quod nobis incumbit severissimum Deoque ipsi gratissimum, jejuniū est, propter quod omnes terræ sacerdotes hujusce considerationis rationem inire debent. Proceur igitur ut in his certaminibus summus palmarum distributor e parte nostra stet; qui quidem nobis, ubi bene certaverimus, meritam mercedem non refutabit; ubi autem fatali quodam casu a proposito exciderimus, victoriæ muneribus nos non privabit aut cum dedecore labi sinet. Non inaniter autem *fatali quodam casu* addiderim. Non enim de corporis exercitio aut carnis pondere agitur qua theoricæ certantes circumdantur, quippe qui et

ὡς βλέπεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ φρίκην αὐτοῖς ἐμποιεῖν· προσεπιγράψαι δὲ καὶ θεῖα προστάγματα, ὧν ἐξακουσμένων οἱ ἀποστάται κακοὶ δοῦλοι δαίμονες δραπέτεύουσι. Τὰ δὲ εἰσιν αἱ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλως δὲ κηρύκων ἐκ θείας ἐπιπνοίας διδασκα-

ί. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (πάντως δὲ οὐκ ἂν ἄλλως), ἐπιτέλλομαι ὑμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ ὀπλίταις, εἰς τὸ τοιοῦτον θεωρητικὸν δραμεῖν, καὶ ἀναλέξασθαι τὰ πρόσφορα ὅπλα τὰ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, αἱ πρόκεινται εἰς ἀνάγνωσιν, ὅς ἔχετε, ὧν πεπειρασθε εἰς ἐπιστήμην, αἷς πολλάκις περιεγένεσθε τῶν μισανθρώπων ἀντιμάχων· καὶ οὕτως ἑμαυτὸν ἀπαλλάττω τοῦ πλείω λέγειν. Αὐταὶ γὰρ αἱ θεῖαι συλλαβὰὶ διδάξουσιν ὑμᾶς, καὶ συλλήψονται παντός ἔργου, δι' οὐ κατευθυνεῖσθε εἰς τὸ προτεθειμένον πνευματικὸν στάδιον.

ια. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς εἰς τοὺς μεγάλους πολεμάρχους, ὧν τὰ κατὰ πνεῦμα τακτικά, ὧν αἱ θεῖαι στρατηγικαὶ μέθοδοι, ὧν αἱ σάλπιγγες ταίχη καταβρίπτουσιν, ἅπερ οἱ τῆς κακίας οἰκοδόμοι δι' ἡμῶν ἐπληθοποίησαν, ὧν αἱ ἐλεπόλεις ἅμα προῦφάνησαν, καὶ πύργους, οὓς ὁ σοφιστὴς τῆς κακίας ἀνέστησεν, εἰς χροῦν ἐλέπτουσαν. Ὅτε δὲ τῶν μὲν τοιούτων αὐτάρκως ἔχετε, διὰ δὲ τὸ πρόχειρον καὶ εὐπόριστον κατ' ἰδίαν αὐτὰ θέμενοι, λιχνεύεσθε καὶ εἰς ἕτεροῖον ὄπλισμόν, καὶ ὡς ἐπὶ ὀλοποιούς ἡμᾶς ἦκατε χορηγησοντάς τι πρὸς μάχην τὴν ἄρτι προκειμένην ἐπιτέθειον· ἐπιδώσω μὲν ἐξ ἀνάγκης, προφωνίσομαι δὲ, μὴ ἂν ἔχειν ἡμᾶς τοιαῦτα σκευάσασθαι, ὅποια τὰ παλαιά, οὐ μόνον οὐδὲ ἐγγὺς ἐκείνων εἰς οὐδὲν ἰδὲ γὰρ ὁ κατὰ πνεῦμα λινοθώραξ, καὶ ὁ ἐκ λόγων ἀσπίδα περιθήμενος, καὶ ἀντὶ ξίφους βριαροῦ ἀγεννη παραξιφίδα, καὶ ἕσοι τοιοῦτοι — ἀλλ' αὐτοὶ τῶν καταφράκτων ὀπλιτῶν παλὺ τι διενηνόχασιν· ἢ ἅρα ἐξ ἡμῶν ὀπλισίς λογισθεῖν ἂν ἀράχνης ἐπένδουσις τοῖς ἄλλως εἰδῶσιν ὀπλιζέσθαι πρὸς ἀκρίθειαν, καὶ στεγανοῦσθαι εἰς ἐχυρότητα. Καὶ ὅμως ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἐξαρτῶ ὑμᾶς εἰς μάχην, ὡς καὶ μεθόδου καὶ

ιβ. Γινώμεθα πάντες ἐνταῦθα φόβου, ὡς, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἅπαντος ἔργου σπουδαίου συνεφέψεται, οὐκ ἔστι κατορθοῦν. Σπουδαιότατον δὲ ὅτι μάλιστα, ἐπεὶ καὶ θεοφιλέστατον, τὸ ἄρτι προκειμένον ἀγωνισμα, ἢ « νηστεία, » δι' ἣν ὁ παρὼν λόγος ἄρτι καιροῦ τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς ἀρχιερεῦσι καθέσταιται. Οὐκοῦν εὐχοίμεθα, πρὸς ἡμῶν εἶναι τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγῶσιν ὑπερκαθήμενον ὑψίστον βραβευτήν· ὅς καλῶς μὲν ἡμῖν ἀεθλεύσασιν οὐ φειδωλὸς ἔσται τῶν ἐπάθλων, ἀτεχνῶς δὲ διεκπισοῦσιν οὔτε προσηγῆς φανεῖται, καὶ τῶν βραβείων ἀποστερήσει, καὶ ἄλλως οὐκ ἐντίμως ἀπώσεται. Οὐ μάτην δὲ μοι τὸ « ἀτεχνῶς » ἐνταῦθα ἐπιλέλεκται. Οὐ γὰρ σωμασκίας ἐνταῦθα χρεῖα καὶ στοιβῆς κρεάτων, ἦν οἱ θεωρικῶς ἀθλοῦντες περίκεινται, σαρκῶν αὐτοὶ ὄντες ἄνδρες, καὶ που καὶ βαρύτητι σώματος καταβρίπτουντες

τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ τέχνης εὐμεθοῦς, πνευματικῶς βυθιζούσης καὶ ἐναγοῦσης εἰς τὸ εὐσθενές, δι' ἧς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀπονηκτικὴ τέχνη καὶ σοφία θεῖα κάτω βάλλουσι τὸν καθ' ἡμῶν φρονούντα μετέωρα, τὸν καὶ πάνυ μὲν βριαρὸν, καὶ ἄλλως δὲ ἀνδρανεστάτον· τὸ μὲν, εἰ καταβράθυμοῦντες χυνοῦμεθα, ὅτε καὶ πίπτομεν, τὸ δὲ, εἴπερ ἐργηγορότεροι ἡμᾶς αὐτοὺς ἕκαστος εἰς θάρσος ἐκπυροῦμεν μάχιμον, ὅτε καὶ βίπτομεν τὸν ἐχθρὸν. Τέχνην δὲ τοιαύτην ἀθλητικὴν διδάχθῆναι, οὐδεμίαν χρεῖαν ἡμῶν οὐδενί. Πάντες γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα ἱκανῶς, καὶ πεπειράμεθα ἐντριῶως, καὶ οἴδαμεν ἀκριβῶς, καὶ δυνάμεθα ἕκαστος ἀλέλιπτης εἶναι, στρατηγὸς αὐτόνομος, κυβερνήτης αὐτοπρόβλητος, διδάσκαλος αὐτοφυῆς, ὁδηγὸς ἀφ' ἐστίας αὐτομαθῆς ἐρμηνεύς.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ ὁσιότης παρεκλούθησεν, ἕκαστης μεγάλης νηστείας, καθὰ καὶ παντὸς πολέμου, προηγεῖσθαι τὸνάξιν καὶ διδασκαλίαν τὴν ἐπ' αὐτῇ (πολέμου γὰρ τι πάντως εἶδος, καὶ αὐτοῦ σκοπιμωτάτου, καὶ τὸ νῦν ἡμῖν προκείμενον σπούδασμα μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν στρατιωτικῶν τάξεων), καὶ ἄθροισμα τοῦτο ἱερὸν συνελέγη, καὶ οὐκ ἔστι μὴ καθοσιώσασθαι τὸ πρέπον, εἰς ὅσον ἰσχύς μεθαδεύομεν ὑμῖν ἀναγκαιῶς πρὸ πάντων ἄλλων, ὡς ὁ τῆς διδασκαλίας ἕρος κανονίζειν βούλεται, εἰς νοῦν λαβίσθαι τὰ τοῦ σκοποῦ τῆς νηστείας, εἰς ἣν ἤδη προβιβαζόμεθα. Τοῦτου γὰρ εὐρημένου (πρόσοπτος δὲ πάντως ἡ αὐτοῦ θύρα, καὶ χρῆ μακρὰ ἰσχυνηλατεῖν), οὔτε ἡμεῖς πολυλογήσομεν, οὔτε ὑμεῖς πανήτεσθε, ἀλλ' ἐκ πραχείρου δράξεσθε τοῦ ποθευμένου· ταῦτόν δ' εἰπεῖν, τὸ θεῖον ἐξικύσετε θέλημα, τὸ δὲ σεμνότατον φάναι, αὐτῷ θεῷ ἐγγίσεσθε, καὶ ἄλλος ἄλλου προτρέχοντες ἐν τῷ τῆς παντίμου ἀναστάσεως κειρῷ, ἐντελέξεσθε αὐτῷ, καὶ προσφωνήσεσθε, καὶ τὸ « Χαίρετε » ἀκούσεσθε, καὶ ὅσο ἄλλὰ προσφορά τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναστάσει καὶ λαλιᾷ τῇ πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ τὴν αὐτοῦ μαθητείαν φιλοῦντας, καὶ ποθητὸν ἡγησαμένους τὸ κολλᾶσθαι αὐτῷ.

ιδ'. Σκοπὸς δὲ νηστείας, εἰς ἣν ἡμεῖς ἄρτι στελλόμεθα, οὐχ οἷον ἐπιτηθευόμεθα οἱ πολλοὶ, κημοῦντες τὰ χεῖλη, ὡς ἂν μὴ τὸ πλήρες τοῦ ταμείου ταχὺ γένηται ὑπόκενον, μηδὲ τὰ ἀναγκαῖα μύλαις ὀδόντων ἀλλήθεσθαι παραδόλλωνται, μήπως αὐτὸς ὁ βίος ἐλαττοῖτο. Τοῖς γὰρ οὕτω τεχνωμένοις νηστεύειν, ἐμπορία τὸ πρᾶγμα, καὶ τίς καρδαιότητος εὐρεσις. Καὶ ὑγίαιαν μὲν, εἰ οὕτω τόχοι, περπιοιοῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐδὲ τοὺς ὀδόντας τρίβουσι· μεστὸς δὲ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ πολὺ καὶ ὁ ἔξω κώρυκος, οἷς τὸν οἰκεῖον καὶ σύμφυτον θύλακον λαγαρὸν φυλάττουσιν. Ἄρετή δὲ ἐν αὐτοῖς οὐδεμία. Οὐκ οὖν ἡμῖν ἄρτι νηστείας τοιαύτης κήρυγμα, τῆς καὶ πονηρᾶς καὶ ἰσχυνοποιού, εἰς οὐδὲν ἕξον· παραγγέλλομεν δὲ ἄλλως νηστείαν τὴν μετὰ καὶ τροφῆς καὶ τροφῆς καὶ πλησμονῆς, τὸ καινότερον. Προκαλοῦμαι γὰρ ὑμᾶς, δι' ὅλης τῆς νηστείας καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ πλείω τῶν προτέρων, εἰ δυνατόν, καὶ μέχρις αὐτοῦ κόρου σπεύδειν δὲ καὶ θησαυρίζειν, εἴγε δύνασθε, ἵνα οὕτω μηδὲν τι κεινοπραγεῖν οἰώμεθα, εἴτε πρὸς τὸ νηστεύειν ἄρτι ἀπονεύομεν, ὡς τὸ δοῦλον σώμα

A ipsi carnosii sunt homines, et, corporis mole non impediti, adversarium humi projiciunt; sed ars proba requiritur quæ ipsorum personis decus ac robor imperit, quorum venia sine labore, vi autem et sapientia divina suffulti eum humi sternunt qui nostram cladem, licet robusti simul et ignavi, meditantur, seu ob negligentiam tumescentes cadimus, seu ubi novo eum vigore nos invicem ad pugnandum exhortamur in adversarii perniciem. Paucæ autem artem nemo nostrum opus habet edoceri. Omnes enim satis ea in re iustrecti expertique sumus, et quisque nostrum sui ipsius unctor, dux sui juris, gubernator, præceptor, duclor domesticus, interpret idoneus esse potest.

B 13. Sed cum cuique magno jejunio sanctimonia inhæret, et ut in omni bello accidit, concio et doctrina antecedit (belli namque, et quidem ad finem aliquem perducendi speciem præbet certamen quod nos occupat cum duce cohortium tenebricosæruis), et hæc sacra phalanx coacta est ad necessariam consecrationem; quare summum ei rei studium imponimus, ut doctrinæ canon præscribit, et de jejunii quod peragimus ultimo fine meditatur. Hæc enim reperta et facilis quidem ad eam aditus est), non multis nobis verbis, aut vobis diuturno labore opus erit, sed desiderii statim compotes erimus, aut ut aliis verbis dicam, voluntatem divinam facietis, imo Deo ipsi, ut rem solemniter dicam, appropinquabitis, dum alii alios in venerandæ resurrectionis momento cursu superare contendetis. Obvium autem eum habebitis, interpellabitis et ex ejus ore « Salvete » et cunctas voces audietis quæ resurrectionis prædicationisque respectu iis qui eum diligunt ejusque doctrinam reverentur, et cum ipso unionem desiderabilem credunt proficue sunt.

C 14. Jejunii porro, quod nunc inchoamus, propositum non in eo consistit, ut, ad exemplum multitudinis, labia coerceamus, ex quo fit ut frumenti abundantia cito in nihilum abeat, neque ut cibos dentibus ad vitam sustentandam molamus. Qui enim hæc ratione jejunium exercent, rem pro negotio aliquo quæstuoso habent. Tales quidem homines sanitatis curam gerunt, et dentibus parcunt; folliculus autem externe iis plenus est, dum utrem a natura datum inanem gestant. Ii igitur, ut vides, de virtute gloriari non possunt. Quare nobis quoque ejusmodi jejunii ostentatione non opus est, quod non nisi corporis maceriem gignit, aut cum ciborum abundantia et luxurie conjunctum est. Enimvero vos exhortor ut jejunii tempore ab esu atque potu vel ad satietatem usque minime abstinerealis. Thesaurizate vero, si potestis; sic enim nihil novi facere videbimini, et nemo inique læsi corporis vos acusabit. Cum autem hoc ipsum præceptum incommodum aliquod secum feral (qui enim edit aut bibit sibi ipsi molestus quodammodo

est, equidem omnis molestiæ evitandæ vobis auctor fuerim.

15. Ita vero se res habet. In vitæ solatium ac allevamentum animalia opera gestantia et hominum genus invenerunt, quorum alia servum pecus, alii mercede conducti opera navant, ita ut dominis otio vitam transigere suam liceat. Simile quid ego quoque vos ut faciatis moneo, homines pauperes atque egenos ad ejusmodi servitia conducendo, qui utilem vobis operam præstent; Dei servos dico, qui vili mercede accepta duris accinguntur laboribus. Hi namque Dei imaginem præ se ferunt eos protegentis, et onera portare didicerunt, et quietem sumunt, dum nos ipsi, oneribus curvati, eos adimus. His nostra impertiamus; his id quo nos superabundamus æquitatis ratione habita largiamur. Etenim id pro certo habeatis, quando hos vestimentis induerimus, id futurum esse ut nec ipsi molestiam frigoris obeamus. Deo enim dante nos calescimus, siquidem malitiosi ad ignem æternum destinati ignem consumens accendit, probis autem calorem amanter impertit, sole justitiæ annuente. Dum enim illi cibos a nobis oblatos manducant, nos ipsi satiamur non tantum, quod nobis quoque de solo pane vivere fas sit, sed quia summus alimentorum dator rebus quarum penuria premimur, imperscrutabile offert supplementum, sicut in parcos famem caninam emittit, qua Erysichthon aut Harpocrates aut alius forte aut seleucis, quæ avis est voracissima laboraverit; quibus omnibus in comparandus est qui solus ad satietatem usque gulæ indulget. Quando igitur fratres egeni sitientes bibunt, nos sitim pellimus, idque non solum quoad corpus, ubi Deus copioso nos humore saturat et reficit, ita ut neque nimio solis ardore incommodemur, aut in morbum sudorificum incidamus, aut inani sudore humorem internum ejiciamus, ita ut externo influxu quasi antidoto opus habeamus; imo econtra, ut famosa mulier Samaritana, animam divino latice irroratam experiemur sine quo vel ii sitiunt qui maris vada ramis trajiciunt.

Θεὸν ἀλλομένου ὕδατος θεραπεύοντο, οὐ στερόμενοι λασσαν.

16. Quocirca si pauperes vestimus, et famis ac sitis pellendæ ansam præbemus, nequaquam rebus ad victum necessariis nos ipsi privamus, ut sensibus ac oratione falsa capti autumant; imo bonum omnifarum in nos inde redundat, quin alios privando nos ipsi abundemus; per mutuum enim canalem utrique eorundem commodorum affluentia gaudemus. Sic igitur nos quidem cibum ac potum vestimenta quoque, id est res parvi faciendas illis præbemus; qui ea quæ nobis debent, cum multiplici nobis usura reddunt, Deo omnipotente arrhas pro ipsi præbente, qui beneficium in pauperem rep misericordiam collatum æquiperat. Huc recedit quod quibus beneficium datum fuit, datoris

κακοποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοιαύτη ἐπιταγή πόνον ἔχει (μοχθεῖ γὰρ ὁ καὶ ἐσθίων καὶ πίνων πολλὰ καὶ χρηματιζόμενος), μεθοδεύω ὑμῖν ἐνταῦθα καὶ τὸ « ἀκοπίατον. »

ιε'. Τὸ δὲ ἔστιν ἔχων οὕτως. Ἐπιανεόηται τοῖς ἐν βίῳ ἀχθοφόρα ζῶα λυσιπὰ καὶ πρόσωπα δὲ, τὰ μὲν δουλικὰ, τὰ δὲ μισθοῦ μοχθοῦντα, δι' ὧν οἱ δέσποται βίον τρίβουσιν ἄπονον. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ ὑμῖν ποιεῖν ὑποτίθεμαι. Τὸ δὲ ἐστὶ μισθώσασθαι ἐξυτοῖς τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς εἰς τὸ τοιοῦτον ἔργον, τοὺς ἀχθοφοροῦντας τὰ ἡμῖν σιιτήρια, τοὺς τοῦ Θεοῦ ἐργάτας, τοὺς βραχυτάτου μισθορίου διαπραττομένους τὰ τοῦ παντὸς ἀξία, τοὺς προσώπων Θεοῦ ἐπιφαινομένους ἡμῖν, ὧν τὸ καλὸν οἰκισθῆναι Θεός, τοὺς δεδιδραγμένους αἰρεῖν φέρτους τοιοῦτους, τοὺς ἀναπαύοντας, εἴπερ κοπιῶντες ἡμεῖς καὶ πεφορτισμένοι προσέλθωμεν αὐτοῖς. Τοῦτοις ἀναθῶμεν τὰ ἡμέτερα, τοῦτοις ἐπιτρέψωμεν τῶν ἐν ἡμῖν περιττῶν, ὅσα διακρινόμεν ὀρθότητος λόγῳ. Ἀμήν γὰρ λέγω ὑμῖν, τούτων ἐνδουμένων, ἡμεῖς οὔτε φορηγούμεν ἐκ περιττοῦ, καὶ οὐδὲ ῥιγοῦμεν. Θάλλει γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεός, τοῖς μὲν τοῦ πονηροῦ πῦρ καταναλίσκον ἐξαπτόμενος, οἷς καὶ τὸ αἰώνιον ἐπιβρέμει πῦρ, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς θαλπωρῆ αὐτόχρημα ὧν· ἐπεὶ καὶ δικαιοσύνης πεφιλοσόφηται ἡλῖος. Ἐκείνων ἐσθιόντων τὰ δι' ἡμῶν χορηγοῦμενα, ἡμεῖς κορεννίμεθα, οὐ μόνον, καθότι οὐδὲ ἡμᾶς ἐπὶ ἀρτῶν μόνῃ ζῆν ἐλπίζειν πρέπει, ἀλλὰ καὶ ὅτι παραδόξως ὁ μέγιστος σιτοδότης ἀναπληροῖ τὸ ἐνθέον, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς μάθοιμεν ὡς περ αὐτὸ πάλιν ἀποκληροῖ τοῖς ἀμεταδότοις τὴν βούπειναν, ἣν Ἐρυσίχθων τις νοσοῖη, καὶ Ἄρποκράς, ἡ ἄλλος τις ἐφ' ὁμοίους θρουλλοῦμενος καὶ σελευκὸς δὲ τὸ ἐν πτηνοῖς βρωτότατον, οἷς παραβλητέος ὁ εἰς κόραν μονοφαγῶν. Ἔτι τῶν πενήτων ἀδελφῶν ἐμφορουμένων πόσεις, δίψης ἔχομεν ἄκος ἡμεῖς, καὶ τοῦτο οὐ μόνον κατὰ σῶμα οἷα τοῦ Θεοῦ πολυειδῆ βροχὴν ὑπεριστῶντος ἡμῶν, καὶ ἀναψύχοντος, οἷς οὔτε κάσωνι πυρακτούμεθα, νόσου προκλουμένης βανίδα δροσίζουσαν, οὔτε ἰδροῦντες ἐν κενοῖς, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν οὕτως ὑγρὸν ἐξαπμίζοντες, ὡς δέεσθαι τῆς ἕξιθεν ἀντεπιρροῆς, ἐφ' ἣν πρὸς ἀναπλήρωσιν τήγχεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἑτέρως κατὰ τὴν περίκλυτον Σαμαρεῖται, ὡς ἂν ψυχὴ διὰ τοῦ κατὰ διψῶσιν οἱ τὴν ἀλμυρὰν τοῦ βίου τέμνοντες θά-

ιε'. Καὶ οὕτω μὲν τῶν πενήτων ἀμφιεννυμένων, καὶ τὰ ἐς τροφήν ἑκατέραν προσιεμένων, οἷς δικαίως πονοῦμενοι μεταδιδόμεν, οὐκ ἐλαττοῦμεν τὰ ἐς ζωὴν, ὡς τοῖς πολλοῖς φαίνεται, ἀποσκοπούμενοι πρὸς αἴσθησιν ἄλογον. Ἀλλὰ τὸ καινότερον· τὸ ἐκεῖθεν ἀγαθὸν μεταρρῦίσκεται εἰς ἡμᾶς, οὐ πρὸς ἀναρῶν ἀνακάμπτον, ὡς ἀντιπεριστάσεως λόγῳ ἐκείνου μὲν ἐκκενοῦν, ἡμᾶς δὲ ἐμπιπλᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοισι δι' ἡμῶν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς δι' ἐκείνων ἐποχρευόμενον, καὶ ἀντεπιρροῦν τὸ χρήσιμον. Καὶ οὕτως ἀνταποδόσεως λόγῳ ἡμεῖς μὲν καὶ ψωμίζομεν, καὶ ποτίζομεν, καὶ ἀμφιέννομεν ἐκείνους καὶ ὀλίγα καὶ βραχέος λόγου ἀξία καὶ ἐν σωματικῇ βροχίτητι καθυρόμενα· ἐκεῖνοι δὲ ἡμῖν ἀλλάττονται μὲν, καὶ

δσα ἔλαχον, εἰς πολλαπλάσιον, τόκους προσεπιτιθέντες διὰ τὸν αὐτὰς ἐγγυώμενον ἀπειροτάλαντον οἰκοδεσπότην, ὃς ἐλευμένου πτωχοῦ εἰς οἰκίον δάνειον ἐγγράφει τὸν ἔλεον· προσεπιθάλλουσι δὲ τοῖς πρὸς αἴσθησιν καὶ τὰ νοούμενα. Καὶ μὴν πρὸς τούτοις θησαυροὺς πληθύνεσθαι οἱ αὐτοὶ ποιούσιν ἡμῖν, ὅτε καὶ μικρὸν ἀργυρίδιον ἢ ἄλλὰ χαλκίον ὄβολοῦ αὐτοῖς ἐνδαφιλεύμεθα. Χρηματιζόμεθα γὰρ ἐκ τοῦ παμπλουτοῦ Θεοῦ, ὅτε καὶ τοιοῦτόν τι τοῖς ἀδελφοῖς πορίζομεν. Πατήρ γάρ ἐστι, καὶ πατέρων πάντων ὑπατος, καὶ οὐκ ἀνέχεται, δι' αὐτὸν ἀποπλουτεῖν ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ πενία τῇ καθ' ἡμᾶς τὴν ἐκείνων ἐκθεραπεύεσθαι· ἀλλὰ τι διδόντες, πλεῖον ἀντιλαμβάνομεν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐπὶ ὀλίγα πιστοὶ φανέντες, ἐπὶ πολλῶν καθιστάμεθα· καὶ ἅμα ἔξαντλοῦμεν, ἅμα ἐπεσρέει τὰ κρείττονα, καὶ αὐτὰ εἰς μυριοπλάσιον.

ιζ'. Καὶ ἰδοὺ, μεθώδευσα νηστείαν ὑμῶν καὶ ἐνδειαν, τρυφῆς αἰτίαν καὶ πλουτισμοῦ, ἵνα μὴ μόνον σάββατα τρυφερὰ λέγοιτο, ἀλλὰ καὶ νήστειμα τοῦτο τρυφηλόν, ἰσχυαίσις λιπαίνουσα, κίνωσις πλῆθουσα, ἐνδεία πλουτοποιός.

ιη'. Ἴνα δὲ καὶ ἄλλως ἐπιθαλούμεν τοῖς αὐτοῖς, ἡ τοιαύτη νηστεία δοκεῖ μὲν τοῖς ἀπλουτικῶς θεωροῦσιν ἐνιαῖον καλὸν εἶναι, καὶ οὕτως εὐπερίληπτον, ἢ εὐπερίγραπτον. Τὸ δ' ἄλλως ἔχει πρὸς ἀληθείας ἀκρίβειαν. Μιᾶ γὰρ ταύτη θεοφυτεῦται βίβλη καὶ ἐν τούτῳ εὐγενεῖ πρέμνῳ κλάδοι μυρία ἐπανατέλλουσι σπουδαῖοι, καρποὺς ἀρετῶν ὄλιων προϊσχύμενοι, καὶ τελειοῦντες εἰς ψυχικὴν ἀπόλαυσιν. Αὐτίκα ὁ οὕτω νηστευτικὸς ἄνθρωπος ἀγάπην πρὸ τῶν ἄλλων ἡσχημένος ἐκφαίνεται, καὶ φιλάδελφος εἶναι διαζωγραφεῖται (μὴ τοιοῦτος γὰρ ὢν, οὐκ ἂν ἐλεήσῃ)· πρὸ δὲ γε τούτου θεωρεῖται φιλόθεος. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀπονέμει, τὸ δ' ἀκριβῆς εἰπεῖν, αὐτῷ Θεῷ, τῷ ἀπορηναμένῳ, « πᾶν, ὅπερ ἂν ἐν τῶν τοιούτων ἔλαχίστων καὶ ἀδελφῶν καὶ δούλων ποιῆται, αὐτῷ ποιῆσθαι. » Ἦν δούλους μὲν ἡμετέρους οἱ ἐφήμεροι δεσπότης οὐκ ἀξιοῦμεν πεκουλιάζεσθαι, ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς τὰ σφίσις ὑπάρχοντα ἐπιγράφειν ὀρίζομεν, κἂν μυρία ἔχοιεν· ὁ δὲ μέγιστος οἰκοδεσπότης Θεὸς οὐκ ἀξιοῖ τοῦτο δικαίως ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν, οὐπὲρ ἐστὶν ἡ γῆ καὶ ἅπαν τὸ κατ' αὐτὴν πλῆρωμα, δι' ἡμᾶς δὲ, ἵνα πιστοὶ ὄντες καὶ αὐτῷ ἀνατιθόντες ἡμᾶς τε καὶ πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀγαπώμεθα, ὡς καὶ εὐγνώμονες καὶ πιστὴν ἔχοντες καὶ δεσπότης ἀξιοί, καὶ θεοὶ αὐτῷ υἱοὶ καὶ θεοὶ;

ιβ'. Ἀγάπη τε οὖν οὕτω τελεία παραπέφυκε τῇ τοιαύτῃ νηστείᾳ, ἣν ἀγάπην πολλακίς ἐθεατρίσαμεν, σεμνύναντες πομπικώτερον καὶ λαμπρότης ἀγγελικῆς, πρὸς δὲ μέμησιν καὶ θεϊκῆς. Ὁ γὰρ ἐν τῷ, ὡς ἐβρέθη, νηστεύειν ἀποφορτιζόμενος τὰ περιττὰ, καὶ ὢν οὐδὲν οὐδόλως ὄφελος, ὑπερθεν γῆς φέρεσθαι γνωματεύεται, καὶ οὐδὲν προσήκειν αὐτῇ, οἷς οὐδὲν τῶν γῆινων ἐνίσχεται, ἀλλὰ πάντα κάτω ἀφίεις τῶν ἀνωτάτω γίνεται. Ἐὰν δὲ τοῦτο, πάντως καὶ ἀντὶ σωματικοῦ θεωρητικῶς ἀπεκβαίνει, ὡς ἀντὶ

A mentem, ut las est, justo pondere metiuntur; nummuli argentei aut oboli ærei, quod ipsis dedimus, loco thesauros nostros largiter augmentando. Deus enim, cujus immensæ sunt divitiæ, id quod fratribus donavimus, cum usura nobis restituit. Pater enim est isque omnium patrum summus qui non vult nos rebus propriis nos spoliantes, in illorum eas commodum vertere, ita ut illi per inopiam nostram ditescant. Quod enim dedimus, cum usura reddit, et ubi in parvis fideles nos expertus est, super majora nos ponit, et tantum abest ut nostrarum rerum jacturam faciamus, ut meliora ea quoque innumera redipiscamur.

17. Hinc apparet quod jejunium et abstinentiam præscribendo, diviliarum acquirendarum vobis viam monstravi; et quod non solum de lautis sabbatis, sed de splendidis jejuniis et de materie pingui et inanitione superflua ac de inopia quæ divites facit sermo justus esse poterit.

18. Eandem deinceps quæstionem alio quodam modo explanaturi dicimus quod si jejunium iis qui rem simpliciter obtutu complectuntur singulare quidpiam, indefinitum atque illimitatum esse videtur, quod quidem stricte veritati repugnat. Ex una enim hac radice a Deo plantata et ex hac stipite nobili sexcenti assurgunt rami, virtutum fructus omnium exhibentes et in spiritalem fruitionem læte ahententes. Confestim igitur homo jejunus, quo diximus modo, charitatis egregia edet specimina et fratrum se amantem præstabit (quod si non esset, misericors nunquam foret), sed Dei quoque inprimis amicus esse apparebit. Quæ enim Dei sunt, Deo reddit qui dixit: « Quodcumque minimo ex istis fratribus et servis facitis, mihi ipsi feceritis ». Non enim servos, quorum pro tempore domini sumus, mercede defraudare in animo habemus, aut ea quæ ipsorum sunt in commodum nostrum vertere intendimus, licet maximi sint momenti. Deus enim omnium quæ existunt moderator talia respuit, cujus est terra ejusque plenitudo. E contra vult ut fideles et submissi nos invicem amemus sincero corde ei fide inconcussa, ita ut Domino digni filii adoptionis, imo dii evadamus.

D 19. Tali jejunio charitatis adhæret qualem sæpe cum pompa, splendore angelico et more Deo digno in scena produximus. Qui enim, ut dictum est, per jejunium quod superfluum est, et quibus opus non habet abrogat, rebus terrestribus superiorem se annuntiat, et iis quæ infra sunt omissis ad ea quæ desursum sunt tendit. Quæ si ita se habent, idem ex homine mundano spiritualis evadet; totum enim se, vana terrestri vita omissa, contemplationi se dedit, quo fit veluti, ut nomen ipsum indicat, Deus in

* Matth. x, 42.

essentia sua ab eo comprehendatur. Et quid sane aliud homo prudens et qui ad meliora sese accingit faciet, nisi ut a vitæ tumultu liberatus et parum curans futilia, bona opera perficiat et rebus honestis quas cognoverit studeat? Idem quoque non statuarum more, junctis manibus manducabit, aut disjunctis, inertiam quæ animalia bruta decet, simulando hominem se nuntietur; imo ratione salva talibus clientibus habita (fratribus autem conservis pauperibus inquam) sacrificia præstabit. Illi enim sponte current et vivent, optima quæque in eum conferent; ipse autem rebus se dignioribus studebit utpote homo spectatæ virtutis et qui rebus indecoris operam navare de dignatur. Artificum idem honoris cupidorum, imo operariorum vulgarium exemplum sequetur, qui ex artificiis fortunam et nomen adepti, manuum opera se ditant, postea vero altos spiritus sumpserunt et arte cui divitias suas debent in contemptu habita, rerum acquisitarum jactura facta nihilominus solem ipsum aspernantur, atque instrumenta prius salutaria in fumo et clavo, potius vero in caligine suspendunt. Dum autem limum suum non simplici, sed aureo colore tingunt et capiti pulchritudinem cælestem induunt, quæ autem supra eam existunt alio quodam modo exornant, antiquum artificem abjurant et regium morem amplectuntur. Dum enim vitam puriorem sequi instituunt, reges esse cœperunt.

εις ἐπίχρῳσιν οὐχ ἀπλῶς λάμπουσιν, ἀλλὰ καὶ κάλλος εὐθεΐσαντες, τὰ δὲ ὑπ' αὐτὴν ἕτερον τρόπον ἐξοραΐσαντες, τὸν μὲν πάλαι τεχνίτην ἐξόμνουνται, εἰς δὲ τὰ βασιλῆα παραδύσαντες ἑαυτούς· οἳ γε καθαρῆότερον ἐλύμενοι ζῆν, οἱ πολλοὶ καὶ βασιλικοὶ ἀποβαίνουσι.

20. Cum igitur qui religiose jejumat aliorum exemplum sequitur et nullam rerum vulgarium curam gerere, unam vero eamque præcipuam amplecti, quam summus Deus amat, apud se statuit, idem quæcumque ad vitæ severitatem spectant abjurabit, iis solis studens, quorum operationis beneficio bonam quam elegit partem non amittet. Fieri enim non potest ut homo, nec ubi summum virtutis fastigium attigerit, his præsertim temporibus, vitæ turbarum saltem aliquatenus particeps esse desinat. Prorsus enim, ut facile cerni potest, glæbæ adhæremus, non reptilium tantummodo ad instar repentes, neque subterranei et cæci uti talpæ tellurem fodientes: sed etiam super terra vivere et rectis pedibus incedere recusantes, ne ipsi quidem artū valedicere satagimus, cujus ope res nefarias operamur et rebus mundanis cælestes posthabemus.

21. Quocirca qui, ut supra dictum est, imitatoris partes amplectitur, et facit ut ii qui artium loco regios mores sectantur et pro regibus haberi gestiunt quia auctoritatem regiam artificibus humili conditioni præferunt, ut, quod mirum non est, in Dei manibus, dum vivit, erit, quo in statu et deside-

πράξεως τῆς περὶ βίον εἰς θεωρίαν τὴν ὄντως μεταειθέμενος, δι' ἧς ὡς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἔτυμον δηλοῖ, θεὸς ὁρᾶται καταλαμβάνόμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ ποιῆσθαι ἄλλο ἀνθρώπος ἔμψρων, καθάπαξ ἑαυτὸν παρασκευασάμενος, ἐξω βιωτικῆς εἶναι τέρβης, καὶ μὴ πονεῖσθαι περὶ τὰ βραχέος ἄξια λόγου, ἢ πάντως γενήσεται ἄλλου ἔργου κρείττονος, καὶ περινοήσεται τὸ κάλλιον ἐπιλέξασθαι; καὶ οὐ συναγαγὼν τὰ χεῖρες καθεδεῖται, ὡς αἶον ἄγαλμα, ἢ ἀνακλινόμενος, ἀργίαν ἀλόγοις πρέπουσαν ἀναλήψεται, καὶ τὸν ἀνθρώπον οὕτω φεύσεται· ἀλλὰ κατὰ λόγου εἰρμῶ ἑοικῶτα ἐπιτρόποις τοιούτοις (τοὺς ἀδελφοὺς δὲ κἀνταῦθα καὶ συνδούλους πίνητας λέγω) τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθεῖς, οἳ καὶ αὐτοὶ ἔρπονται, καὶ ἐνδύονται, καὶ οὕτω ζήσουσι, καὶ αὐτῶ δὲ τὰ κρείττω πορίσονται, αὐτὸς ἄλλο τι μεταχειριεῖται προσφυέστερον ἑαυτῶ, ὡς ἤδη ἐνδόξω καὶ μεγάλῳ ἀνθρώπῳ καὶ μὴ πρίποντι ταπεινοῖς ἐντρέβεσθαι πράγμασι. Καὶ μιμήσεται φιλοτίμους τεχνίτας, ὧν καὶ βαναύσους ἔστιν οὐς ἴδοι τις ἂν, οἳ ἐκ τῶν κατὰ τέχνην ἔργων ἱκανὰ πορισάμενοι, καὶ ὡς οἶον ἐλλαμφοθέντες, οἷς χρηματισάμενοι πλοῦτον πολλὸν περιέθοντο, τοῦ λοιποῦ ὑπέρφρονες ἀναβαίνουσι καὶ τῆς θρησαμένης πλουτοποιῶ τέχνης ὡς τινος ἀχρείου καταχρησάμενοι, καὶ, ἐξαθερίσαντες τὸν ἐκεῖθεν καὶ εἰσέτι πορισμὸν, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, τὸν ἥλιον περιφρονήσαντες, ὑπὲρ καπνοῦ μὲν ἢ πασσάλου, τὰ πλείω δὲ καὶ ὑπὸ σκότῳ τὰ πρῶην φίλα τιθέασιν ὄργανα· ἐσκευασκότες δὲ τὸν κατ' αὐτούς πηλὸν ἐπίχρῳσον, καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ὡς εἰς οὐρανοῦ

ἐπίχρῳσον, καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ὡς εἰς οὐρανοῦ κ'. Καὶ οὕτω πρὸς μίμησιν ὁ ὑψίνους νηστευτῆς ἑαυτὸν ἀποξέσας, καὶ καθάπαξ κυρώσας παρ' ἑαυτῶ, μὴ τυρβάζειν περὶ πολλὰς καὶ χυδαίας πράξεις, ἀλλὰ μιᾶς εἶναι τῆς κορυφαίας, καὶ ἦν ὁ παμβασιλεὺς φιλεῖ θεός, ἅπαν μὲν ἄλλο σεμνὸν βιώσιμον ἀπομάσσει κατὰ γε τὸ ἐγγχωροῦν, ἐπιλέγοντι κρίνας ἐκείνων εἶναι καὶ μόνον, ὧν ἐνεργουμένων οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς μερίδος ἀφαίρεσιν πέσσει· ὅτι μὴδὲ ἔστιν ἀνθρώπῳ, οὐδ' εἴπερ εἰς ἄκρον ἀρετῆς ὑπερελάττει, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ καὶ βίου τυρβάστικῶ μετέχειν ἐφοποσονοῦν. Πάνυ γὰρ, ὡς βλέπομεν, τῇ γῆ προστετήκαμεν, οὐχ ἔρποντες μόνον διὰ τῶν αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ πολλὰ καὶ ἰλυσπώμενοι· μήποτε δὲ καὶ ὑπόγαιοι, ἀκολούθως δὲ καὶ τυφλοὶ, κατὰ τοὺς ἀπτάλακας, τὰ κατὰ γῆς ὄχλουῦντες καὶ ὑπορύσσοντες, καὶ μὴ ὅτι γε ὑπέργαιοι μὴ σπεύδοντες εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς ἔρθρον βαδίζειν ἀπαναινόμενοι, καὶ τῆς συνήθους τέχνης οὐκ ἐθέλοντες ἀφίστασθαι, καθ' ἣν τεχνώμεθα τὰ μὴ πρέποντα, τιμώμενοι πρὸ τῶν ἀνωτάτων τὰ γῆνα.

κα'. Ἰέως δ' οὖν ὁ, ὡς προεκτέθειται, μιμῆσθαι προθέμενος τοὺς ἀπὸ τεχνῶν εἰς τὰ βασιλῆα παρακύπτοντας, καὶ προσλομένους, βασιλέα κύριον ἐπιγράφει, καὶ τὸ τοιοῦτον ὕψος προθεμένους τῆς τεχνικῆς ὑποπτιώσεως, ἔσται καὶ αὐτός, εἰ καὶ τοῦ βίου (πῶς γὰρ οὐς) ὁ ἔτι ἐν βίῳ ἀλλὰ τὸ πλείον

τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ · καὶ ποθήσας ἐκείνον, τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν μετάρσιον, καὶ τὸ οὕτως ἐγγυτάτω πρὸς ἐκείνῳ διὰ θεωρίας εἶναι αἰεὶ, ἀφησεί τοῖς ἀληθῶς Ναζιραίοις, ὃν ἐτάξαντο ἐπὶ ἀγγέλων τὸ οὕτω πέτεσθαι ὑψηλὰ, ὑψ' ὧν ἀγγέλων καὶ ἐκείνοι αἴρονται ὑψοῦ εἰς Θεόν. Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ τῆς γῆς μὲν ἄνθρωποι, Θεοῦ δὲ μὴ ἐκλανθανόμενοι, ὁμοίως μεταρσιῶνται, εἰς ὅσον ἔξεστιν · αὐτὸς δὲ ἄλλως ἐνευθηνήσει τῷ τοιούτῳ καλῶ, γῆν μὲν τρίβων, καὶ γῆς ἔργα ποιῶν, οὐκ ἐφέρματα μέντοι, καὶ οἷα μεταποιεῖν αὐτὸν — δεινὸν μὲν, εἰ καὶ εἰς αὐτόχρομα γῆν, μήποτε δὲ καὶ εἰς ὁμοιότητα θαίμονος. Ἄνύσει δὲ τὸ μὴ ἐφάρματον, καθάρων τὴν ἐν αὐτῷ γῆν ἀπάσης φαυλότητος, καὶ τοιαύτην ἀποκαθιστῶν, ὅταν ἀξίαν εἶναι Θεῷ κηπεύεσθαι, τὸ δὲ μέγιστον εἰπεῖν, ἀξιοῦσθαι εἰς χεῖρας Θεοῦ κείσθαι, καὶ εἰς ἀνθρωπὸν πλάττεσθαι · εἰπεῖν δὲ ἄλλως εἰς τὸ σαφέστερον, εἴπερ ἑαυτὸν ἕκαστος ἀποκαθαίρομεν τῶν ὅσα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι συντελοῦσιν εἰς φύσιν, οὔτε μὴν συνιττώσι τὴν πλάσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σύνθεσιν, ἢ ἀπαρτίζουσιν, ἢ περισώζουσιν.

κβ'. Οἷόν τι λέγω · Δέδοται σοι. ὦ οὔτας, ὀφθαλμοῦν συζυγία. Βλέπε οὖν ἀκωλύτως · ἀλλὰ μὴ πρᾶβλεπε, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κάμμου. Ἡ γὰρ οὐ παραγγέλλειν δοκεῖ τοῦτο καὶ ἡ φύσις αὐτῆ, ἐπιτάξασα τοῖς βλεφάρουσιν καταβαίνειν τε καὶ ἀναβαίνειν συχνα, οὐ μόνον, ἵνα οὕτως ἡ λεπτοτάτη ἐπιπολὴ τῆς τε κόρης καὶ τῆς πέριξ χώρας τεγγομένη, μένη ἀξήραντος, καὶ μὴ βλάπτουτο ἡ ὄψις στεγανουμένη κραυρότερον · ἀλλὰ καὶ εἰς μυστήριον συμβολικὸν τοῦ χρῆσαι τὸν ὀφθαλμὸν μὴ αἰεὶ λασιμᾶσθαι ἀνειργάτα, καθὰ λέοντος καὶ λαγωῦ περιβόεται, καὶ εἴ τινος ἄλλου τοιούτου τὸ ἀτενὲς κατηγορεῖται τῆς ὄψεως · ἀλλὰ ποτε καὶ ἐκοντῆ τρόπῳ κατασφαλίζεσθαι πύλης δίκην, μὴ τις κλέπτεις λυγισμὸς παρεσθὲς ληστρικώτερον, οὐχ ὑποκλέψη ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀφαρπάσῃ τὸν θεόθεν τῆς ψυχῆς θησαυρόν · ὅς καὶ διὰ θύρας ταύτης εἰσοδιάζεται πληθυνόμενος, ὅτε σωφρόνως οἱ τοῦ κατὰ σῶμα οἴκου δεσπᾶται διάγομεν · οὐ δὲ θεὸς οἰκοδόμος περιλοσόφηται ; Καὶ ἔστιν ὁρᾶν μὲν ἡμᾶς, ὡς ὁ θεὸς ἐπιθυμεῖ, ὀπηνίκα λεία βλέπομεν, ταῦτόν δ' εἰπεῖν, πρὸς εὐθύτητα, ἣν οὐκ ἔχουσιν οἱ, καθὰ τις ἂν δριμύτως εἴποι, στραδίωνος. Εὐθύτητα δὲ φαμεν τὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ κατὰ πνεῦμα νοουμένου σωματικοῦ μέρους ἀβρέμβαστον πρόσοτον καὶ ἰθυτενῶς τοξεύουσαν κατὰ σκοποῦ, ὅποσον οὐ μόνον ὀφθαλμὸς ἔχειν ἀπαινεῖται, οὐδὲ ποῦς, ὅς ἐπαινεῖται ἰστάμενος ἐν τῇ κατὰ Θεὸν εὐθύτητι, οὐδὲ καρδία, ἣν τοῖς ἔχουσιν ἀγαθύνει ὁ Κύριος, κατὰ τὸν ἱερώς ψάλλοντα, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πάσιν ὁ τοῖς τοιούτοις ἐπιστατῶν νοῦς καὶ προβαλλόμενος τὸν εὐθύφρονα, ὅς οὔτε παραβλέπει στραδίζων, οὐ μὴν οὐδ' ἄλλον τινὰ τρόπον, καθ' ὃν λέγοιτο ἂν παραβλώψ.

κγ'. Χρῆ γάρ τινα ἴλεων ἐνορᾶν μετὰ διακρίσεως Θείας, καὶ ἅμα τὸ πολυσχιδὲς παραβλέπειν ἀπειναί τοῦ οὕτω βλέποντος. Εἰ δὲ καὶ τινι πρόκεινται ὄρατά, οἷς προβεβλημένοις οὐ θέμις ἐμβλέπειν τὸν εὐφρόνα, ὃ δὲ τῆνικαῦτα κατακύπτων ἀποστρέψει τὴν ὄρασιν, μὴ καὶ δραξάμενον τὸ ὀπτικὸν ἅμα καθελκυσῆ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, ὅσα καὶ τι σχοινίον βίαιον, ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν ὕψους, καὶ ὑποβιδάσῃ πρὸς ἀπωλείας τάρταρον · τότε δὲ κατέμυσεν ὁ τοιοῦτος,

A rio virtutis sublimis exercitium et altum fastigium desperans vere Nazarenis concedet. Eum enim angeli in sublime volandi facultatem edocuerunt viamque ad Deum ipsum volatu perveniendi ei monstrarunt. Sed caeteri quoque mortales qui Dei memores et cultores exstiteret, pari modo sursum tollentur, in quantum fieri poterit. Alioquin idem felici suo statu fruetur, terram quidem calcando et terrestria opera peragendo, nullius tamen peccati reus, aut restorationi obnoxius secundum res humanas, nedium ad similitudinem Dei proventus. Bona autem opera perficiet, mundum sibi ingenitum ab omni perversitate purgans et talem constituens ut dignus fieret qui in Dei horto plantaretur et in Dei manibus repositus vere homo fieret. Quod nobis contigit si, quotquot sumus, rebus nefandis valedicimus; quæ quia naturæ consentaneæ sunt, hominibus rite excolendis, perficiendis ac servandis inserviunt.

22. Exempli gratia, datum tibi, sodes, est oculorum par. His utere sine obstaculo, nec tamen obliqua tuere, sæpe autem claude eos. Natura enim ipsa hoc facere palpebris præscribit ut sursum ac deorsum moveantur, non tantum ut pupillæ superficies subtilissima humefacta siccat, et ut ne vultus nimis astrictus lædatur. Sed et ob mysterium symbolicum oculus non debet aperto orbe hiare, ut leo aut lepus aliave animalia faciunt, sed sicut porta concludi, ne cogitatio male fida latronum more intrans divinum animæ thesaurum suffuretur; qui quidem abundanter ingreditur, quando domum, corpus nostrum dico, prudenter incolimus, cujus ædificator Deus a philosophis celebratur. Sumus autem tales, quales nos vult Deus, quando rectum oculis obtutum demandamus, id quod facere iustis haud est licitum. Istam autem oculi rectitudinem intelligimus continuum processum corporis a spiritu directi; semper enim scopum visit, quod facere non potest oculus, non pes qui omne tulit punctum ubi rectitudini divini insistit, neque cor, quod Deus, secundum Psalmistam, dirigit; maxime autem mens, omnium horum moderatrix, et quæ eum qui sapit gubernat, siquidem minime iusca aut torva est.

23. Oportet enim discrimen agere benevolum in his rebus, easque oculo irretorto contemplari. Quod si homo cordatus in res turpes incidit, oculos verecunde avertet, ne cum oculis totum hominem perdat funditus, rumpens vincula, quibus Deo adheret, ita ut in tartarum præceps cadat. Tum enim e cæcitate ad visum redit, et Scripturæ sacræ non incurrit vituperium cæcos olim cum libidio reprehendentis. Æquo etenim oculo res contem-

platur, et ei placet qui in abscondito videt et pro-
palam reddit: altero autem claro oculo modo vi-
det, modo non videt.

καὶ φιλουμένῳ ὑπὸ τοῦ ἐν κρυπτῷ βλέποντος καὶ ἀποδιδόντος ἐν φανερῷ τῷ δὲ λοιπῷ καὶ προφανεῖ ὀφθαλμῷ πῆ μὲν βλέπει, πῆ δὲ οὐδαμῶς.

24. Est autem quod dico naturæ mysterium, non ab omnibus observatum, sed ab iis dumtaxat qui profunda scrutari didicerunt. Est autem res hujusmodi. Ubi flumen visibile in planum descendit ac longe lateque patere cœpit, multis, imo plurimis in cursu suo occurrit. Non tamen illa uno obtutu videt, et eorum cognitionem sibi vindicat; sed ubi unī certaque rei continenter insistit, quo tendit, id attinget; tunc observator strenuus oculorum ac frandis differentiam videbit. Ubi enim spiritus visibilis conus telum suum figet et rem visibilem attinget, item judicii ope certam illam ac stabilem sistet. Ea autem qui circumscire sunt minus accurate tanget, quare ea rite definire et dijudicare non poterit, nisi cono dace in alio quoquam corpore idem perficiat. Et hoc quidem in omnibus similibus verum esse patet. Atqui sic etiam jejunator qui quæ videt discernit, uti res conspecta non tantum ejus admirationem, sed voluptatem quoque movet, caveat ne illi nimio plus insistat, et quod videt nimis urgeat, ut eo magis animo inculeet; contracto autem sensu visionis majus sibi spatium creabit et, oculis clausis, affectum minus afficiet lædendo. Istiusmodi autem homo, ut jam vidimus, plus minusve videbit; videbit enim ut Deus præscribit, aut non videbit, sicut adversarius. εἰπεῖν παροξύνει τὸ ὀπτικόν, μηδὲ ἀκριβοτάθῃ, ὡς ἐμβαθύνῃ αὐτὸ προκύψαν εἰς ψυχὴν· συστείλας δὲ τὴν περιέργον ὕψιν, διαχεάτω αὐτὴν ἄλλως, καὶ πλεκυνάτω, καὶ οὕτω κλείσει τὴν ἐμπαθῆ ὄρασιν, καὶ οὐ πορευθεὶς κατ' αὐτῆς τὸ παθητικόν. καὶ ἔστι ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὡς προτεθεώρηται, καὶ βλέπων καὶ μὴ βλέπων· βλέπων, ὡς ἐθέλει, καὶ ὡς ἔταξεν ὁ θεός· μὴ βλέπων, ὡς πραγματεύεται ὁ ἀντικείμενος.

25. Jam vero alium aliquem procedendi modum investigemus. Proponatur jejunatori opus aliquid arduum quod ad intellectum aut meram vitam pertineat, quod quidem puris oculis lustret, ut natura vult, et a cæteris spectaculis se avertat; ex hoc enim oculus ad id quod dicet convertitur. Hac igitur ratione visus rite componitur et nunquam peccat; et hæc est vera ratio res naturales contuendi. Hinc quoque, ut a cæteris abstrahamus animum, olfactum pariter dirigemus odores jucundos suavolentibus verbi caelestis apostolis attribuendo, et quorum odorum præparatio longum exigit studium, quod quidem alio tempore facimus. Sed auditui quoque rectitudinem dabit, ut vult Deus qui aurem plasmavit, almus conditor, qui omnia quæ aurium castitati nociva sunt, expellere vult, et qui omne vaniloquium detestatur quo protolastus homo Paradisum, id est patriam, exsul relinquere coactus est. Idem etiam gustum ordinabit, ne eo, quo las non est, tendat, et sic contaminatus Dei justitiam annuntiare jam non dignus sit, utpote humidis corporibus et vitiiis animæ in perniciem delapsus. Sic is quoque qui in exsilio degit condemnationem spernit, quam diabolus, hinc nomen nactus

καὶ βλέπων βλέπει, καὶ οὐ μὴ ἴδῃ ἄλλον τρόπον ἢ περ ἢ ἀγιοτάτη Γραφῇ ἔσκωψε τοὺς πάλαι τυφλοὺς διορατικούς. Βλέπει γὰρ ὁμῶς τῷ καιριοτάτῳ ἀποδιδόντος ἐν φανερῷ τῷ δὲ λοιπῷ καὶ προφανεῖ

κδ'. Ἔστι δὲ, ὃ λέγω, μυστήριον φύσεως, οὐ πολλοῖς παρατηρημένον, ἀλλ' ἢ ὅσοι ἐμβαθύνουσιν. Ἔχει δὲ πῶς οὕτω τὸ πρᾶγμα. Τὸ ὀπτικόν χόμα διαπεπταμένον εἰς πλάτος, καὶ διαθόν καὶ εὐρύ καὶ μήκιστον, ἐφικνεῖται μὲν πολλῶν, καὶ ποτε οὐ πολλῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πάνυ πολλῶν. Οὐ μὲν καὶ πάντα ἐκεῖνα ὁμοίως ὄρα, καὶ τὴν ἐκείνων γνώσιν καὶ εἰδῆσιν ἐπίσης ἀπομάττεται· ἀλλ' ὅτε στηρίζει κατὰ τινος ἐνὸς μόνου, καὶ ἀτενῶς ἐπιστήσει, ἀκοντίσας τὸ ὀπτικόν, ὡς ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐξακριβίωσασθαι· τότε δὴ γνώσεται ὁ συνετός θεατῆς διαφορὰν βλέμματος καὶ κλέμματος. Ὅποι γὰρ ὁ κῆνος τοῦ ὀρατικοῦ πνεύματος τὸ κατ' αὐτὸν ὀξύ βαλὼν ἀπερείσει, καὶ ἄψεται τοῦ ὑποκειμένου πρὸς ὄρασιν, ἐκεῖνο ἀκριβοῦ καὶ διευκρινεῖ καὶ εὐστόχως διαπορθεύει τῇ κατὰ νοῦν ὄρασει τῇ κριτικῇ. Τῶν δὲ πέριξ οὐχ οὕτω πρὸς ἀκριβείαν ἄπτεται, ὡς καὶ ἐκεῖνα λεπτοτομιῆσαι καὶ παραπέμψαι εἰς κρίσιν τὴν ἔσω, εἰ μὴ ἀπυσταίη ἐκεῖνου παρενεχθεὶς ὁ κῆνος, καὶ εἰς ἕτερον σῶμα ῥυστάμενος δράσει τὰ ὅμοια. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν τοιοῦτων πανάληθες. Οὕτω δὲ οὖν καὶ ὁ διακριτικῶς βλέπων νηστευτής, ὅτε τι θεατὸν ἐφελεύσεται αὐτὸν οὐ πρὸς θαῦμα καὶ μόνον, ἀλλὰ τι καὶ πρὸς εὐπαθειαν, μὴ στηριζέτω εἰς ἐκεῖνο περιεργότερον, ἀποστενύσας, καὶ ὡς οἶον

κε'. Καὶ μὴν ἐνταῦθα καὶ ἄλλη μεθόδευσις εὐρετέα· Προτεθείσθω τῷ νηστεύοντι ἔργον σπουδαῖον, εἴτε καταμόνας ἐλλόγιμον, εἴτε καὶ ἄλλως βιώσιμον, καὶ ἀφοράτω εἰς ἐκεῖνο μετὰ βλέμματος θεοφιλοῦς, ὡς ἡ φύσις ὥρισε, παντὸς δὲ λοιποῦ θεάματος ἀφιστάσθω· καὶ οὕτω ῥυθμίζοιτ' ἂν ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὰ δέοντα. Τοιοῦτον ἢ κατὰ τὴν ὄρασιν ἀγαθὴ μεθοδεία· οὕτω συντελεῖται τὸ κατ' αὐτὴν ἀναμάρτητον· τοῦτο τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν τῷ καθ' ἑμᾶς βίῳ παρεστήγαγεν. Ἐντεῦθεν δὲ, ἵνα μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ὡσαύτως ἐπεξέλθωμεν, καὶ τὴν ὁσφρησιν διορθώσεται τις, εἰσκρίνων εὐωδίας ἀρεσκούσας τοῖς τοῦ ἐπουρανίου λόγου, μυρεψοῖς ἀποστόλοις, ἃς ἄρτι διασκευάζειν λόγου μακροῦ χρεῖα (καὶ ἄλλως δὲ εἰς αὐτὸ ἕτερος ἡμᾶς καιρὸς ἀπεσχόλησε)· καὶ τὴν ἀκοὴν δὲ καταρτίσει, ὡς φιλεῖ θεός, ὁ φυτεύσας τὸ οὖς· ὁ ἀγαθὸς φυτουργός, ὅς καὶ τὰ λοιπὰ μὲν βλαπτικὰ τῆς ἀκοῆς ἐξωθεῖν ἀκούσματα βούλεται, καὶ τὴν ψίθυρον δὲ ὡς μάλιστα φασολογίαν ἐκκρούεται, δι' ἧς ὁ προπάτωρ τῆς κατὰ τὸν παράδεισον πατρίδος ἐξώριστος. Κατακεράσει δὲ πάντως ὁ αὐτός καὶ τὴν γεῦσιν εἰς ἀπρόσιτον, ἵνα μὴ καταρῥυῆ, πρὸς ἀπερ οὐδέν ἐστι, καὶ οὕτω χρανθεῖσα γένηται ἀναξία τοῦ ἐκδιηγεῖσθαι θεοῦ δικαιώματα, μινθεῖσα οὐχ οὕτω

τοῖς σωματικωτέροις καὶ ἐγγύτοις, ὅσον ταῖς ἀσωμάτοις φαυλότησιν· ὅποια καὶ ἡ τῆς διαβολῆς, ἣν ὁ ἐνδιαθέτως φεύγων ἠγάσται, καταπτύων αὐτῆς, εἴ γε οὕτω ταύτην ἠκείνωσται φιλήτας ὁ ἀντικείμενος. ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς παρυνυμῆσθαι εἰς διάβολον. Ἄγιασσαι δὲ αὐτὴν καὶ μέλη θεῖα, ἐκείθεν ἐξηχούμενα, καὶ τοὺς ἀκροαμένους θέλγοντα, οὐκ ἤκιστα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκείνου ψυχὴν τοῦ ψάλλοντος, καὶ τῆς μεγάλης Δαυὶδ τὴν καλὴν αἰοιδίην συναναβάλλομένου. Καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθὴ ἐκείθεν ἐκκόπτουσα, εἰς ἀγιασμόν ὁμοιον ἀποτελεῦσά.

κς'. Ἔστι δὲ καλὸν στόματος ἔργον καὶ ἡ ἐκείθεν εὐλογία καὶ τὸ ἀβλάσφημον. Εἰς τὸ καθόλου γὰρ ἀναδραμεῖν, ὄργανον παντὸς ἀγαθοῦ ἀγαθός, ὡσπερ ὁ εὐρετής, οὕτω καὶ ὁ σκοπός, εἰ καὶ φάβλη μοχθηρία ψυχῶν ἀχρειοῖ ἐκείνα παραχρωμένη, ὡς μὴ ἐχρήν. Οὐκοῦν καὶ τὸ τοῦ βλέπειν ὄργανον, καὶ τὸ κατ' ὄσφρησιν, καὶ ὁ δὲ ὑπουργεῖ τοῖς ἀκούσμασι, καὶ τὸ εἰς γεῦσιν, ὃ καὶ εἰς λαλίαν ἀποτέτακται — σοφός τε καὶ ἀγαθός ὁ ποιήσας, καὶ αὐτὰ λίαν καλῶς ἐπ' ἀγαθῶ πεποιήσται. Καὶ τοίνυν, ὅς μὲν αὐτὰ περιποιεῖται σκοπῶ κρείττονι, πρὸς ὃν ἡ φύσις αὐτὰ κελευσθεῖσα κατήρτισεν, οὔτε τὴν φύσιν ἐλέγχει, καὶ τὸν δημιουργήσαντα δὲ τεχνίτην τιμᾶ, καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐργάτης κρίνεται· ὁ δὲ μὴ οὕτω διατεθειμένος τῶ τὴν παράχρησιν τεκτηναμένῳ δαίμονι ἠκείνωται, ὃ μηδεὶς ἀγαθὸς Χριστιανός, φιλάνθρωπος Κύριε.

κζ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἡμῖν ἐν εὐχῇ ὃν εἶη ἐπιτελῶν ἢ τῶν δικαίων εὐγῶν Θεός. Τῶν δὲ γε τασάριων αἰσθητηρίων, τοῦ ὄραῖν, τοῦ ὄσφραίνεσθαι, καὶ μὴν ἀκοῆς καὶ γεύσεως, ὁμοίᾳ ἐφόδῳ τετελεσμένων εἰς ἀρετὴν, καθὰ προέκκειται, ὑπὸ Θεοῦ, ἐφέψεται καὶ ἡ τῆς ἀφῆς διόρθωσις, τοῦ ἐν ἡμῖν δυσέργου πράγματος, τοῦ δυσκαταπαλαίστου, τοῦ καθ' ὅλον σῶμα πεπλατυσμένου, τοῦ πολυσπερέος· ὃ πολλοῖς μὲν δόξοι ἐν δυοῖν δακτύλοις ἄκρως περιγεγράφθαι, τῶν τε μέσῳ καὶ τῶν λιχανῶν διὰ τὸ αὐτοῖς ἀκριβῶς γνωμονικὸν τῶν κατὰ σφυγμοῦς, ἀληθῶς δὲ κατὰ τοὺς ἐπιβεβληκότας σοφώτατα, ὅλη συνδίδκει τῆ πλάσει, ὡς οἷον ἐγκατσπαρμένον αὐτῆ. Διόπερ οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπερκειμένων αἰσθησῶν οὐδεμίᾳ ταύτην διεκπέφευγεν, εἴ καὶ τρόπος ἐν αὐτοῖς ἕτεροῖος τῆς καθ' ἐκάστην ἐπαφῆς τεθεώρηται, ἀπαφῆς μὲν, ὅμως δὲ πίπτων ὑπὸ συγγένειαν ἀπτικὴν. Καὶ ἔστι καὶ ἡ ἀφῆ καλὸν ἄλλο ἐργῶδες, εἴ μὴ τις καὶ τὴν αὐτῆς χρῆσιν φῶσει διακρίνει πρὸς νόμον Θεοῦ. Συλλήψεται δὲ ἡμῖν εἰς ὀρθότητα τοιαύτης διακρίσεως ἡ θεωρία, ἣν προαναταξάμεθα. Ἡ γὰρ κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν ἀκρόπολις ἐχυρῶς ἐσπαλισμένη, καθὰ δεδίδασται, περιποιήσεται καὶ τὴ ὑπ' αὐτὴν, καὶ εἰς ὅλην πόλιν τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων κατ' αὐτῆς τὸν πολέμιον δαίμονα, εἰπεῖν δὲ τάληθες, καὶ πνργηρώσασθαι.

κη'. Ἀλλὰ με ὁ λόγος αὐτός (ἀναμεινάτω δὲ βραχὺ τι ὥρας τὰ ἐφεξῆς) εἰς μνήμην ἠγάγε τῆς ἄρτι ἐν ἡμῖν καταστάσεως καὶ διηθήσεως. Εἴης, Θεὲ ὕψιστε παμδύστωτος, κατασφαλιζόμενος, ὡς αὐτὸς οἶδας, τὴν οἰκουμένην ἡμῶν ἀκρόπολιν, τὸν αὐτοκράτορα, καὶ κρατῶνα, εἰς τὰ μηδὲ ἡμῖν πελάσαι πολιορκίαν καὶ κατακαυχήσασθαι· μὴ καὶ τέλεον ἐκτριβεῖν οἱ ἐλεεινότετοι.

κθ'. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον παρεμβέβλησθω

A in eum contulit. Sanctificabunt vero eam quoque divina carmina, quæ solemniter cantata auditorum animos demulcent et ipsum cantorem delectant, et qui cantum ad magnum Davidem refert. Sed bona quoque doctrina, quæ inde emergit, in similem sanctificationem desinit.

26. Pulchrum porro oris opus est laudatio et oratio benevola. Instrumenti enim egregii et inventor et scopus bonus est, licet animi error per abusum operatur. Sic quoque videndi, odorandi atque audiendi gustandique organa quæ vocibus patulant, a benigno creatore præclara arte instructa sunt. Quare qui iis ulitur ad bonum finem secundum naturæ præscriptum, non reprehendit naturam, sed artificem et auctorem honorat, et ipse bonus operarius esse creditur. Qui contra facit, dæmonis qui ista in malum convertit, se assimilat, et minime est bonus Christianus, o benigne Domine!

κθ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἡμῖν ἐν εὐχῇ ὃν εἶη ἐπιτελῶν ἢ τῶν δικαίων εὐγῶν Θεός. Τῶν δὲ γε τασάριων αἰσθητηρίων, τοῦ ὄραῖν, τοῦ ὄσφραίνεσθαι, καὶ μὴν ἀκοῆς καὶ γεύσεως, ὁμοίᾳ ἐφόδῳ τετελεσμένων εἰς ἀρετὴν, καθὰ προέκκειται, ὑπὸ Θεοῦ, ἐφέψεται καὶ ἡ τῆς ἀφῆς διόρθωσις, τοῦ ἐν ἡμῖν δυσέργου πράγματος, τοῦ δυσκαταπαλαίστου, τοῦ καθ' ὅλον σῶμα πεπλατυσμένου, τοῦ πολυσπερέος· ὃ πολλοῖς μὲν δόξοι ἐν δυοῖν δακτύλοις ἄκρως περιγεγράφθαι, τῶν τε μέσῳ καὶ τῶν λιχανῶν διὰ τὸ αὐτοῖς ἀκριβῶς γνωμονικὸν τῶν κατὰ σφυγμοῦς, ἀληθῶς δὲ κατὰ τοὺς ἐπιβεβληκότας σοφώτατα, ὅλη συνδίδκει τῆ πλάσει, ὡς οἷον ἐγκατσπαρμένον αὐτῆ. Διόπερ οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπερκειμένων αἰσθησῶν οὐδεμίᾳ ταύτην διεκπέφευγεν, εἴ καὶ τρόπος ἐν αὐτοῖς ἕτεροῖος τῆς καθ' ἐκάστην ἐπαφῆς τεθεώρηται, ἀπαφῆς μὲν, ὅμως δὲ πίπτων ὑπὸ συγγένειαν ἀπτικὴν. Καὶ ἔστι καὶ ἡ ἀφῆ καλὸν ἄλλο ἐργῶδες, εἴ μὴ τις καὶ τὴν αὐτῆς χρῆσιν φῶσει διακρίνει πρὸς νόμον Θεοῦ. Συλλήψεται δὲ ἡμῖν εἰς ὀρθότητα τοιαύτης διακρίσεως ἡ θεωρία, ἣν προαναταξάμεθα. Ἡ γὰρ κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν ἀκρόπολις ἐχυρῶς ἐσπαλισμένη, καθὰ δεδίδασται, περιποιήσεται καὶ τὴ ὑπ' αὐτὴν, καὶ εἰς ὅλην πόλιν τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων κατ' αὐτῆς τὸν πολέμιον δαίμονα, εἰπεῖν δὲ τάληθες, καὶ πνργηρώσασθαι.

27. Utinam vero Deus, qui animum ad justas preces attendit, nobis ista precantibus sit propitius! Ad quatuor autem sensus, videndi, odorandi, audiendi atque gustandi qui, volente Deo omnes ad virtutem tendunt, tangendi quoque quintus accedet, ad opus difficile et per totum corpus diffusum peragendum; quod quidem aliquibus per duos digitos, medium et indicem, circumscribi posse credunt propter pulsationes geomonicas, verius autem, propter constructionem primordiale sapienter coaptatam. Ideo nulla sensationum, de quibus agimus, illam effugere poterit, etsi modus alienus circa nullam contrectationem in iis observetur, fallax quidem, sed qui in affinitatem contrectabilem cadit. Sed et tactus in malum aliquod vertitur, nisi ejus usum ad divinam legem accommodamus. Ut autem in eo judicio ne fallamur regula quam statuimus, utilis erit. Arx enim a natura intra nos fortificata, ut dictum est, munere suo fungetur et res nostras in urbe Dei virtutum ponet, et dæmonem adversarium impediet quo minus eam oppugnet aut appropinquans turribus coerceat.

κη'. Ἀλλὰ με ὁ λόγος αὐτός (ἀναμεινάτω δὲ βραχὺ τι ὥρας τὰ ἐφεξῆς) εἰς μνήμην ἠγάγε τῆς ἄρτι ἐν ἡμῖν καταστάσεως καὶ διηθήσεως. Εἴης, Θεὲ ὕψιστε παμδύστωτος, κατασφαλιζόμενος, ὡς αὐτὸς οἶδας, τὴν οἰκουμένην ἡμῶν ἀκρόπολιν, τὸν αὐτοκράτορα, καὶ κρατῶνα, εἰς τὰ μηδὲ ἡμῖν πελάσαι πολιορκίαν καὶ κατακαυχήσασθαι· μὴ καὶ τέλεον ἐκτριβεῖν οἱ ἐλεεινότετοι.

D 28. Sed sermo præsens (aliquid enim spatii aliis quoque quæstionibus reservandum est) ad constitutionis nostræ internæ mentionem faciendam ducit. Tu autem, Deus altissime, rex omnium, pro sapientia tua summam hanc æropolim et imperatorem salva, et contra inimicorum aggressionem et jactantiam nos defende, ne in extremam perniciem labamur.

29. Ejusmodi porro in verbis meis doctrina elu-

ceat, sicut spiritualis ardor opportune lucescit. Quod autem de civitate nostra spirituali mentionem feci, quam natura ordinavit, Deus consolidavit eum in finem, ut omnia optime administrantur ac gubernentur, id dictum velim quod omnia prospere succedent et optime constituta erunt. Quando enim oculus recto intuitu præest ut doceat, tangendi quoque sensus rite obtemperabit; si gustandi deinde instrumentum bene judicat et nos doceat quomodo unguenta administranda sunt, gustus ipse munere suo rite fungetur. Sensus auditivus ubi, ut decet, nos ducit in rebus sui generis. Id efficit ut tactus minus erret, contra quod iudex præsertim in munere obcundo se ipsum custodiet. Gustui porro in iis quæ ad eum spectant cælestis regulæ præscriptæ sunt, quas audacter prætergredi fas non est; et ecce hic quoque ima summis miscentur, et opus Dei maxime egregium, homo integer, jejuna-
tor prudens cum divino psalterio concinit et auribus mentique dum ab artifice pulsatur satisfacit.

30. Hæc cum eo, quo diximus modo instituta sint, numerum ac rhythmum in rebus quæ ad doctrinam spectant ponere debemus: sic enim sacra concio non habebit de quo gravetur. Diligenter autem ab initio usque ad finem observanda sunt quæ divinus canon iis qui jejunium exercent præscribit. Quæ quidem observantia ad virtutem ante omnia spectat, nedum rebus futilibus studeat. Omnis autem virtus circa medium vertitur, quam vir sapiens, cujus studia circa mores versantur, probe novit et magni facit. Et huic quidem nos maximo-
pere studere debemus, si virtutis opera exercere nobis cordi est. Hæc enim pulchritudo varias assumet formas, ubi Deus hominibus se mediatorem præbuerit. Divinitatis igitur, fratres, et medietatis rationem habeamus, cujus venia et visibilia et invisibilia cernimus. Deinde ubi examine facto in medietate ideam rationabilem videamus considerantes quod ii qui medium quod plus quam humanum est, transgredi audent, jam, mutata indole, non homines, sed angeli ac cœlicolæ evaserunt. Plures deinceps fuere qui hominem eo quo par non erat, perduxerunt, ita ut terra esse noluerint, imo in tartarum se præcipitaverint. Sic igitur re perpensa medietatem in hisce rebus amplectamur; et quod aliis ad volandum præditi non sumus quibus in sublimem aerem tolli valeamus, terrestres animantes esse satagamus, sicut ipsa natura præcipit.

31. Bos naturam suam non negat equinam simulando, nec destinationi suæ contraria facit. Ovis eandem semper mansuetudinem monstrat; capra ut consuevit pascitur, et sic cætera animalia indolem peculiarem servant. Quare nos ipsi quo-

μοι ἐς τὴν διδασκαλίαν, ὡς ἡ κατὰ φύσιν θερμότης ἐξέζεσεν οὐκ ἐξω καιροῦ. Ὁ δὲ ἔλεγον, « τῆς ἐν ἡμῖν ἀκροπόλεως, » ἣν φύσιν μὲν ἐπιτεταγμένην ἀκοδομήσατο, ὁ θεὸς δὲ συμπήξας ἐστερέωσεν, ἐχούσης εὐ τῶν ἄνω ἐφ' ἑσταμένιον, στρατηγίας τινὸς καὶ ταξιαρχίας δίκην, καὶ τὰ λοιπὰ εὐ καθεστῆξονται. Ὁφθαλμοῦ γὰρ ὀρθὰ βλέποντος καὶ ἐπιτάσσοντος, ὧν ἀπτεσθαι δέον ἐστὶ, ὑπακούσεται πάντως καὶ ἡ ἀφή. Ὁσφρήσειως γνωματευσούσης ὀρθῶς, ὅπως χρὴ διοικονομεῖσθαι τὴν ἐπαφήν τοῦ μυροῦσθαι, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἀμαρτηθήσεται ἡ ἀνάλογος ἀρή. Ἐκρινεν ἡ ἀκουστικὴ πρὸς ὀρθότητα, τίνων δούτως ἀπτεόν, καὶ πῶς ἂν ἡ ἀφή τυραννήσῃ κατὰ τῆς κρίσεως, ἧς οὐδεὶς ἐφέτης ὑπερκάθηται. Μεπαίδευται ἡ γεῦσις ἀπτεσθαι τῶν κατ' ἐντολήν (καὶ ποία θρασυτύτης αὐτῇ ἐγγενήσεται, κατεπιχειρήσαι, καὶ τὴν ὀρθὴν διαστρέψαι παιδεύσιν;) καὶ ἰδοῦ, κἀνταῦθα τὰ κάτω τῆς ἄνω συνῆπται, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἐμυλλῆς ὄργανον, ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὁ σοφὸς νηστευτῆς εἰς συμφωνίαν ψαλτηρίῳ θείῳ πρέπουσαν ἤρμουςται, χορδεῖν ὅποια συγκροτούμενον τῇ πενταδικῇ τῶν τε προφαινομένων ἀισθήσεων, καὶ ἔσαι κατὰ νοῦν.

λ'. Τούτων δὲ οὕτω διεσκευασμένων ἡμῖν ἀκολούθως οἷς προανεφωνήσαμεν, ῥυθμιστέον καὶ ἄλλως τὸ διδασκαλικόν, ὡς οὐκ ἂν οἶμαι βαρυνεῖται τὸ καθ' ἡμᾶς ἱερὸν ὀμακόιον. Σπουδαία πραγματεία πρόκειται ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἀρτι καὶ ἕως τέρματος, εἰς ὅπερ ὁ θεὸς κανὼν τὰς νησιμους ὥρισεν. « Σπουδαίαν » δὲ φαμεν τὴν κατ' ἀρετὴν, οὐ μὴν τὴν ἄλλως κενόσπουδον. Ἀρετὴ δὲ πᾶσα καὶ περὶ μεσότητα ἡσχύληται, ἣν ὁ ἠθικός ἀκριβοῦν οἶδε σοφός· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο μεσότης καὶ ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται. Ταύτης οὖν καὶ ἡμῖν στοχαστέον ὡς μάλιστα, εἴγε βουλοίμεθα τὰ πρὸς ἀρετὴν διαπρέπτεσθαι, καὶ ἔσται μὲν ἡμῖν καὶ ἄλλως τὸ καλὸν τοῦτο πολύτροπον, τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώποις μεσιτεύσαντος μέσου γινομένου κἀνταῦθα τὰ εἰς ἡμᾶς. Εὐπορηθήσεται δὲ καὶ, ὡς ὁ λόγος εὐθὺς ὑποτυπώσεται. Στοχασώμεθα τῆς θεότητος, μεσότητος, ὦ ἀδελφοί, καθ' ἣν ἐν ἡμῖν τὸ τε ὀρατὸν τεθεωρήται· καὶ τὸ ἀόρατον· καὶ σκεψόμενοι ἐπινοησώμεθα μεσότητος ἰδέαν ἑλλογον, καὶ ἱστορήσοιμεν, ὡς οἱ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπερναβῆναι τὸ κατ' ἀνθρώπου μέσον φιλονεικήσαντες, ἐβιάσαντο, μὴ ἀπλῶς ἀνθρώποι μεῖναι, ἀλλ' ἀντικρυς νωοθῆναι, καὶ εἰς ὕψος ἀναβλεθῆναι ἀγγελικόν, καὶ γενέσθαι οὐράνιοι. Πλείους δὲ γε ἄλλοι κατήγαγον τὸν ἀνθρώπου, εἰς ὅπερ οὐκ ἐχρῆν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν κἀν γούν εἶναι γῆ, ἀλλ' ὑπεβίβασαν ἑαυτοὺς ὡς εἰς τάρταρον. Καὶ οὕτω θεωρήσαντες ἡμεῖς γενώμεθα τοῦ ἐν τούτοις μέσου· καὶ ὅτι μὴ πτερὰ ἔχομεν φεῖν, δι' ὧν ἄνω κουφίζεσθαι δυνασώμεθα, σπεύδοιμεν ἀλλὰ γούν εἶναι γῆνοι καὶ ζωικῶ φρονεῖν, ὡς ἡ τῆς φύσεως ὀρθότης κανονίζειν πρῶτίθεται.

λα'. Κοῦς οὐ ψεύδεται, ὑπερ ἐστίν, οὐδὲ τοῖς τοῦ ἵππου ἕθεσιν ἐπιβάλλει ἵππος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς παρνομεῖ τὰ ἐφ' οἷς παρῆκται. Πρόβατον μένει εὐρηθες διὰ βίου. Τὸν ἀγα βόσκει τὸ κατ' αὐτὸν ἔθος. Τῶν ἄλλων ἕκαστον οὐκ ἔσθ' ὅπως τὸ φυσικὸν θέμα

παρατίθησι. Μένοιμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι, αἰσχυρόμενοι, ἐὰν ἐπ' ἄλλοις οὐ παρηγοούμενοι ἀπλῶς, ἀλλὰ χειρὶ Θεοῦ πεπλασμένοι, τὸν τεχνίτην αἰσχύνομεν. Ἐτάχθημεν κατ' εἰκόνα Θεοῦ· μηδὲ παραχαράττοισιν τὸ θεῖον εἰκόνημα. Τεθέντες ἐν παραδείσῳ, εἴτα ἐκπεπτωκότες, βιαζόμεθα τὴν ἐπάνοδον, καὶ μὴ φιλοτιμιώμεθα τὸν ἐπιπλεῖον ἀφορισμόν. Ἐντροπιώμεθα, εἰ τᾶλλα μὲν ζῶα οὐ θέλουσιν ἀνθρωπίζεσθαι, ἡμεῖς δὲ ἀλογιζόμεθα, καὶ τὸ τῆς παραγωγῆς ἀχρειοῦμεν τίμιον. Ἐχομεν πικρασίαν Θεόν· οὐδαμὲν τὸν ἐξ ἐκείνου ἀποστάντα, τὸν ἀντάρτην, τὸν ἀλιτήριον. Μὴ οὖν ἀνταίρωμεν καὶ αὐτοὶ, ἀλλὰ τοῦ βασιλείως γινώμεθα. Μὴ στρατολογοῦμεθα τῇ κληρονομίᾳ τοῦ ταρτάρου, ἀλλ' ἐπακολουθοῦμεν τῇ εἰς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνάγοντι. Ἐνθυμητέον τὸ χωρίον τῆς νοουμένης τρυφῆς, ἐννοητέον τὸ τῶν κολάσεων· τοῦτο τοῖς ἐν ἀμαρτίαις δαιμονίωσιν ἀφώρισται, ἐκεῖνα τοῖς ἀρεταῖς ἐντροπιώσιν ἀπέχεται. Πότερον κάλλιον, ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν, ἢ ἀναβῆναι πρὸς οὐρανόν; Τοῦτο τοῦ ἑωσφόρου, ἐκεῖνο ἡμῶν, εἴπερ ἐθέλομεν. Εὐκολώτερον, Θεοῦ γενέσθαι, ἢ περ μακρὰν ἀποπλανηθῆναι τῆς ἐκείνου χρηστότητος. Μακρόνεται μὲν γὰρ τις Θεοῦ ὁψέ ποτε διὰ τὸ ἐκείνου φιλόανθρωπον, ἐγγίξει δὲ διὰ τὸ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ ἐφορκόν. Τῷ δαίμονι δὲ ἅμα διανοήματι προσελήθη τις, ἐγκαταλιπόντος ἐκείνον τοῦ Θεοῦ, ὅτε μήτε κόπποςμα καθιστᾷ τὸν στῆνον τῆς σαρκὸς, μήτε κημὸς ἄγχει καὶ χαλινὸς τὸν αὐτοῦ ἀποσκιρτῶντα.

λβ' Ἦτι ἀναπεταννύει Θεὸς ἀγκάλας, καὶ εἰσδέχεται ὅσα καὶ ἐν λιμένι· ἀνοίγει ὡς εἰς φίλημα ὁ δαίμων, καὶ καταβροχθίζει, οὐχ ὅσα καὶ δράκων ἢ λέων, οὐδὲ μὴν καθά τις χάρυβδις, ἀλλ' ὡς αὐτὸς τάρταρος. Αἰετὶ ὁ Θεὸς καὶ ποιεῖ· ὕπισχνεῖται ὁ ἀντικείμενος καὶ ἀπρακτεῖ. Ἀληθεύει ὁ αὐτάγαθος· φαντάζει ὁ αὐτόκακος. Ἐκνικησάτω ἐν ἡμῖν τὸ θεϊότερον ἢ ψυχὴ, καὶ μὴ τὸ χειρόν ἢ γῆ. Ἀφῶμεν τὸ σῶμα, γενώμεθα τῆς ψυχῆς. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀκολουθητέον γοῦν τὴν σάρκα τῇ ζωογόνῳ ψυχῇ, καὶ μὴ ἔμπαλιν. Τί τὸν πηλὸν περιέπομεν, ἀφιέντες τὴν κατὰ πνεῦμα ζῆσιν, ἢ συνέχεται; Τί τὸν χοῦν στέργομεν, ὡς ἀνέμου βραχεῖα ῥιπή σκεδάσσεται; Τί ποτε ἀμελοῦμεν ἄνθρωποι Θεοῦ εἶναι καὶ ἄνδρες ἐπιθυμιῶν, ὅποιαί τὸν μέγαν Δανιὴλ ἐξέπύρουσαν; γινώμεθα δὲ πλούτου ἄνδρες, ὡς τὰ χεῖρῳ ἐμπυρευόμεθα, καὶ ἄνδρες αἱμάτων, ὡς ἀλλήλους ληστεύομεν, καὶ γῆς ἔνδοξοι, προσθήκης κικῶν ἄξιοι;

λγ'. Ὁμοί, ὅτι τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον ἡμᾶς εἰς ληστῶν ὑπανοίγομεν σπήλαιον, ἐνθα δέον ὄν, Θεὸν ἐνοικεῖν καὶ ἐμπεριπτεῖν, ἀλλ' αὐτὸς εἰς μωμητοῦς βολεῶνας μεταποιεῖται, ὧν ὄξει φαυλότης τῇ κατὰ Θεὸν ἀντίθετος εὐωδίᾳ. Οἱ μοί, ὅτι τὸ τιμιώτατον ἐν ἡμῖν γλωσσόκομον, τὸ καλὸν στόμα, οὐ χρυσαῖς παραθύεται, ἀφ' ὧν χρύσεια παραδέδονται στόματτα, ἀλλὰ κιδδήλοισ γλώσσαις καὶ ὑποχάλκοις, δι' ὧν ἐξηχοῦμεν ὡς κύμβαλα, δυσφημοῦντες, συκοφαντοῦντες, εἰ μηδὲν ἄλλο, ἀργοῖς λόγοις ἐναδολεσχοῦντες, τᾶλλα ποιοῦντες, ὧν ἕνεκεν καλὸν ἦν, εἰ μηδὲ γλώσσας

que homines nos præbeamus et erubescamus inhumana facere et artificem Deum cujus ad imaginem facti sumus, ne offendamus. Ad Dei imaginem enim plasmali, hanc imaginem haud fæde deturpamus. In paradiso positi a principio, inde ejecti sumus; sed nihilo secius ut eo revertamur omnem operam domus, ægre hanc separationem ferentes. Ut cætera quidem hominum lineamenta induere recusant; nos humanam naturam, qua induti sumus, in honoris loco ponamus. Habemus Deum omnium moderatorem: eum qui defecit, diabolum dico, novimus. Ne igitur nos quoque obsistamus, sed in Dei partibus stemus, Ne a tartari hærede stemus, sed eum sequamur qui in cælum nos conducit. Locum felicitatis intellectualis, locum punitionis ob oculos ponamus; ille quidem probis hominibus propositus est; hic peccatores macet. Quid satius est, e cælo delabi, aut in cælum ascendere? Facilius est a Deo stare quam ab ejus sanctitate deficere. Deus enim per charitatem suam homini prosperitatem tribuit et sui similem eum facit, dum dæmoni quispiam adhæret, quia Deus ipsum reliquit, quando neque sibilatio carnis libidinem sistit, neque frenum recalcitrantem perdomat.

32. Huc accedit quod Deus brachia tendendo nos sicut intra portum recipit. Dæmon os quasi ad basianandum aperit et devorat, non ut draco aut leo, aut charybdis, sed sicut tartarus. Deus loquitur et operatur; adversarius promittit et promissis non stat. Qui natura bonus est, veritatem colit; qui improbus, hariolatur. Vincat in nobis animus qui divinæ est originis, nec vero terra, quæ ad ima tendit. Omisso corpore animi partes amplectamur. Sin minus, caro animæ vivificæ submittetur, nec vice versa. Quid limum sequimur, calorem spiritualem quo continetur negligentes? Quid colluviam ambimus, quæ levi vento diruitur? Cur non homines Dei et desideriorum esse nitimur, ut magnus Daniel? Cur divitiarum sectatores sumus quæ nos deteriorant, quæ nos sanguinem sitientes reddunt et latrones et omnibus malis dignos?

33. Væ nobis, quia Dei domum latronum speluncam facimus, ubi Deus habitare et inambulare deberet, pro quo in turpe stercus mutatur malo odore plenum. Væ nobis, quia pulcherrimum in nobis instrumentum, lingua, non aureis sed adulterinis et æreis vocibus inservit, quo fit ut sicut tintinnabulum maledicamus, denuntiemus aut saltem futilia proferamus, uno verbo ea faciamus propter quæ melius lingua omnino careremus. Cur linguas inanes reddimus et ea colimus quæ domui nostræ splendorem tribuere queant? Sed talibus

ne insistamus. Odoratus non admodum facilis est tractatu, (quis enim nostrum adeo humidus et liquidus est, ut unguentis delibutus iisdem ad perniciem suam abutatur?) sed alia etiam dementia ac naturæ falsificatio intercedit quæ non circa odoratum, sed circa pervestigationem et vestigiorum scrutationem vertitur, cujus auxilio hominem ut brutum animal dilaniamus. Oculis etiam adeo abutimur ut lycæis aciem oculorum et ejus qui, ut est in proverbio, omnia videt et cujus corpus plane oculatum ab antiquis depingitur, habere præsumamus. Sed equidem non pulehritudinis custodiam aut visionis curam indigito aliam, nisi quæ alienis negotiis operam dat ideoque culpa non vacat. Vociferatur aliquis ob vineam, alius de domo erepta clamat, alius quod agellus ejus nimis limitetur, et sic multa alia oculis obijciuntur. Sic circa desideria nostra oculi nostri erunt perspicacissimi; ubi autem ratio sana ad aspiciendum invitat, voluntas quod visibile est refert ad odium aut ad melum ruinæ, aut expensæ modicæ; sed cæcitatem innatam (si hoc nomine uti libet) superando virtutem non parvam recognoscimus, etiamsi oculis obliquis intuemur. Quando explorandi causa locum aut salutarem, si pro amicis, aut perniciosum, si pro inimicis, occupavimus, in salutari quidem, quod bonum est, videmus; in pernicioso autem non, ut Deus vult, speculamur. Sic etiam si non imitationis gratia nos ad angelos referimus, patris luminum ut cum Evangelio loquamur, faciem perpetuo videntes, tenebris digni filii simus, ubi ne Deus in nos

oculos vertit quia verbum ejus non veremur, Dixit enim se tales homines intuiturum esse sicut mites et tranquillos et qui illud observant: « Qui stat videat ne cadat. »

των βλέποντες, ευαγγελικῶς εἰπεῖν, πρόσωπον, ἀλλὰ τῶν τοῦ σκότους ὁρίων γινόμεθα· ὅτε οὐδὲ ὁ θεὸς ἐφ' ἡμᾶς βλέπει, ὡς μὴ τρέμοντας τὸν αὐτοῦ λόγον. Ἔφη γὰρ, ἐπὶ τοιοῦτους ἀνθρώπους ἐθέλειν βλέπειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πράους, καὶ ἡσυχίους, καὶ τοὺς φυλάσσειν εἰδότας τὸ « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω, μὴ πέσῃ. »

34. Et sic hæc se habent. Si autem ad auditum quæstionem vertis, ne auditum quidem sicut par est, recolimus, sed aures laudibus, plausibus, cantibus, nugis, imo blasphemis obtendimus, atque adulatoribus ut eas pravis sermonibus transfodiant, si velint. Verbum Domini fastidimus, unde fames nos premit cum eaque sitis verba divina audiendi: Verbum Domini autem non dico id solum, quod in

εἶχομεν. Τί δ' ἀλλὰ γλώσσας μὲν ἀχρησιῶμεν, ὅσοι τοιοῦτοί ἐσμεν, σεμνονόμεθα δὲ τοῖς λοιποῖς, δι' ὧν τοῦ καθ' ἡμᾶς οἴκου τηλαυγὲς ἂν τὸ πρόσωπον φαίνοιτο; Οὐκ οὐκ ἔστιν, εἰς τὸ πᾶν εἰπεῖν, ὡς καὶ ἀπισχυρίσασθαι. Ὁσφρησις μὲν γὰρ ἡμῖν ἄλλως μὲν ἴσως οὐ πάντῃ δυσανήγωγος· (τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω περιττὸς καὶ πλαδῶν καὶ εὐροῶν τὰ ἐς βίον, ὡς μύροις ἐγκολυμβᾶν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν παράχρησιν ἐξευρίσκειν εἰς ἀπώλειαν;) ἄλλη δὲ τις ὑπεστι παράνοια καὶ παραποίησις φύσεως, οὐ πρὸς ὄσφραν ἡσχολημένη, ἀλλὰ πρὸς τὴν βίην λατεῖν καὶ ἔχνη ἐρευνηῖν, δι' ὧν ἐξευρόντες ἀνθρώπων ὅσα καὶ θῆρα διασπαράξομεν. Ὁφθαλμοῖς δὲ εἰς τόσον παραχρῶμεθα, ὥστε, πρὸς ἃ μὲν μὴ θεὸν ἐστὶ, Λυγκίως ἀναβλέπειν ὀξύτερον, ἢ καὶ τοῦ παροιμιαζομένου πανόπτου, ὃν λόγος ὁ παλαιὸς ὁλοσώματον εἰς ὀφθαλμοὺς ἤνοιξε. Καὶ οὐ λέγω κάλλους ἐποπτεῖαν καὶ περιεργίαν ὕψους ἑτεροῖαν, ἀλλὰ τὴν ἐποφθαλμίζουσαν πράγμασιν ἀλλοτρίοις, καὶ οὕτως ἀδικούσαν εἰς στέρησιν. Κέκραγέ τις ἐπὶ ἀμπελῶνι, βαῖ ἕτερος ἐπὶ οὐκίας ἀφαιρέσει, ἄλλος, ὅτι ὀρυγλυφεῖται τὸ κατ' αὐτὸν γῆδιον· πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἀφθαλμῶν ἀδικήματα. Καὶ οὕτω μὲν ὀξυωπέστατοι ποιούμεθα ἐπὶ ταῖς ἐφετοῖς ἡμῖν· ἐνθα δὲ ὁ μὲν ὀρθὸς λόγος προκαλεῖται βλέπειν, ἢ δὲ προαίρεσις ἀναστέλλει τὸ ὀπτικὸν ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ φόβον ζημίας ἢ ἀλλὰ δαπάνης μετρίας — ἀλλ' ἐκεῖ καὶ τὴν ἐκ γενετῆς τύφλωσιν, εἴπερ οἷόν τὸ ἐστὶν εἰπεῖν, ὑπερπαίνομεν, ἀρετὴν οὐ μικρὰν κρίναντες, εἰ καὶ παραβλῶπες προσενεχθῶμεν. Καὶ ὅτε δὲ σκοπιᾶν θώμεθα, τὴν εἴτε σωτήριον, ὅτε ὑπὲρ φίλων γίνεται, εἴτε ὀλεθρίαν, ὅτε τὸ ἀνάπαλιν, τοῦ μὲν πρώτου ἔργου γινόμενοι, ἐς ἀγαθὸν βλέπομεν· ζηλοῦντες δὲ τὸ δεῦτερον, ἀλλὰ τότε οὐχ, ὡς ὁ θεὸς ἐθέλει, βλέπομεν. Οὕτω δὲ καὶ, ὅτε μὴ ἐς ἀγγέλους μιμητικῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνάγομεν, διηνεκῶς τὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώ-

λογον δὲ Κυρίου ἀκούειν ἀκούομεν, ὅθεν καὶ ὁ λιμὸς ἡμῖν ἐπεισφρεῖ, συντρέχων τῷ λιμῷ τῆς τῶν θεῶν λόγων ἀκοῆς. « Λόγον » δὲ εἶπον « Κυρίου, » μὴ μόνον τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, τοῖς τε ἄλλοις τοῖς ἀποστολικοῖς, εἶγε καὶ Παῦλος ἀπόστολος Κυρίου σεμνολογεῖται, ὡς καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται, ἀκολουθῶς δὲ καὶ οἱ κατ' αὐτὸν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν τοῖς λοιποῖς θεοῖς κήρυξι καὶ διδασκάλοις. Στόμα γὰρ αὐτοῖ πάντες Κυρίου, καθὰ καὶ τὸ προφητικὸν ἄγγελμα. Καὶ τοίνυν καὶ ὁ ἐκ τοιοῦτων στομάτων λόγος Κυρίου λόγος, καὶ οὐ μόνος αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἐξ οὐκασθήτινος γλώσσης ἀπηχεῖται λαλιὰ σύμφωνος τοῖς

οὕτω κυριακαῖς. Οὐκοῦν καὶ ὁ ταύτης πύρρηκος λόγῳ Κυρίου ἔβουσε τὴν ἀκοήν, καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ψῆφος καὶ κατ' αὐτοῦ κυροῦται, καὶ εἰς Ἰσον ἔρχεται κατακρίσειως καὶ αὐτὸς, ὁποίας καὶ ὁ τῶν ἀγιωτάτων εὐαγγελίων ἀναπίστροφος.

λε'. Καὶ μὴ μοι ὀντικαθιστάσθω τις ἀγερωχῶν, καὶ βρενθούμενος, καὶ ἀπαξιῶν, ἐξ εὐτελῶν προσώπων ἀκούειν λόγον δέοντα. Λόγος γὰρ ἅπας θεῖος προερχόμενος ἀνθρωπίνου στόματος ἡγίασε τὸ στόμα ἐκεῖνο, ὅθεν καὶ ὡς ἐκ θειοτέρου ἐμπνοίας προῖων ἅγιός ἐστι, καὶ τὸν ἄερα, δι' οὗ ἄχειται, τίμιον ἀποτελεῖ. οὕτω δὲ καὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἧς ἐς ψυχὴν πορεύεται. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ ψυχὴ ἀναπετάσασα ἐαυτὴν τὸν τοιοῦτον θεῖον λόγον εἰσικίσεται, καὶ ὅλη γένηται αὐτοῦ, ἡγιάσται· μὴ οὕτω δὲ διατεθειμένη σκοπέτω καὶ εὐλαβεῖσθω, μὴ ἐναγῶς διατέθεται. Καλὸν κρατῆρ χρύσεος ἐκκλησιαστικὸς, ἐν ᾧ τὸ πάντιμον κίρνεται. Εἰ δὲ καὶ ἐν ὑέλινῳ μυστηριασθεῖη τὰ σωτήρια, ἢ τῇ ἀπὸ ξύλου, εἴτε ὀστράκου, ἄρα γε ἀποπέμφεται τις Χριστιανὸς τὰ θειότατα; Μηδὲσὲ, ὦ Κύριε, τοιοῦτος ἀναφανείη. οὕτω γοῦν καὶ σῶμα σχεδιασθὲν, ὡς εἰς ἱερὸν βιβλίον, καὶ λόγους θαίους πρόαγον, πείθειν ἂν ἔχοι τοὺς ἐκείφρονας, ὁποῖον ἂν καὶ εἴη ἐκεῖνο τὸ στόμα. Ἡ ὄνος μὲν Βαλαὰμ γλωπτηματισθεῖσα κατ' ἀνθρώπον, ἐπιστροφὴν ἔσχε τὴν ἐξ ἀκροάσεως; ἀνθρώπος δὲ λαλήσας, ὡς ἐχρῆν, εἰς ὄνου μοίραν ἀποτετάζεται; Ὅφιος παρακουέσθω λαλῶν, ὅσα τοῖς Ἐδὲμ ἀποικίζειν ἔχουσι, ἀνθρώπος δὲ, ὅστις ἂν καὶ εἴη, ἀκουέσθω λαλῶν τὰ οἰκίζοντα εἰς παράδεισον.

λε'. Διαιρῶ τὸν ἀνθρώπον ἰδοὺ εἰς πολλοὺς, καὶ λαλείτω ἕκαστος τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ βουλούμενος παρακούετω, ἵνα καὶ αὐτοῦ παρακούῃ ὁ Θεός. Καὶ τοὺς μὲν ἱεροὺς ἅπαντας ἰδίᾳ τίθεμαι κατ' ἐξαιρέτην· γίνομαι δὲ τῆς λοιπῆς ἐπελεύσεως, τῶν ταπεινοτέρων ἀρξέζυμος. Θλίβεται δοῦλος, ἢ κατωτέρω τύχῃ, καὶ ἡ θλίψις οὐκ εὐφορος, καὶ ἀναφωνεῖ τὰ πρὸς ἔλεον, παραμιγνύς καὶ Θεοῦ ὄνομα· τίς δὲ οὖν ἐπάρατος οὕτως, ὡς μὴ πρὸς ἐκεῖνον τὴν ἀκοήν ἔχειν, καὶ ἐλεεῖν; Πιέζεται τις χειρομάχα ψυχῇ, ὅτι κολούεται μισθοῦ ὁ ἀνθρώπος, καὶ προβάλλεται οἰκτρὸν τὸν ἰκέσιον, ζητῶν ἀκούσαι ὡς « Ἰδοὺ, ἐταῖρε, ἔχεις τὸ σὸν· ἄβλιος οὖν ὁ βύσας τὴν ἀκοήν θείῳ ῥήματι. Θεοῦ γὰρ λόγος, καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι τὸν ἀπέχοντα τὸ ἑαυτοῦ. Ὑπτεται παῖς, εἰτ' οὖν σιωφρονίζεται, καὶ πληγαὶ οὐ κατ' ἀνθρώπον, καὶ τὸ στόμα ἐκεῖνου γέμει Θεοῦ μνήμης, καὶ παρακλητεύει πρὸς ἀνεσιν· μωρὸς οὖν διδάσκαλος, ὃς παίδευσιν εἰσάγων οὐδὲ πολλοῦ ἴσως ἀξίαν, ἀπάγειν ἐθέλει ὑμιωτάτην ψυχὴν. Στέρεται τῶν οἰκείων ὀρφανός τις, καὶ τὸν τῆς ὀρφανίας προστάτην ἐκφωνεῖ πρὸς ἰκετηρίαν θεόκλυτον· φαῦλος οὖν υἱὸς ὁ ἀδελφοῦ τοιοῦτου ὑπερορῶν, ὃς, εἰ καὶ πατὴρ τοῦ κατὰ γῆν στερηθεῖς ἀπεφυκτώθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν φώτων καὶ τῶν ὀρφανῶν Πατρὸς οὐκ ἐκπέπτωκεν, Ἰλικία γεροντικῆ, καὶ οὐδὲ γένους εὐ ἔχουσα, ἥδη δὲ καὶ τῇ πλείονι πρὸς τῇ Ἄδῃ οὕσα, καὶ τι πάσχουσα, ὣν οὐκ ἔστιν ἀνέχεσθαι, λαλεῖ, καὶ τὸν παλαιὸν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ στόματός φέρει, καὶ δι' ἐκεῖνου μέσου

A citur et eidem iudicio subicitur cui is qui sacra evangelia dedignatur.

35. Ne autem superbus aliquis et gloriosus dedignantur mihi respondeat, qui non nisi cum vili-bus conversari dignus est. Omno enim dictum divinum quod ex ore humano prodiit, id os sanctificavit; quare etiam, ut ex spiritu diviniore prodiens, sanctum est, et aerem quem transit venerandum reddit; eodem modo et aures per quas vitam adipiscitur. Si igitur anima in alium sublata talem sermonem divinum inhabitat, sui plena facta sanctificata est; quod si non isto modo conformata est, habet sane quod metuat no inter res execrabilis ponatur. Res pulchra calix aureus, in quo sacerdos pretiosum sanguinem miscet. Si autem mysterium salutare in vase vitreo, aut ligneo, aut argillaceo perageretur, num est Christianus sacrificium illud repudians? Ne unus, Domine, haec faciat. Sic etiam os contumelians libros et sermones divinos, non facile nobilitatem suam probabit. Num Balaami asina voce humana praedita ex auditu loquelam mutuata est? Homo autem qui debito sermone usus est, animalisne bruti munere fungetur? Serpens loquens audicibus non est ab exsulibus Edem; homo autem, quisquis sit, audiatur, quando de novis Paradisi incolis loquitur.

C 36. Hominem in plures divido, quorum quisque res divinas loquatur; qui audire non vult, ne audito, ut Deus quoque eum non exaudiat. Viros sacros omnes in loco peculiari statuo, ad viliores transiturus. Servus aliquis tribulatur et inter tormenta hominum Deique ipsius misericordiam invocat. Quis adeo durus est ut miserum non audiat, misericordiam denegat? Laboriosa anima in angustiis est quod homo mercede frustratur et miserum supplicem rejicit, ut ei dicatur: En, amico, mercedem tuam! Miser igitur qui verbo Dei aures obturat. Dei enim est verbum prohibens ne ei qui sua alienat injuriam inferamus. Puer verberatur, sed inde emendatur; ictus graves non sunt, et os ejus Dei recordatur et veniam exoptulat. Stultus igitur est magister qui disciplinam vilem introduclurus animam pretiosam in exsilium agit. Orphanus aliquis fortunis privatus, tutorem ad supplicationem Deo offerendam evocat. Pravus igitur filius talem fratrem ex oculis adjiciens qui, etsi patre terrestri privatus sit, Patrem tamen luminum et orphanorum haud amisit. Atlas provela, viribus debilitata, jamque prope ad mortem, per intolerabilia mala loquitur et Antiquum dierum in ore gerit, et per eum misericordiam provocare tentat. Os dentibus exutum divinis hymnis resonat. Igitur qui animum non attendit, nec Deum timet, nec mortem, nec senectutem enixe sperat. Si enim spes senectutis ei fulgeret, morum simili-

litudo aliorum cum alliceret. Mihi autem qui talis est videtur auditurus illud esse: In annos haud venit, siquidem præmatura morte creptus est. Supponatur aliquis ebrius qui, cum fundamenta domus ejus subversa sunt, pedibus stare non valet ob cerebrum, pedes et caput, quæ male habent. Auferatur ex ore quidquid odiosum; lingua purgatur sordibus polluta; duplicentur in oculis quæ cernuntur et sic male retineantur. Mens autem hujusmodi viri sana sit, et lingua errabunda res debitas tenui voce effutiat, ut nullo facere videamus. Qui igitur quod audit parvi facit, quando resipiscere cepit nec plane ebrius est, valde superbit.

μαίς τὰ ὀρώμενα, καὶ οὕτω παραόλεπέσθωσαν· ὁ παρακόπτουσα ἢ γλῶσσα τὰ δέοντα, ὁκίλους πολλοὺς τοιούτους τεθεάμεθα. Ὁ γοῦν ἐξουθενῶν τὸ ἀκουόμενον, ὀκνῶ εἰπεῖν, εἴπερ ἐγρήγορεν εἰς νηφάλιον, καὶ μὴ μεθύει πολὺ τὸ ἀγέρωχον.

37. Sed cur longius in cæptis meis procedam? Cur non verbis meis finem imponam? Si enim talibus aures sunt præbendæ, quomodo non ei qui omnes superat? Sic autem scimus omnium caput, Deum inquam, recoili; si sensibus nostris finem laudabilem præscribimus, scopum puta, ad quem omnes qui secundum Deum vivunt, visunt. Non est hic locus hominem secundum populos distinguendi, quare tantum de nostræ ætatis homine græco ac barbaro mentionem faciam. Lingua autem græca loquentem audire, eique, ubi necesse est, obedire, nemo recusabit. Ipse barbarus res referens non refutandas, ab arbitris nostris condemnatur. Videns enim se a nobis non intelligi barbaramente loquentem, a sermone patrio destilit, digitum versus cælum tendens, Deo cælesti nos commendat, et sic theologiam exerceat ianueno Allissimum suas ipsius preces exaudire. Si igitur obedimus, misericordiam divinam recuperamus; si non obtemperamus, in barathrum perniciæ cadimus.

38. Si quis hoc loco querens interpellat quod sermo ipsum et Græcum barbarumque ad justas lamentationes adlegit, per me queratur, illud in memoriam revocans quod, sicut conservi, ita etiam congeneres sumus ab uno patre, id est a Deo creatore, et ab una matre, terra inquam, prognati. Sic quidem oppositionem ejus admittam, id unum monens quod circa multa alia multi sumus in disserendo, dubias quæstiones proponendo, in Deum ipsum inquirentes cur id nec vero illud fecerit; etsi ipse non irrideat maligne uti in multis aliis, sed miserans noëmet qui circa vana profundi sumus. De his quam brevissime possum monebo, ne contra Deum luctemur et, Deum correcturi, legislatores nos esse præsumamus, et, quo lubet, trahentes, e servis domini facti in dominationem ipsam dominetur.

ἄλλοι ἐθέλει ἐφέλκεσθαι, ὀδόντων μὲν τάχα που ἐκκεκρουσμένη, ἐμπιπλώσα δὲ τὸ στόμα θεοκλυτήτως· ὁ τάλινον μὴ ἀξίων πρὸς αὐτῇ τὸν νοῦν ἔχειν, οὔτε θεὸν εὐλαχέεται, καὶ οὐδὲ καταδοκεῖ θάνατον, μήποτε δὲ οὐδὲ γῆρας. Εἴ γὰρ ἐλπίς αὐτὸν ὀπέσαινε γηρχλεῦτης, ἐφέλει ἂν τὸ ὁμοιοπαθές. Καὶ οἶμαι ἀκούσειν ἔχοι ποθὲν καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ « μὴ ὥρας ἴκοιτο, » ἀλλ' ἐκθερισθεῖη πρόωρος. Ἵποθεσίθε τις καὶ μεθύων, τοὺς θεμελίους τοῦ κατὰ σῶμα σαλευμένος οἴκου, καὶ οὐκ ἔχων εἰς ὄρθον ἵστασθαι, τὸ ὑπερφρον καταστρεψισμένος (ἐκεῖνοι μὲν πόδες, τοῦτο δὲ κεφαλή)· ἀποφερέσθω τοῦ στόματος πολὺ τὸ ἀηδές, παραφερέσθω ἢ γλῶσσα φύλως ἐγκυλισσοῦσα τοιοῦτοις ρεύμασι, θυαζεσθώσαν τοῖς ὀφθαλμοῖς δὲ ὁμως τῷ τοιοῦτῳ ἐρβύσθω, καὶ ὑπολαλέτω

λζ'. Πρὸ δὲ προχωρήσω τοῦ λοιποῦ εἰς πλεον τοῖς ἐκ τῶν ἐλαττόνων ἐπιχειρήμασι, καὶ μὴ συγκεκριλαιώσομαι τὸν λόγον; ὡς, εἴγε τοιοῦτοις προσώποις δοτόν τὰς ἀκοῆς, τῷ παντὶ πλεον τοῖς ἐν ὑπεροχῇ τούτων καὶ κρείττοσιν. Οὕτως οἶδαμεν τιμᾶσθαι τὴν μεγίστην ἡμῶν κεφαλὴν, τὸν θεόν, εἰ τὰς ἐν ἡμῖν ἀισθησείας διοικονομούμεθα πρὸς ἐνάρετον τέλος, καὶ πρὸς ἃν σκοπὸν οἱ κατὰ θεὸν βιοῦντες τοξάζονται. Ἵφέλκομαι τῷ λόγῳ διελεῖν κατ' ἔθνος τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀφορίζω παχυλῶς εἰς τε τὸν καθ' ἡμᾶς Ἕλληνα καὶ εἰς βάρβαρον. Καὶ γλώσσης μὲν ἐλληνιζούσης ἀκούειν καὶ ὑπακούειν, ἐνθα θέον ἐστίν, οὐκ ἂν ἀποφύσκει τις· ὁ δὲ βάρβαρος, λαλῶν καὶ αὐτὸς, ὅσα οὐκ ἂν θέοι παρακούεσθαι, καὶ μὴ εὐρισκίων ἐπιστροφῆν, κατάκρισιν ἐμποιεῖ καὶ αὐτὸς παρὰ τῇ κοινῶς διαιτῶνται τοῖς καθ' ἡμᾶς. Εἰδὼς γὰρ, ὅτι οὐ ξενίσμεν, ὡν βαττάριζει, καὶ ἀπυγνοῖς τῆς πλείονος βαρβαροφωνίας, ἀνατείνει δάκτυλον ὡς εἰς αὐτὸν οὐρανὸν, καὶ ἀνατίθησιν ἡμᾶς τῷ οὐρανῷ θεῷ, καὶ οὕτω θεολογεῖ, ἐπήκοον τῆς αὐτοῦ λιτῆς ἀνιτιθέμενος εἶναι τὸν Ἵψιστον. Καὶ ἡ πειθόμεθα, καὶ κατάγομεν τοῦ λοιποῦ τὸν ἄνωθεν ἔλεον· ἢ δυσπειθοῦμεν, καὶ καταγόμεθα εἰς βάθιστον ὄλεθρον.

λη'. Εἰ δὲ τις ἐνταῦθα ὑποκρούσεται μεμφόμενος, ὅτι ἑαυτὸν ἤγαγεν ὁ λόγος Ἕλληνα τε καὶ βάρβαρον τά γε εἰς τὸ ποτνιασθαι δικαίως, αὐτὸν μὲν ἀφήσω τὴν ἄλλως λαλεῖν, ὑποβαλὼν ἐνθύμησιν τοῦ πάντας ὡσπερ ὁμοδούλους, οὔτοι καὶ ὁμογενεῖς εἶναι· ὅτι καὶ πατρὸς ἐνός, τοῦ ποιήσαντος θεοῦ, καὶ μητρὸς μιᾶς γῆς, ἀφ' ἧς πεπλάσμεθα. Καὶ οὕτω μὲν ἐντρέψα αὐτὸν τῆς ἀντιλαλιᾶς, ὑπομνάσω δὲ, ὡς ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ἐσμεν λάλοισι, καὶ ἀπορίας ψυχρὰς προβαλλόμεθα, καὶ λογοπραγοῦμεν θεόν, καὶ ἐρωτῶμεν, διὰ τί τοῦτο καὶ μὴ ἐκεῖνο πεποίηκεν; εἰ καὶ αὐτὸς ἀνέχεται οὐκ ἐκγελῶν, οὐδὲ μοκταρίζων (ἐπ' ἄλλοις γὰρ ταῦτά γε), ἀλλὰ ἐλεῶν ἡμᾶς τοῖς ἐν κενοῖς γλαφυροῖς. Ἐφ' οἷς ἐκεῖνα ἐν βραχυτάτῳ ἡμῖν ὑποτίθεμαι, ἵνα μὴ καὶ θεομαχῶμεν, πάσχοντες οὕτω, καὶ τὸν θεὸν διορθοῦσθαι πειρώμενοι, θεσμοθετοῦντες οἷον αὐτῷ, καὶ καθέλκοντες, ὑπὸ βουλόμεθα, καὶ ἀντὶ δούλων δεσπότηται γενόμενοι, καὶ τυραννοῦντες τὴν κυριότητα.

λδ'. Οὐκ ἄξιον, ὦ οὔτοι πάντες, λογιότητος ἀν-
θρωπίνης, ἀπορεῖν, διὰ τί ποτε ὁ Θεὸς τοῦτον μὲν
τὸν ξένον, καὶ ἐκείνον τὸν ἀδελφόν, καὶ τόνδε τὸν
γεῖτονα, καὶ ἄλλον περιούκιον κατήντησεν ἀγαθοῖς
τοῖς περὶ κόσμον, φαιδρότησιν οὐκίων ἐλλάμψας, οἷ
καθὰ καὶ ἥλιος ἐναστράπτουσι κάλλεσιν, ἀγροὺς
πληθύνας πίνοντας, ἐνευθηνουμένους τοῖς ἐκ γῆς
ἀγαθοῖς, τὰ ταμεία πληρώσας αὐτοῖς, καὶ στενοχω-
ρήσας εὐδαιμονικοῖς ἐνθέμασι, θεράποντας καὶ θε-
ραπαίνας ἐπιδούς εἰς φιλοτιμίαν ἀμύθητον, ζῶα
προσπεθίεις εἰς πλουτισμὸν, καὶ τοῦτον ἀμέτρητον,
τὸ δὲ πᾶν εἰπεῖν, καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω ἑαυτοῦ πολλαπλασίονα κορυφώσας τὸν οὕτως εὖ παθόντα· ἐμὲ δὲ
οὐδὲν ἀπεικίστα ἐκείνου τοῖς ἄπασιν ἡλάττωσε, καὶ ἀπῆλθε, ὅ φασι, λιθηρίδος κενώτερον ἀπετέλεσε, τοῖς ὕλοις
ἀποστερήσας ἐμέ;

μ'. Μὴ δὴ τοιαῦτά τις ἐπαπορεῖτω, φιλοσοφεῖν
ἐθέλων, καὶ Θεοῦ καταψηφίζόμενος τὸ ἀδιάκριτον. Β
Ἀκούστωι γὰρ ἂν ποθεν ἐκ τῶν κατωτέρω (ἄνωθεν
γὰρ ὁ Κύριος οὐκ ἂν μὴ οὐκ ἐξουθενώσῃ τὸν τοιοῦτον
διάλογον) πρῶτα μὲν ἠόθην οἶδας, ὦ οὔτος, ὡς οὐ-
δὲν ἀπείκιστα τοῦ φθονουμένου, ὅ ἐγκοτεῖς, εἰ τα-
σαῦτα περίκειται ἀγαθὰ; Μήποτε γὰρ σὺ μὲν ἐνάξιος
εὐδαιμονεῖν, ἐκεῖνος δὲ κατάξιος, καὶ πού καὶ πλειό-
νων ἐπάξιος. Ἔπειθ' ἐπειδὴ τοῦτο δάκνειν ἔχει σε εἰς
φυγὴν (καὶ γὰρ τοὶ πᾶσι σύγκρισις ἐλαττωῦσα δάκνει
τὸν ὑποβιβαζόμενον), μάθε καὶ, ὅτι τῶ μὲν ἀδελφῷ
πρὸς ἰσότητά ἤκεις ταλαντευόμενος. Ἔστω δὲ, ὡς
καὶ καθέλκεις τῇ βροτῇ πρὸς τι μείζον καὶ πολλοῦ
ἄξιον καὶ ὅμως ὁ τοῦ βίου βραβεύς μέγας Θεός, ὁ
δίκαιος διανομεύς γεωμερτήσας ἐπὶ παντός τὸ ἀνά-
λογον, τὸν μὲν ἀδελφόν διέκρινε πλήθοντα εἶναι καὶ
τῷ βίῳ πλούσιον, σὲ δὲ ἄλλὰ ἰσχνὸν καὶ ὑπόκενον. Τί
δὲ σὺν λογιστέεις τὸν καὶ Δεσπότην καὶ Πατέρα, C
καὶ διὰ δίκης ἄγεις, ἐφ' οἷς διμυρονομήσατο; ἠότερον
Δεσπότην ἐκεῖνον τίθεις; Καὶ πῶς δουλὸς σὺν λογο-
πραγεῖς τὸν Κύριον; Ἄλλὰ πατέρα ὀνομάζεις. καὶ
διατὶ τυλμῆς, ἀναιδῶς προσφέρεσθαι, καὶ μὴ δεδιέ-
ναι τὴν ἔννομον ἀποκρήρυξιν, εἰ οὕτω καταθρασύνη
αὐτοῦ; Θεοκλύτῃ, δυσώπει, ἐξευμένιζε, μέσοις χρω-
ταῖς εὐχαῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ· καὶ
οὕτως, εἴπερ θεὸν εἶναι διακρινεῖ, ἀπομερίσεται τοῦ
παρ' αὐτῷ πλοῦτου καὶ σοῖ, καὶ μυρίοις ἀποκα-
ταστήσει σε. Ἐὶ δ' ἴσως καὶ ποτινιόμενος καὶ πολλὰ
ποιῶν, ἅπτα πρὸς ἐντευξίν, μένεις ὁ αὐτὸς τοῦ
λοιποῦ, λόγισαι θέμενος ἐς φυγὴν, ὡς ἢ πολὺ ἐν σοὶ
τὸ ἐφάμαρτον, καὶ δι' αὐτὴ οὐκ ἄξιότι καὶ σὲ τοῦ
πλουτισμοῦ, ἢ ἄλλο τι. Νῦν μὲν οὐ συμφέρον σοι τὸ
πλήρωμα τοῦ αἰτήματος· ἔστα: δὲ ὅτι ὁ τοῦ βίου D
λειμὸν ἐξανθήσει, καὶ δρέψασθαί σοι δώσει· ἐν καιρῷ
πολὺν τὸν καρπὸν. Ἡ οὐχ ὄρεξ καὶ οὐτὰ δένδρον,
τὰ μὲν καρποῖς βρίθοντα, τὰ δὲ τινα διαπαντός οὐκ
ἄκαρπα; καὶ τῶν καρπίμων τὰ μὲν εἰς ὅλον ἔτος
τηροῦντα τὸ τρέφον φῦμα, τὰ δὲ ἐξ ἔτους μὲν εἰς
ἔτος εὐφοροῦντα ἐκ διαλείμματος, τὸν δὲ ἐν μέσῳ
καιρὸν οὐ μόνον ἄκαρπα εἰς τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ φυλ-
λοχοῦντα, καὶ τῆς φυσικῆς, ὡς εἰπεῖν, κόμης φα-
λακρούμενα; Τὸ δὲ ἔστιν οὐ μάτην καὶ εἰκῆ, ἀλλὰ
κατὰ φύσιν ἕλλογον. Ὅτε μὲν γὰρ ἔστιν ὄνασθαι
τινας, ἢ ἀνθρώπους ἢ ἑτεροῖαν φύσιν, τοῦ καρπώμα-
τος, τότε δὴ καιροῦ καὶ οἱ βλαστοὶ μεστοὶ καὶ καλοὶ

39. Non dignum sapientia humana est quærere
quibus ex causis perigrinum aliquem, aut fratrem,
aut vicinum, aut alios bonis terrestribus cumu-
larit, deliciosis locupletans rebus domos solis ins-
tar splendentes, campos fertiles fructificando, hor-
rea replens, felicitatis germen ubique implantando,
seruos et servas zelosas addendo, animalibus do-
mesticis imo omni prosperitatis genere cumulavit,
me autem qui illi nulla in re inferior sum, in om-
nibus minoravit et siliqua inaniorum fecit, cunctis
privatum?

40. Nemo igitur, philosophiæ prætextu, de novo
dubia movens, confusionis Deum accusabit. For-
tasse enim ab imis locis (deorsum enim Dominus
ejusmodi sermonem contemnit) audierit vocem:
unde scis, sodes, quod non dissimilis sis ei, cui
invides divitias? Non enim tu indignus, ille per-
dignus, imo pluribus quam quæ possidet dignus.
Quod autem hoc animum tuum devorat (omnis
enim comparatio humiliatum offendit) scito cum
fratre eadem trutina te ponderari. Posito autem ut
tu majoris momenti ac pretii sis inventus, attamen
Deus, magnus vitæ distributor, qui omnia justo
dimittitur, fratrem locupletem, te vero pauperem
esse statuit et miserum. Cur igitur Domino et Patri
diem dicis, et recenseres ejus creationem? Num in
Domini loco eum ponis? et quomodo, servus cum
sis, Dominum ad rationem reddendam vocas? At
Patrem nominas. Quomodo vero audes pro impu-
dencia tua, contemnere excommunicationem? Auxi-
lium implora divinum; fac penitentiam, expia
peccata tua precibus tuis, ad sanctos præsertim
ejus effusis, et ubi opus erit divitias tibi commu-
nicabit, et vere beatum reddet. Si autem, suppli-
cans et pro viribus quod tuum est peragens in
eadem fortuna iunges, cogita quod ob peccata tua
aut aliud quoddam te divitiarum participem esse
non vult. Nunc quidem voti compitem fieri nihil tibi
prodesset; veniet autem tempus, quo vitæ pratum
florebit, et tu fructum largissimum colligere po-
teris. Aut non vides arbores fructibus plenos, et
frugiferos; alios quotannis passim frugiferos,
passim steriles folia dijicere et comæ naturalis
calvitium pati? Quod non vanum ac inane, sed
secundum naturæ rationem. Quando enim fructus
aut hominibus, aut cæteris creaturis prodesse de-
bent, flores pleni et visu pulchri apparent, et folia
in fructum virescunt; si autem fructus abiit, folia
quoque humi labuntur. Vivipara enim quasi in
radices matris redeunt, ibique residentia sensim in
ver novum reviviscunt quando ut per canales re-
currunt, et ut anno elapso naturæ peculiaris mu-
nere funguntur. Vide igitur ne tu quoque simili
legi subiciaris, et ubi nil tibi proderit arbor, unde
flores et fructus spectabiles, ut folia et quæ-
cunque a bona arbore proveniunt, nascuntur, et

ne, si quando eos colligere cupis, omnia te effugiant, quia tempus non est opportunum. Sed id quoque vide, ne carduos in ramis sterilibus aut in rubis et piris silvestribus producas (ob hoc enim fructum quidem fert, sed non debitum et manuum contractui resistantem). Annon Deus hominem parvum facit et deminuit qui ad fructus producendos natus non est, aut fructum quidem fert, eos autem qui illos tangere volunt pungendo lædit? Preces funde ad Deum, et spera in eum, et ipse faciet. Imple ejus voluntatem, et tibi favebit. Irrora labium siccum sili flagrans, et pluet tibi cœlitus manna spirituale et sensibile. An nosti virginam virentem et solo Dei servorum verbo germinantem, sexcentos e morte excitantem? Te autem plantam madidam, nunc pravis cupiditatibus ægrotantem, quæ e paraiso venit, educare, insertione amplificare et fecundam reddere non vales? Desine a Deo petere, et ipse sponte tibi dabit. Non a Deo petisti ut in matris tuæ utero concipereris, et lamen illa te concepit. Ex utero in lucem prodire, nutriri, procedere, ubi nunc stas, non tuæ voluntatis fuit, attamen hæc omnia, te invito, acciderunt. Igitur cætera quoque tibi dabantur, dummodo ea facias, post quæ cætera addentur et ut in fundamento firmo stabilientur. Quid Domino reddituri simus nescimus, attamen dedit nobis, quorum est ei accepta referre. Quid igitur petere vis a creditore? Dominus mercedem tibi dedi servo, cui non debebat, noli igitur impudentem te gerere et precibus tuis fatigare, ne ex iis quæ possides excidas et servi inutilis sortem obtingas. Pater hæredes designavit; non igitur in ea est necessitate, quam tu ei attribuere vis. Magnus olim possedit Job; sed omnia perdidit, imo se ipsum amisit. Effluxit enim in saniam resolutus, nec tamen Deum accusavit inconsiderate, non de repetendis postulavit nec dixit se aliquid amisisse, sed in Deo facultatem dandi et eripiendi agnovit. Igitur ob gratitudinem non majorem felicitatem affectavit. Ego autem metuo ne Deus precibus tuis fatigatus tibi det aut potius restituat quod tibi expetendum non erat. Cum enim Deo dedisti quod par non erat, tu quoque redipisci debes quæ nolueris. Job inter dira tormenta Deo non incongrua dixit, tu autem, non similia passus, eum blasphemias. Igitur ab eo recipies quod tibi gratum minime erit, nisi charitas divina mala a te aufert. Si autem ob vexationes murmuras et quereris, te interrogo: De quo quereris amisso? Sane dices nulla te re egere quæ hominis naturæ convenit. Omnia tibi bona præsto sunt. Metuendum tibi non est ne in morbum incidas. Omnia opera humana perficere potis es inde a prima ætate quæ humi repit et vix sponte movetur. Ecce te vestitum et super columnis firmis, pedibus dico, constitutum incedentem. Omnia porro, quibus homini ad incedendum et alias operationes opus est, habes, sive homo, sive animal simplex specteris, dives es. Quid igitur Dominum

A βλέπεσθαι, καὶ τὰ φύλλα τέθηλε διὰ τὸν καρπὸν ταῦτα. Ὅτε δὲ αὐτὸς ἀπέλθῃ, τότε καὶ τὰ φύλλα ἔραζε πίπτει, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τοῦ δένδρου τὴν προτέραν ὥραν οὐκ εἶτι ἔχει. Παλινοσσεῖ γὰρ τὸ ζωογόνον εἰς τὰς μητέρας ἐκείνων ῥίζας, καὶ ὑφεδρεῖ, καὶ ὑποσμύχον ζωπυρεῖται εἰς ἔαρ, ὅτε πάλιν ὡς δι' ὑπαγωγέων τινῶν ἐκθλιδόμενον ἀνατρέχει καὶ γεννᾷ τὰ πέρυσιν ἀγαθὰ. Ὅρα γοῦν, μήποτε καὶ σὺ τοιοῦτον λόγῳ ὑποπέπτωκας, καὶ ἡ οὐ σύμφορόν σοι λαλεῖν ὕλην, ἐξ ἧς ἔσται βλάστη καὶ καρπὸς ἀξίος λόγου καὶ φύλλα καὶ λοιπὴ πᾶν εὐφροῖα χρηστοῦ δένδρου, ἢ ἀλλὰ καὶ, εἴποτε λάθῃς, ἀλλ' αὐθις ἀποβρύχεται σοι τὰ δεδομένα διὰ τὸ μὴ καίριον. Σκόπει δὲ καὶ, μήποτε ἀκανθοφορῆς κατὰ τὰς ῥάμνους (καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ καρποφορεῖς), ἢ κατὰ τοὺς βᾶτους καὶ τοὺς ἀγρίους ἀπίους (καὶ δι' αὐτὰ φέρεις μὲν καρπὸν, περιφέρεις δ' ἐκείνον, ὅποιον χρὴ τελεσφορεῖσθαι φυτῷ ἀκάνθαι φρίσσοντι, καὶ τὰ προσαπτομένας χεῖρας ἀμύσσοντι). Ἢ γὰρ οὐ σμικρόναι θεὸς καὶ ἀχρειοῖ ἀνθρώπων, ὅς ἡ καρποτροφεῖν οὐ πέφυκεν, ἢ τρέφει μὲν καρπὸν, κεντρίζει δὲ τοὺς πρυσάπτεσθαι καὶ δρέπεσθαι θέλοντας; Ἡξῆσαι τῷ Θεῷ, ὡς καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὰς εὐχὰς, καὶ ἔλπισον ἐπ' ἐκείνον, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Πληροφόρητον τὴν μετάδοσιν, καὶ ἐπιδώσει σοι. Δρόσιον χεῖλος ἐνδεδῆς, ὑποκαίόμενον δίψει, καὶ ἐπιβρέξει σοι ἀνωθεν τὰ ζωογόνα, καὶ αὐτὸ δὲ μάννα, τὸ καὶ νοούμενον καὶ φαινόμενον. Ἢ ῥάβδον μὲν οἶδας βλαστήσασαν, καὶ φυτὰ δὲ μυρία ἐκ νεκρώσεως ἀναθηλήσαντα λόγῳ καὶ μόνῳ τῶν τοῦ Θεοῦ θεραπόντων; αὐτὸν δὲ σε, τὸ ἔτι ἐνικμον φυτὸν, τὸ νῦν μὲν ἡγριωμένον πάθεισιν, ἐκ παραδείσου δὲ ἀνέκαθεν πεφυκὸς, οὐκ ἔχει μωσχεῦσαι, καὶ ὡς οἶον δι' ἐπεμβολῆς μεταποιῆσαι εἰς πάντη ἡμέρον, καὶ καταπλουτίσαι εἰς ἔγκαρπον; Ἄφες ἀπαιτεῖν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς δώσει ἐκίον. Οὐκ ἐζήτησας τὸν Θεόν, ἐν κοιλίᾳ συλληφθῆναι μητρός; καὶ ἐκείνη συνέλαβέ σε. Οὐκ ἠνάγκασας προσελθεῖν μητέρας, καὶ φῶς ἰδεῖν, καὶ ἐκτραφῆναι, καὶ προθῆναι, ἢ οἱ νῦν ἔστηκας; καὶ ταῦτα πάντα γέγονέ σοι ἀπραγμόνως ἐκείθεν. Ἔσται γοῦν σοι ὁμοίως καὶ τὰ ἐφεξῆς, εἰ μόνον ἕκαστα ποιεῖς, ὧν γινομένων καὶ τὰ ἄλλα προτίθενται καὶ ὀροφούνται ὡς ἐπὶ θεμελίῳ στέρβῃ. Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Δεσπότη, καὶ ἀποροῦμεν, καὶ μεθοδεύομεν, ὡς οἶα θελαδὴ δόντι, καὶ οὕτως ἐποφειλομένῳ τὸ ἀντισηκοῦν; Τί γοῦν ἀπαιτεῖν ἐθέλεις τὸν χρεωστούμενον; Ἄπέδοτό σοι τὸν μισθὸν ὁ Δεσπότης, καὶ ταῦτα μὴ ἀφελῶν μισθοὺς τῷ δούλῳ. Ἄφες οὖν ἀναιδεύεσθαι καὶ προσεπιζητεῖν, μὴ καὶ ὧν ἔχεις ἐκπέσης, καὶ τὰ τοῦ ἀχρείου δούλου καθυποσταίῃς. Ἐκληροδότησεν ὁ Πατήρ; οὐκ εἶτι γοῦν ἀνάγκην ἔχει τοιαύτην, ὅποιαν σοι ἐπάγειν ἐθέλεις. Εἶχέ ποτε ὁ μέγας Ἰώβ; ἀλλ' ἐξέπεσε πάντων, ὧν εἶχε, καὶ οὐκ εἶτι εἶγεν οὐδὲ ἑαυτόν. Ἀπέρβρε γὰρ, εἰς ἰχῶρας ἀναλυόμενος; ἀλλ' οὐκ ἐλογίστηκε τὸν Θεόν, οὐκ ἐπολυπραγμόνει, οὐκ ἐζήτη, οὐδὲ μὴν ἔλεγεν, ἀπολωλεκάναι τι; ἀλλὰ τὸν Κύριον καὶ δοῦναι καὶ ἀφελίσθαι ἀπεφαίνετο. Οὐκ οὖν ἀνέκαμψεν εἰς τὸ πάλυ κρεῖττον καὶ εὐδαιμον διὰ τὸ εὐχαριστοῦν. Ἠγῶ δὲ καὶ εὐλαβηθεῖν, μή-

ποτε παρενοχλῶν τῷ Θεῷ λάθῃς, μᾶλλον μὲν οὖν ἀντιλάθῃς, ἐκεῖθεν τὸ ἄξιον μὲν, ἀπεικταῖον δὲ σοι. Διδόντα γὰρ σε τῷ Θεῷ, ἅπερ οὐκ ἔχρῃν, ἀντιλαβεῖν χρεῶν, ἢ μὴ βεβούλησαι. Πάσχων δεινῶς ὁ Ἰωδ, οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· σὺ δὲ, καὶ ταῦτα πάσχων οὐδὲν φαῦλον, δίδως ἀφρονας λόγους. Τοιοῦτον γὰρ τὸ σὸν βλάσφημον καὶ ἀπαιτητικόν. Οὐκοῦν ἀντιλήψῃ ἐκεῖθεν τὸ σοὶ ἀβούλητον, εἰ μὴ ἄρα ἡ θεία φιλανθρωπία προσισταμένη, τὸ βλάπτον ἀπαγάγοι ἐκ σοῦ. Ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχων γογγύζεις καὶ λαλεῖς. Ἐρωτῶ δὴ. Ἐπὶ τίνι γογγύζεις, καὶ τίνος λαιπόμενος; Λείπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐδενός τῶν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὀλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντῃ ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον, ἀνακεῖσθαι ἀβρίωστως. Ἐξεσί σοι ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἀνθρώπον ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου, καὶ ἀπὸ βρέφους ἰλυσπωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀναγεῖν. Ἰδοὺ καὶ ἐνδέδουσαι, καὶ ἐπὶ κινδῶν σταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλωσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ οἷς τὴν πορείαν καὶ τὰλλα πάντα ὅσα κατευθύνει τὸν ἀνθρώπον ὡς καὶ ζῶον ἀπλῶς καὶ ὡς ἀνθρώπον, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν ταῦτα φιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀρίστως βασιλικῶς διακείσθαι περὶ σέ, καὶ ἐπιδιδόναι, ὅποσα ἐκεῖνι ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεύσπλαγχον; « Τίς εἶ σὺ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; » ἀκούσοι ἂν τις, αὐτὸ κατεξουσιάζειν ἀλλοτρίου δούλου πειρώμενος. Τί γοῦν οὐ δέδοικας καὶ αὐτῷ, μήποτε ἀκούσης ποθὲν τῷ « Ἦθόθεν σὺ ἀναπέφηνας, τοῦ σοῦ Δεσπότης λογιστής; »

μα. Φέρε εἴπω σοι κεφαλαιωσάμενος λόγον, ἀντιφάσκειν μὲν δοκούντα, τῇ δ' ἀληθείᾳ εἰς ἓν συμφωνούντα. Οὐκ ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν οὐδὲν ἴσον, καὶ αὐ πάλιν οὐδὲν ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν ἄνισον. Πνευματικῶς δ' ἐνταῦθα ἐθέλω ἀντιφωνεῖν. Καθότι μὲν γὰρ ὁ Θεὸς ἀναλόγως ἐκάστοις ἐπιμερίζει τὰ δέοντα, καὶ τῶν μὲν αἶρει, τοῖς δὲ προστίθησι γεωμετρικώτερον, ἰσότης ἐν ἡμῖν θεϊότερον πολιτεύεται, καὶ ἀκούει ἕκαστος τῷ « Ἐταῖρε, ἔχεις τὸ ἀνάλογον σὺν. » Καὶ οὕτω μανθανέτω καὶ ὁ τὸ ὀλίγον ἔχων, δικαίως ἔχειν αὐτὸ, εἴτ' οὖν πρὸς γεωμετρούμενην ἰσότητα. Ταῦτόν γάρ πως « ἴσον » εἰπεῖν καὶ « δίκαιον, » ἐπεὶ καὶ ἰσότητος ἡ δικαιοσύνη στοχάζεται. Καὶ οὕτω μὲν ἴσα τοῖς ὅλοις ἅπαντα, λόγῳ δ' ἄλλῳ καὶ ἄνισα· καὶ ὁ λόγος ἡ κατὰ τὸ δοκῶν τοῖς ἀμαθεστέροις (ἰσότητος δὲ εἰπεῖν καὶ ἀμαθεστέροις) ἢ γοῦν ἀλλὰ κατὰ ἀριθμὸν, ὡς εἶναι τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀνακραμένα ἰσότητι καὶ ἀνισότητι, καὶ ἐξεῖναι λέγειν τὴν ἀρμογὴν τοῦ ἐν ἡμῖν βίου ἢ ἀνισότητα ἴσην, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. Μένε οὖν, ἐν οἷς ἐτάχθης, ὦ ἀδελφε, καὶ χαρίτων ὀφειλέτην εἰδὼς τῷ Θεῷ σεαυτὸν, εὐχου, καὶ ἔλπιζε, καὶ μήτε τὸν κυβερνήτην μέμφου στρέφοντα τὴν καθ' ἡμᾶς ὀγκάδα τεχνήντως ὥδε καὶ ἐκεῖ, ἕως ἂν περὶ τοῦ βιωτικῶς πλέωμον σάλουσι· μήτε τὸν σύμπλουτον ἀδελφὸν μέμφου, εἰ πρὸς τὸν εὖ ἔχοντα τοῖχον ὁ τῆς νεῆος κύριον αὐτὸν ἐτάξατο. Τί γὰρ καὶ φθονητὸν, ἐνθα ἡ μέμφεις διαβάλλει πρὸς τὸν Κύριον; Ὁ ἀδελφός οὐδὲν οἰκεῖον ἔχει, οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅπερ δέδωκεν ὁ Θεός. Τῷ γοῦν ἀδελφῷ φθονῶν, λέληθας σεαυτὸν μεμφόμενος τὸν Θεόν, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ θευμαχῶν. Τί δὲ οὕτω μὲν τὸν Θεὸν ἀνακρίνων, καὶ μονονουχί ἐπιτάσεων τὸ ποιητέον, ἀμαρτωλὸν πράγμα ποιεῖς; Ἀπορούμενος δὲ, τί δήποτε, ἄλλων ἐν Ὀλυμπίᾳ βιούντων τῶν καὶ ἀτρεμεῖ ζώντων, αὐτὸ καὶ λύπην ἔχει καὶ φόβον, δοκεῖς λαλεῖν ἀναμάρτητα οὐ πάντως; Δέον τοίνυν κἀνταῦθα διαγνομονεῖν σε τὰ κατὰ σέ, καὶ συμβιβάζειν αὐτοῖς τὰ τε ἡδέα, τὰ τε λυπηρὰ, καὶ

A liberalissimum, gloriosissimum fatigas? Cur non sinis eum regio erga te animo esse, et largiri tibi secundum charitatem suam? « Quis tandem es tu, qui servum alienum judicas? » aliquis audierit, qui alieno servo jussa dare praesumit. Quomodo igitur non ipse quoque metuis ne quando audias: Unde tu venis quia a Domino tuo rationem tibi reddi exustulas? »

ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχων γογγύζεις καὶ τίνος λαιπόμενος; Λείπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐδενός τῶν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὀλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντῃ ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον, ἀνακεῖσθαι ἀβρίωστως. Ἐξεσί σοι ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἀνθρώπον ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου, καὶ ἀπὸ βρέφους ἰλυσπωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀναγεῖν. Ἰδοὺ καὶ ἐνδέδουσαι, καὶ ἐπὶ κινδῶν σταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλωσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ οἷς τὴν πορείαν καὶ τὰλλα πάντα ὅσα κατευθύνει τὸν ἀνθρώπον ὡς καὶ ζῶον ἀπλῶς καὶ ὡς ἀνθρώπον, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν ταῦτα φιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀρίστως βασιλικῶς διακείσθαι περὶ σέ, καὶ ἐπιδιδόναι, ὅποσα ἐκεῖνι ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεύσπλαγχον; « Τίς εἶ σὺ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; » ἀκούσοι ἂν τις, αὐτὸ κατεξουσιάζειν ἀλλοτρίου δούλου πειρώμενος. Τί γοῦν οὐ δέδοικας καὶ αὐτῷ, μήποτε ἀκούσης ποθὲν τῷ « Ἦθόθεν σὺ ἀναπέφηνας, τοῦ σοῦ Δεσπότης λογιστής; »

B 41. Jam denique sermonem meum resumam qui contradicere videtur, re vera autem in idem convenit. Nihil eorum quæ intra nos, similia sunt neque dissimilia. Spiritualiter autem respondere volo. Quemadmodum enim Deus singulis officia pro viribus distribuit, aliis quidem detrahens, alios bonis cumulans, sic æquitas divini ratione intra nos agit, et singuli audiunt: Amice, habes contingens tuum. Sicque qui pauca habet discat cum summa justitia ea possidere. Æquum enim ac justum dicere idem est cum justitia, cum æquitate societatem inire tendit. Sic omnibus omnia æqua et iniqua, et sermo stat aut secundum speciem indoctis qui aliquid docendi sunt, aut secundum numerum, ita ut res nostræ sic æqualitati et inæqualitati immixtæ appareant et ut ordinem vitæ nostræ inæqualitatem æqualem aut vice versa dicamus. Mane igitur in iis, frater, in quibus constitutus es, et cum scias te Deo gratias agere debere, ora et spera, et ne incuses gubernatorem qui navem nostram scite movet, donec ad vitæ portum appellamus; neque fratri navigii cœnsorti invidias, si nauclerus ipsi opportunum locum assignavit. Cur enim invidia exerceatur, ubi incriminatio ad Dominum usque ascendit? Frater nihil peculiare, nihil proprium habet nisi quod Deus ei impertit. Dum igitur fratri invidias, Deum nescius blasphemasti et quodammodo bellum ei intulisti. Quantopere igitur peccas, Dei sic censuram faciens et pene ei quæ facere debeat praescribens? Nonne vides te blasphemare prorsus si dubitas num Olympi incolæ sine metu aut cum mœrore vivant? Oportet igitur te ea quæ tua sunt decernere sive jucunda sint, sive amara, sicque causas ponderando tibi solatium afferre. De iis denique quæ nunc accidunt plura dicere me non decet; penes Deum enim judicicia quæram profunditas est incomprehensibilis.

οὕτω τῇ καταλήψει τῶν αἰτίων λυμβάνειν τι παραμύθιον, καὶ δὴ θεωρητέον αὐτὸ εἰς ὄλιγον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄρτι συμβαμάτων μὲν οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οὐ γὰρ οὕτω δεδίδαγμαί· Θεοῦ δὲ κρίματα, ὧν ὁ βυθὸς ἡμῶν ἀπερίληπτος.

42. Ista autem theoria consolationis quoque non parum continet, ut supra diximus. Sunt in vicinia nostra, quæ late patet, et inter populares nostros alii baptizati immersi, alii in abyssum tristitiæ baptizati sunt, unde plerique res futuras cum timore prævident, quarum finem non facile est videre. Ex his qui in abyssum prolapsi sunt lacrymis digni sunt; qui autem ad fæcæm usque pervenerunt, preces et ipsi faciant et ab aliis faciendas curent; qui autem timore trepidant precibus etiam gratiarum actiones addant Deo æternæ vitæ auctori.

43. Hoc igitur jugiter ob oculos teneamus atque examinemus quo in loco ii qui curis ac sollicitudine vexantur omninoque tristes sunt ponendi erunt. Primus quidem ac secundus tertiusque Deo favente a societate nostra separati erunt; non enim fæcis aut abyssi aut immersionis rationem habemus. Sine metu autem nunquam erimus, licet plerique id ignorent. Idem esset si quis tonitruo longinquo auditum in proximitatem transferret aurium. Cur igitur immodico nos tradamus mœrori?

44. Hoc dicendo non ita velim intelligi, quasi curam ac sollicitudinem temporis futuri abolerem; imo id tantum moneo ne nimis affligamur, sed modum in ea quoque re observemus. Cur enim mœrum in vobis exstirpem, cum sciam metum in plerisque rem esse salutarem? Quomodo affirmem mœrorem semper abfuturum esse ab iis quibus locus lamentationis assignatus est; qui vitam curis exemptam ignorant; quibus terra carduos et folium gignit. Quo igitur vituperio nos non digni erimus qui mœrore exempli Dei obliviscimur? Melior enim non est præceptor mœrore. Cum curi memoria Dei revertitur. Vexatur aliquis? statim audies orantem: Domine, juva; aut Domine, miserere mei; et jam Dei sancti clamoribus sollicitantur. Si e contra per aliquod tempus sine ærumnis sumus, Deum invocare desistimus, sancti ejus et hymini in eorum honorem scripti negliguntur; jam enim lingua canit sordes, Dei iram provocat, nos vero canentes corrumpit.

45. Non igitur id præcipio, ut tristitiæ renuntietis (quod nec fieri potest; nec enim nisi possibilia docere convenit); sed ut affligamini et solliciti sitis de rebus luctuosis, et queratis medicamentum quod curas abigere, et quo homo afflictus morsum fatalem sanare valeat. Hujus autem medicamenti

μβ'. Ἡ δὲ τριακτὴ θεωρία ἔσται αὐτίκα καὶ παραγωγὸς λόγος, καθὰ ψηάσαντες ὑπεσχόμεθα. Εἰσὶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς περιχώρῳ καὶ συμφύλῳ, τῇ καὶ πολυτενεῖ καὶ εὐρυχώρῳ, οἱ μὲν εἰς βαθὺν βεβαπτισμένοι λύπης, οἱ δὲ εἰς ἀβυσσον, ἄλλοι δὲ βάψαντες ἤδη οὐκ ἐς τοσοῦτον, οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ δεδοικέναι, καὶ αὐτῷ ἢ διὰ τι ἐγγίζον καὶ πρόσπτον, ἢ κατὰ διέχειαν, ἦν οὐκ ἔστι συνιδεῖν σταθερῶς. Τοῦτων οἱ μὲν τῆς ἀβύσσου γεγονότες κλαιέσθωσαν· (τί γὰρ ἄλλο;) οἱ δὲ μήπω τοῦ βύσσου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν τρυγῆς ὄντες, εὐχὰς καὶ αὐτοὶ ποιέσθωσαν, καὶ ἐτέρωθεν ἐχέτωσαν, καθὰ καὶ οἱ μὴ ἐξ ἐπιπολῆς. Οἱ δὲ τῷ φόβῳ οὕτως ἢ οὕτως ὑποτρέμοντες, ἀλλ' αὐτοὶ πρὸς ταῖς εὐχαίς καὶ εὐχαριστεύτωσαν τῷ καὶ ἀεὶ ζῶντι καὶ τοῦ ζῆν αἰτίῳ Θεῷ.

μγ'. Καὶ τοῦτο μὲν κοινῶς κείσθω ἡμῶν εἰς διηνεκὲς ἐνθόμιον. Ἐξετάσωμεν δὲ νῦν πρὸς ἀκρίθειαν οἱ συγγεόμενοι, ὡς εἰκὸς, καὶ ἐμπερόντιδες, καὶ ἐμμέριμοι, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, κηραίνοντες, καὶ ποτε τόπου τῶν, ὡς ἐρρήθη, λυπευμένων τεταξόμεθα; Ὁ πρῶτος μὲν καὶ ὁ δεῦτερος καὶ ὁ τρίτος πάντῃ πάντως Θεοῦ ἐλευθέρως ἡμῶν ἀπεσχοίνισται· οὔτε γὰρ τρυγῆς τὸ [ἐν] ἡμῶν θεωρεῖται, ὁποῖος εἴρηται, οὐδὲ μὴν βάθος, ἀλλ' οὐδὲ καταβαπτισμός. Φόβου δὲ τι πάντως ἡμῶν ἐγγίνεται· πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ οὕτι πρόδηλον, ἀλλ' οὐδὲ ἀρίγνωτον. Ὅμοιον δὲ, ὡς εἰ καὶ βροντὴν κυποῦσαν ἐκ πόρρωτάτων παραδοκεῖ τις εἰκότι λόγῳ ἀκουτισθῆναι εἰς ἐγγύτερον. Τί δὲ οὖν κατεν[εχθ]ησόμεθα εἰς ἀμετρίαν ὀλίψεως;

μδ'. Τοῦτο δὲ λέγων οὐκ ἀπαλείφειν ἐθέλω τὸ μεριμνᾶν ἐξ ἡμῶν οὕτε τὸ περὶ τῆς αὔριον, οὔτε τὸ ἐπὶ ταῖς ἐφεξῆς· ἀλλὰ τὸ λίαν ἀπάγῃ, τὴν ὑπερβολὴν ἐλαττωῖ, τὴν ἀμετρίαν ἄγω εἰς σύμμετρον. Εἰς τί γὰρ καὶ πειράσομαι, τὸ θέος ἐν ἡμῶν καταρρίψαι, ὁ μαθὼν, χρῆναι καὶ θέος ἐν πολλοῖς ἐστάναι κείριον; Πῶς δ' ἂν ἐγγυησαίμην τὸ ἄλυπον, οἷς ὁ τοῦ κλαυθμῶνος τόπος ἀποτέτακται, εἰς οὐδεὶς ἔγνωσται βίως ἄλυπος, οἷς ἀκάνθαι καὶ τρίβυλοι γῆθεν ἀνατέλλειν εἰς ἐπιστροφὴν ἐπετάχθησαν, φάναι δὲ τὸ μᾶλλον ἐπιστρεπτικόν, οἷς χρονίζοντες ἄλυποι ἐκλαυθάνομεθα Θεοῦ; Μὴ γὰρ ἔστιν ἡμῶν παιδαγωγὸς καλλίων τῆς λύπης. Ἄμα λύπη, καὶ αὐτίκα μνήμη Θεοῦ. Κινῆται τις, καὶ ἐπὶ στόματος αὐτοῦ εὐθὺς τὸ « Κύριε βοήθει »· καὶ « κύριε, ἐλέησον » καὶ παρενοχλοῦνται βοαῖς οἱ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι. Διάγομεν καιρὸν τινα λύπης δίχα, καὶ ὀψίξει παρ' ἡμῶν τὸ ἐπικαλεῖσθαι Θεόν· καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ ἅγιοι καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔσματα ἐκκλείονται τοῦ στόματος, ἀσπικίζει δὲ ἡ γλῶσσα, ὅσα καὶ αὐτὴν μολύνει, καὶ τὸν Θεὸν παραξύνει, καὶ ἡμᾶς κακύνει τοὺς ἄδοντας.

με'. Οὐ τοῖσιν παιδεύω, μὴ λυπεῖσθαι (αὐτὸ μὲν γὰρ καὶ ἀδύνατον· ἢ δὲ παιδεύσεις ἐπὶ τοῖς δυναμένοις γίνεσθαι), ἀλλὰ βάπτειν μὲν εἰς λύπην ἔμφορον, καὶ ἐφ' οἷς χρῆ, παρ' αὐτὰ δὲ μεριμνᾶν, ἐξευρίσκειν τὸ λυθικῆδες καὶ κακῶν ἐπίληθον ἀπάντων φάρμακον, εἰ' οὐ ἀλεξικάκου τὸ θηριῶδες δῆγμα τῆς λύ-

πης ἀπαλειφθήσεται ὁ λυπούμενος. Τοῦ δὲ τοιοῦ- **A**
του ἀλεξιφαρμάκου χορηγὸς ὁ Θεὸς, ἀπάσης κυχ-
ξίας θεραπευτῆς, εἰς ὃν ἀναθέντες ἡμᾶς αὐτοὺς θε-
ραπευθησόμεθα, χαρέντες, καὶ οὕτω τὴν λύπην ἐξε-
λάσαντες. Τί γὰρ ἄλλο ποιητέον ἐν τοῖς μὴ ἐφ'
ἡμῖν, ἢ πάντως τὸ ἐπὶ ἡμῖν αὐτοῖς, οὐπερ ἡμεῖς
ἔσμεν κύριοι; Κυριεύομεν δὲ ἐν λύπαις τοιαύταις
καὶ φόβοις ἐπικειμένοις ἀμηχάνοις τοῦ δέεσθαι·
δέεσθαι δὲ οὐ τοῦ τυγχάνοντος ἀμύντορος, ἀλλὰ τοῦ
δυνατωτάτου. Τοιοῦτος δὲ ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων·
αὐτοῦ ἄρα καὶ δεητέον, τοῦ καὶ τὰς δικαίας εὐχὰς
καὶ τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας τελεσφοροῦντος. Ἰσχυρὸς
αὐτὸς μόνος· διὸ καὶ ποιήσει ῥαδίως. Ὁ δ' αὐτὸς
καὶ μακρόθυμος· οὐ χάριν μακρονεῖ τὰς ἀμαρτίας
ἡμῶν, καὶ ἰλάσεται ἡμῖν, εἴπερ ἡ θέσις ἐκτενὴς
καὶ ἐξ ἠλῆς ψυχῆς καὶ διανοίας καὶ καθαρῆς σό- **B**
ματος· ὅς οὐδὲ ἀναμένει διαρθρωθῆναι τὸν δεητή-
ριον, ἀλλ' ἐτι λαλοῦντός τινος πάρεστιν. Ἐπιθυμεῖ
γὰρ δέξασθαι ἱκεσίαν ἔλλογον καὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ
θεοκλυτοῦντος. Ἦ γὰρ βασιλεὺς μὲν ἀγαθός, μὴ
εὐεργετικὸς προσφυῶς ἂν λέγοι τό τι· « Σήμερον
οὐκ ἔβασίλευσα· οὐδὲ γὰρ εὐηργέτηκα; » Ὁ δὲ Θεὸς
ἀνέξεται, μὴ ἀδιαλείπτως εὐεργετεῖν, τοῦτο διτνε-
κὲς ἔργον αὐτοῦ· ἐπεὶ καὶ αὐτάγαθός ἐστι καὶ αὐ-
τοῦ βασιλεύς. Διὸ καὶ λαμβάνων θέσεις, οὐκ ἀνέξε-
ται, μὴ κλίνει τὸ οὖς σου, καὶ ἐπακούσαι εἰς ἀγα-
θὸν, ἀλλὰ συμμετρήσει τῇ τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ
φόβου καιρῷ καὶ τὴν σύναρσιν. Μέλλει τὸ κακὸν,
καὶ διασκεδάσει· ἐγγίξει, καὶ ἀπόσεται. Ἀλλ' ἤδη
ἐψήπται, καὶ ἐν χρῶ γέγονε· καὶ φύξας ἠσυχῆ τὸ
βέλος ἐπιπνοῖα θεῖα, στρέψει ὀπίσω. Τὸ δὲ καινότα-
τον· ἀντιστρέψει, καὶ εἰς τὴν τοῦ βαλόντος καρδίαν **C**
ἐμπήξει, τοιοῦτος αὐτὸς ἐπίκουρος ἄνωθεν τοῖς
προκαλουμένοις αὐτόν.

μς'. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλο πρὸς παραμυθίαν ὑμῖν ἐρῶ
πειστικώτατόν τι καὶ λυσιτελέστατον. Ἀνεύγκαστε
τῇ μνήμῃ τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔνθρον ἡμῶν ἀποκρά-
τορα, καὶ δι' ἐκείνου καὶ παρηγορήθητε, καὶ βοη-
θειαν εὐρέσθαι σπεύσατε· καὶ βοηθήσει μὲν ἡμῖν
ἐκεῖνος καὶ οἴκοθεν ἔργοις βασιλικαῖς καὶ προμη-
θεῖα θεῖα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ, εἴπερ εὐχαῖς Θεὸν
πέθομεν, συνεφάπτεσθαι τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ συ-
κατευθύνειν τὸ δόρυ κατὰ πάσης παλαμναίας φά-
λαγγος ἀντιμάχου. Παρηγορήσεται δὲ τοῖς καθ'
ἑαυτὸν, καὶ οἷς αἰεὶ πονεῖται ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ.
Οἴδατε πάντως, ὡς, ἐξότου ὁ βασιλεὺς αὐτόν ἔλαχε
θρόνος, οὐκ ἐπαύσατο μέχρι καὶ σήμερον μὴ ὅτι γε **D**
κοπιῶν, καὶ ὕπνον μὴ διδοὺς ὀφθαλμοῖς καὶ βλεφά-
ροις ἀνάπausιν, ἀλλὰ καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παραβάλλ-
ων, καὶ κινδύνοις τοῖς δεινοτάτοις, ὧν ἔργον, ψυ-
χὴν ἀπάγειν σώματος, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ πρὸς
βίαν. Τί τοίνυν, ἐκείνου τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπ' ὤμων,
ὡς εἰπεῖν, βροτάζοντος καὶ εἰς τόπον ἀχθοφοροῦν-
τος, καὶ ὁμῶς φέροντος, καὶ ἀπεκδεχομένου ἀγαθὰ
τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει (θαρόρει γὰρ, οἷς μυριάκις
καὶ ἑκατὲ καὶ ἑβσηθήθη εἰς ὄαλος καὶ σαρκὸς καὶ
ψυχῆς), ἡμεῖς οἱ βασιλευόμενοι, καὶ ἀπαιτούμενοι
ἐπακολουθεῖν τοῖς αὐτοῦ, μὴ ἐφοποσονοῦν ἐρεπόμεθα
κατὰ μίμησιν τὴν δυνατὴν καὶ ἀρετῆς ἀπόμαξιν, δι'

dispensator est Deus, qui omnem corporis infirmi-
tatem sanat. In eum itaque omnem spem ponamus,
et sanabimur, et gaudebimus omni malo liberali.
Quid enim aliud faciendum est in iis quæ pence
nos non sunt, aut potius in iis ipsis quæ a nobis
pendent? In ærumnis autem et metu cum sumus,
precibus quem volumus adire possumus, sed non
ad quemcumque, sed potentissimum accodere expedi-
dit. Est autem hic Deus virtutum; ipsius igitur
auxilium imploremus, qui preces justas et spes
bonas ad exitum perducere valet. Deus solus fortis;
ideirco facile perficiet. Idem vero etiam longanimus
est; quare peccata nostra dimittit et veniam
nobis donat, dummodo preces ex tota anima ac
lota mente et e puro ore procedant; Deus enim
non exspectat donec desideria nostra exposuerimus;
nam loquente te adhuc, jam adest. Vult namque
ut qui supplicatur secundum rationem et bene
operans se adcat. Num rex bonus quidem, sed
minus beneficus, diceret: Hodie non regnavi; non
enim benefeci? Deus autem non semper benefa-
ciat, cum id ei peculiare sit; bonitas qui est ipsa
et rex universorum? Itaque preces tuas admittens
in commodum quidem tuum vertet tempore peri-
culi et timoris. Cunctatur malum: destruet illud;
appropinquat: depellet. Sed jamjam venit, jam
cuti inhæret, sed afflatu divino infirmavit telum et
retro conjecit. Sed postremo retrorsum in corde
sagittarii figet; talis enim est ecclesie auxiliator
iis qui eum invocant.

46. Aliam rem consolativam æque ac persua-
sivam vobis edisseram. Tollite in spiritu animas
vestras ad imperatorem nostrum divinitus inspira-
tum, et consolamini vosmet, et auxilium exspe-
ctate. Ille enim operibus regiis et providentia divina
nobis succurret, præsertim si Deum precibus lle-
ctimus et ipsi cooperamur et telum contra omnem
cohortem inimicam sanguinem sitientem dirigimus.
Consolationem autem contra tentationes præbebit.
Probe nostis quod ex quo regnare cæpit, ad hunc
usque diem non cessavit, non dico laborare, sed
neve oculis nec supercilliis quietem dedit, sed
periculis se objecit, ubi de morte, non placida, sed
violenta agebatur. Quid igitur, cum ille totum
orbem humeris fert et bona recipit in fidei quam
in Deo ponit, præmium (confidit enim, licet mala
innumera passus, et carnem et animam restaura-
vit); nos qui in statu obedientie sumus et qui
jubemur eum sequi, non pro viribus ac facultate
ejus virtutem imitamur, qua auxilium divinum
impetramus. Non enim ejus exemplum secuti
operari volumus. Simile namque officium nobis non
incumbit, et si incumberet, non simili modo exse-
queremur. Illud vos moneo, ne omnino metui et
desperationi succumbatis. Ante oculos ponite undas

decumanas, quas forlitter gubernando a nave depulit; mementote tempestatum, quas Deo auxiliante, dissipavit; bestiarum ferarum quæ non aggressæ sunt, quasque Deo iterum opem ferente, fugavit. Confidamus igitur eundem Deum undas et tempestates quæ terræ Romanorum imminent placaturum esse et bestiarum horrendum rugientium dentes obtusos et innocuos redditurum, unde pace profunda fruemur. Non dubito fore aliquos qui meminerint quoties imperatoris laudes pronuntiaverim. Fuit autem talis, quia Deus imperatorem nostrum sub imagine certatoris indefessi et semper victoris representare voluit, ut gloriari posset se esse operarium Dei in sudore frontis panem cœlitus imperlitum edentem. Hoc nunc quoque nos bona spe impleat reputantes eum qui semper idem est, Deo volente non mulatum iri.

κις ἐς κοινήν ἀκοήν τὴν τῆς βασιλείας ἐξελάλησα ὁ Θεὸς τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα διόλου καὶ ἀσθλευτὴν εἶναι ἀκάμαντα, καὶ νικᾶν διὰ πάντων, ὡς ἂν ἔχη σεμνόμεσθαι καὶ αὐτὸς, ἐργάτης εἶναι Θεοῦ, καὶ ἰδῶσι προσώπου τῷ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ λόγους τὸν αὐτοῦ ἄρτον ἐσθίειν. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας προδιθαζέτω, λογιζομένους, ὡς ὁ πάντοτε τοιοῦτος οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄρτι ἄλλοῖος φανεῖται, Θεοῦ θέλοντος.

47. Contemplamini porro historiam illam, quam exposui, temporis antiquissimi mentionem faciens, quo Pericles celeberrimus natus est, et quod certaminibus ac victoriis illustravit, quippe qui e nullo certamine inchoato inferior excessit; et si quando lapides ac tela eum aggressa sunt, statim alios peregit labores, quos vir audax amat et quibus nunquam succumbit qui omnium primus esse gestit. Tum imperatoris virtutes, comparandi gratia, in medium protuli, præmia certaminibus adæquans. Proverbium quoque in illam historiam induxi dicens quod nunquam imperator quarta mensis natus est. Nam Hercules ille quarto mense in lucem editus multis certaminibus interfuit invictus, et proverbio locum dedit quo tales homines quarto mense nati admirantibus se loquendi ansam præbent. Utinam nunc quoque imperator inspiretur ad pacem pristinam nobis conciliandam. Sic preces et fidem nostram exauditum iri certitudo nimiam tristitiam terminabit nobisque solamen afferet.

48. Preces autem faciamus non pro fortuna, nec oscitanter, manus sursum tendentes et vociferantes, temporis opportuni ratione non habita, quo preces ad Deum missæ animum laxant. Quænam autem hæc tempora sint melius quam nomen suum quisque aliunde scire potest. Quare pauca aliqua addam, colloquium nostrum terminaturus.

49. Quando ad preces nos accingimus, ita dispositi esse debemus quasi coram maximo imperatore nosistere debeamus; et si tales nos præbemus, non

ἢς τὴν θεόθεν ἐπικουρίαν ἐρελευσόμεθα; Καὶ οὐ λέγω φερεπονεῖν κατ' ἐκείνον καὶ ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ ὑπόκειται τι ὅμοιον· οὔτε, εἴπερ ὑποκείμενον ἦν, ἔσχομεν ἂν ὁμοίως αὐτὸ μεταχειρίσασθαι. Ἄλλὰ παραινῶ, μὴ παντελῶς τοῦ φρόνου γίνεσθαι καὶ τῆς ἀπογνώσεως. Λογίσασθε τὰ μεγάλα κύματα, ὅποσα κορυφωθέντα κατ' αὐτοῦ ἀπεκρούσατο οἰακίζιον δεξιῶς, ὅποσας θυέλλας διέλυσε, Θεοῦ σκεδάζοντος καὶ ἀπάγοντος· ὑποίους καὶ ἴσους θῆρας καθείλεν ἐμπηδώντας ἡμῖν, Θεοῦ συνεπιλαμβάνομένους κἀνταῦθα. Θαρρήτερον οὖν, ὡς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τὰ νῦν καθ' ἡμῶν κορυφούμενα κύματα καὶ τὰς αἰγίδας, ἵσαι ὑπερκρέμανται τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, καὶ τοὺς ὠρυομένους εἰς φρίκην θῆρας, τὰ μὲν ταπεινώσει ἕως καὶ ἐς γαλήνην, τὰς δὲ ἀπαγαγεῖ σκεδάσας, τῶν δὲ τῆς μύλας συντρίψει καὶ οὕτως εἰρηναίαν κατάστασιν πρυτανεύσεται.

Μέμνηνται τινες, οἶμαι, τῶν ἡμετέρων, ὅπως πολλάκις χρακτῆρα. Ἦν δὲ ἐκείνος, ὅτι εἶσις τυκώσασθαι ἵσαι ὑπερκρέμανται τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, καὶ τοὺς ὠρυομένους εἰς φρίκην θῆρας, τὰ μὲν ταπεινώσει ἕως καὶ ἐς γαλήνην, τὰς δὲ ἀπαγαγεῖ σκεδάσας, τῶν δὲ τῆς μύλας συντρίψει καὶ οὕτως εἰρηναίαν κατάστασιν πρυτανεύσεται.

μζ'. Προσεπιλογίσασθε καὶ ἱστορίαν ἐκείνην, ἣν ἀνχλεξάμενος ἐξετιθέμην, ἀφηγούμενος, ὡς ἦνεγε μὲν χρόνος πρεσβύτατος Ἡρακλῆν ἐκείνον, οὐ λόγος πολὺς· ἐφῆρμιστο δὲ αὐτῷ, εἴτ' οὖν ἀπέκειτο, συνεχῶς μὲν ἀσθλεύειν τὰ βαρύτερα, συνεχῶς δὲ καὶ ταῖς νίκαις ἐλλάμπασθαι. Οὐκοῦν οὐδαμοῦ ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ δεύτερος ἐξέπιπτεν. Εἰ δὲ που καὶ λίθοι καὶ λοιπὰ βέλη κατεπετάσθησαν αὐτοῦ πρὸς ἄλλος, καὶ πόνους ἑτεροίους ἔσχεν, ὁποίους φιλεῖ πάσχειν ὁ τοῖς ἐργώδεσιν ἐγχειρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνέπιπτεν, οὔτε μὴν κατέπιπτεν, ἐλαττούμενος, καὶ τοῦ κατὰ πάντων πρωτεύειν στερόμενος. Καὶ ταῦτα λέγων παρήγον ἐς ὁμοιότητα τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνέργειαν· τοῖς μόχθοις μετρῶν καὶ τὰ ἔπαθλα. Προσεπῆγον δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ παροιμίαν, ἀπορητικῶς λέγων τὸ « μίποτε καὶ αὐτοκράτωρ ἐν τετράδι γεγένηται. » Καὶ γὰρ τοι καὶ Ἡρακλῆς ἐκείνος εἰς γένεσιν προαχθεὶς περὶ τινὰ τετάρτην μηνός, καὶ ἄλλοις ἐντριβόμενος μὲν, οὐ νικώμενος δὲ, παροιμίαν ἐξέφηγε. καθ' ἣν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι « ἐν τετράδι γεγενῆσθαι » λόγον ὑποβάλλουσι τοῖς τὰ κατ' αὐτοὺς θαυμάζουσιν. Εὐχαρίμεθα οὖν, συγκροτεῖσθαι καὶ ἄρτι τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς τὴν παλαιὰν εἰρήνην ἀποκαταστήσαι ἡμῖν. Καὶ οὕτως ἡ εὐχὴ καὶ τὸ θαρρῆν, ἐπακούεσθαι ὑπὸ Θεοῦ, ἐξωθήσει τὴν τῆς ἀμετρίας λύπην, καὶ παραμυθησόμεθα.

μη'. Εὐχοίμεθα δὲ μὴ πρὸς ἀφροσύνην μόνην καὶ σχῆμα εὐχῶν, χεῖρας μὲν ἄροντες ἄνω, καὶ κραυγὰς ἀφιέντες, τὰ δὲ καιριώτερα τοῦ εὐχεσθαι παραλείποντες, δι' ὧν οἴδασιν εὐχαὶ πρὸς Θεὸν ἐλαφρίζεσθαι. Τίνα δὲ ταῦτα τὰ καιριώτερα, ἔχετε μὲν καὶ ἄλλοθεν εἰδότες κάλλιον, ἢ περ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ, ὅφρασιν, ὄνομα· βραχὺ δὲ τι προσεπιθεὶς καὶ αὐτὸς, λύσω τὸν σύλληγον.

μθ'. Ὅτε μέλλομεν εἰς εὐχὴν σταθῆνοι, οὕτως διεκτιθῶμεν, ὡς βασιλεῖ μεγίστῳ μέλλοντες ἐντυχάνειν· καὶ εἴπερ οὕτω διοικονομησόμεθα, οὐκ ἔστιν

ὅπως οὐκ εἰσακούσεται ἡμῶν ὁ Θεός. Ὁ κατ' ὄψιν βασιλεῖ ἐντυγχάνων, καὶ παρεστῶς, καὶ δεόμενος, οὐδέν τι τῶν ἐν ὄκῳ τῆ βίῃ εἰσοικίζεται κατὰ νοῦν· ἀλλὰ τὰς ὄλας κλείσας τῆς ψυχῆς ὕρας, ὡς μηδέν τι τῶν ἔξω παρεισκρίνεσθαι εἰς αὐτήν, ἰδιαίξειν τὸν νοῦν ἀφήσει καὶ ἑαυτοῦ εἶναι καὶ λαλεῖν τὰ πρὸς θεήσιν. Οὐκ ἐνθυμεῖται συζυγίαν, οὐ τὴν σύμφυτον γλυκεῖαν ἀγέλην, οὐ κλοῦτον, οὐ κτῆσιν· τὸ μείζον εἰπεῖν, καὶ ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος ἐξίσταται, καὶ κατὰ οὐδεμίαν αἴσθησιν ἐνεργεῖ. Οὐδενὸς τῶν πέριξ ἀκούει· καὶ γὰρ, εἰ καὶ βροντῶσι τοῖς λόγοις, οὐ πλαγιάζει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς οὐδένα, καὶ ὄλωσ οὐ πλατύνει τὸ αἰσθητικόν· ἀλλὰ στενοχωρεῖ, πρὸς ἐνὶ καὶ μόνῳ ἐκείνῳ τυγχάνων, τῆ βασιλεῖ, καὶ εἰς πρὸς ἓνα μετρεῖται, καὶ μόνος μόνου γίνεται. Οἶδαμεν πολλοὺς ἐν τοῖς τοιοῦτοις καὶ τριχῶν ἔλκομένους, καὶ ἀντιβαίνοντας μὲν, οὐ σκοπούμενους δὲ, πρὸς τίνων ἔλκονται. Πάσχουσι καὶ κληγὰς, καὶ οὐδ' οὕτως ἐπιστρέφονται, ἀλλὰ διατέθονται, καθὰ καὶ λίθοι πληττόμενοι. Ὑδρεων δὲ ἐμπάζεσθαι τοὺς τοιοῦτους, πῶς ἂν εἴη; Κωφεύουσι γὰρ πρὸς ἄλλο ἅπαν ἄκουσμα, καταδοκοῦντες τὸ βασιλικὸν ἀπόφθεγμα.

ν'. Καὶ οὕτω τοιούτων καὶ ἡμᾶς εὐχεσθαι χρὴ, βραχεῖαν γοῦν ἐκείνην ὕραν ἀφυρίζοντας τῆ Θεῷ· καὶ οὕτως ἀνύσομεν τὸ ζητούμενον. Συλλαλήσουσι δὲ πάντως ταῖς εὐχαῖς κυκλόθεν, καὶ εἴ τινες ἡμῖν πράξεις ἀγαθαὶ προκατάρθωνται, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ αὐτὴ, ὅτε μετὰ ἰλαρότητος γίνωτο. Οἶδαμεν γὰρ, « ἰλαρὸν δούτην ἀγαπᾶσθαι παρὰ Θεοῦ· » ἐπεὶ τοι, ὅς μὴ οὕτως ἐλεεῖ, ἀλλὰ μετὰ πικρίας δυσπροσίτου, εἶοικε ταῖς τροφοῖς, ὅσαι C χολῆ τὴν θηλὴν ἐπαλείφουσαι ἀπογαλακτίζουσι τὰ νεογνά. Οὕτω γὰρ ὁ μετὰ χολῆς ἐλεῶν, ἀπότροφον τὸν ζητοῦντα πένητα τίθησιν. Οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖνος εἰς δευτέραν ἐλεύσεται δόησιν.

να'. Ὑπερλαλήσει τῆς ἡμετέρας εὐχῆς καὶ ἡ φύσις αὐτῆ, εἰάν δεόντως φυλάξωμεν τὸ τῆς πλάσεως θεῖον τῆ τε κυρίως μοναδικῆ, καὶ τῆ κατ' εἰκόνα (ἐν δὲ πάντως ἄμφω ταῦτα, ὅτι καὶ ἐξ ἑνὸς καὶ πρὸς ἓνα)· εἴτι δὲ καὶ, εἰάν τρόπον ἄλλον τὸ καθ' ἡμᾶς ἐνιαίον τοῦτο πολλαπλασιάσωμεν, ἐννοούμενοι τὰ τῆς παραγωγῆς συνθέσεως, καὶ μὴ μόνον σχιζόμεθα εἰς τετράδα στοιχειακῶς ταῖς γενικαῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως πολιτικώτερον καὶ κοσμικώτερον· εἰ γινόμεθα οὐρανὸς μὲν ταῖς αἰθερίαις κατὰ νοῦν ἀναβάσει· καὶ ταῖς κατ' ἄστρα ἐλλάμψουσιν ὧν ἄγγελοι μὲν ἐπιβαίνουσιν, ἀστοχεῖ δὲ ὁ ἐκὼν καταβεβλημένος ἐκεῖθεν σκοτεινὸς ἑωσφόρος· αὐτίκα δὲ ἅμα καὶ γῆ, πρὸς μίμησιν κοσμογενεῖς, καθ' ἣν οὐρανὸς καὶ γῆ πρῶτα πεποιήνται· γῆ δὲ, ὡς μὴ κάτω βρίθαι εἰσαεῖ, καὶ μὴ εἰδέναι τὴν ἀνωφύρησιν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν τῆ ταπεινώσει καὶ τῆ μὴ ἐθέλειν ὑπερφαίνεσθαι, ἀλλὰ περὶ τὴν μητέρα γῆν κυπτάζειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀναστρέφωμεν, καὶ οὕτω κάτω βάλλειν πᾶσαν ἔπαρσιν καὶ ἅπαν φρόνημα κούφον, καὶ μὴ κατὰ Θεὸν μεταρσιούμενον· μάλιστα δὲ ἄλλως γῆ πῶν διὰ τοῦ μὴ πέτραις πληθεῖν, ὅσαι μὴ πρὸς θεῖον σπόρον αὐλακίζονται, μηδὲ μὴν ἀκάνθαις θάλλειν συμπνιγούσαις τὰ κατὰ τὸν Θεὸν σπέρματα.

A est quod Deus nos non exaudiat. Qui coram imperator supplex astat nihil aliud in mentem ingerit; sed omnibus animæ portis clausis, ita ut nihil extrinsecus intrare possit, mentem colligit, ut tantum res ad petitionem spectantes proloquatur. Non conjugem, non dulces natos, non divitias, non possessiones ante oculos habet; imo quod majus est, sui compos non est et sentiendi facultate plane destitutus. Nil eorum quæ prope cum dicuntur audit, et licet magno clamore vociferentur, non nictat, nihil sentit; imperatorem solum videt ei soli studet, adhæret. Multos crinibus tractos vidimus incedere nescientes a quibus traherentur. Verbera quoque accipiunt nihil sentientes, ut lapides verberati. Tales injuriam pati prorsus non possunt; surdi enim sunt ad omnes voces, imperatoris responso unice intenti.

50. Sic igitur nos quoque precari decet. Breve igitur temporis spatium Deo consecremus et quod cupimus nanciscemur. Dum nos precamur, alii circa nos confabulantur, ut tamen bonas aliquas actiones agnoscent, et inter alia misericordiam et charitatem hilarem. Scimus enim hilarem datorem a Deo amari. Revera enim qui non sic dat eleemosynam, sed cum asperitate, nutricibus similis est quæ mammam bile ungentes recens natos lactant. Qui enim sic cum bile misericordiam exercet pauperem mendicium peregrini loco habet, qui certe non secundam petitionem faciet.

51. Precibus nostris ipsa natura favebit, ubi, sicut debemus, divinam unitatem et imaginem conservabimus (quæ duo unum sunt in quantum ex uno et ad unum); deinde si unum illud quod in nobis est multiplicabimus, compositionem derivatam mediantes, nec in quaternionem scindimur virtutum elementalium et generalium auxilio, sed alia ratione civili, ut ita dicam, et magis terrestri; si cælum limus, mente aerem pervolantes, et stellarum instar fulgemus, super quibus angeli incedunt, et unde Lucifer amissa luce sponte delapsus est; deinde terra ad imitationem mundi creationis secundum quam cælum et terra ante omnia creata sunt; terra autem limus, non in quantum proclives, humiles et a superbia remoti sumus, sed terræ matris modestiam imitantes omnem fastum spiritusque inanes et a Deo alienatos rejicimus; denique terra pinguis simus, et minime petrosa quæ semen divinum respuit et folium fovet quod semen divinum suffocet.

52. His rationibus adjuti super mare ac vastum A eleemosynam et pia opera facientes nos extendemus; sic animalia nutriemus, non parva solum, quæ modico sumptu egent, sed magna, quibus fortioribus alimentis opus est; et muriam volentibus largiri poterimus amaram, quæ viro cuidam subamaro Malmionis nomen dedit, sed dulcem illam sali divino similem; unde proverbium « muriam non habere » de viris odiosis dicitur, quorum aliqui insuper insulsi nuncupantur.

53. Simili modo in aere aut æthere (uterque enim splendidus) naturæ vivillæ, odoriferæ, puræ nos assimilabimus, quia anima nebulosa non est, et spiritus cælestes per scalam spiritualem ascendant, et aliis rationibus quas nos concise definimus; vos autem in errore estis. Ideirco doctrinam profundiorē non sectamini in rebus quas alios docere potestis, quia candelam, pharum, lampadem quærere opus non est, dum lux solaris Scripturarum sacrarum in aere lucens viam nostram illustrat; nec, sicut ii qui viam qua incedendum est nondum didicerunt, ad maximum Magistrum accedere possumus verbis: « Monstra mihi, Domine, viam, qua procedam. » Omnes enim probe novimus qua incedendum sit, et a qua declinandum, persuasum habentes quod recta via est secundum Deum actio, cui contraria est ea qua declinamus a virtute, secundum eum qui jubet facere bonum ac declinare a malo. Scimus ubi morandum ac diversandum sit, et quando ultra in via pergendum. Morabimur enim, in Dei amore diversantes, e contra cursum procrastinabimus quando cogitationes insidiosæ nos circumveniunt. Non una nobis vita via aperta est, sed plures, quarum hæc ad bonum, ad malum illa ducit. Dicendum ergo est quod, sicut in quacunq[ue] vitii via incedentes a virtute aberramus, ita quod quamcumque virtutem colimus, Deum hospitem ditissimum et judicem æquissimum obvium habebimus.

54. Post has conclusiones metuo ne a quibusdam preces nostræ aggre ferantur, si non a pauperibus, at a creditorum fraudatoribus, quos graves dolores vexant ut, secundum Scripturas, mulieres parlurientes anguntur propter partum execrabilem. Deo ingratum, naturæ contrarium, feram immanem, voracissimam, contra quam canum mores rabiosorum sæpissime latravimus, et quam e caverna protrahere in qua abscondita est (absconditur in plerorumque animis) aut impedire ne pauperes miseros dilaniet et dilaceret, non potuimus.

55. Igitur nunc quidem tacere visum est. Video enim quod, quo magis cum Scriptura contra fene-

νβ'. Τιοιούτοις δὲ λόγοις καὶ εἰς θάλασσαν μεγάλην ἔξομεν καὶ εὐρύχορον ἐκπατάνυσθαι διὰ τοῦ ἔλαειν καὶ εὐεργατεῖν, καὶ οὕτω τρέφειν ζῶα, οὐ μόνον μικρά, ἐφ' οἷς βραχεῖα καὶ ἡ δαπάνη, ἀλλὰ καὶ μεγάλα, ὧν ἀδρότερα καὶ ἡ τροφή· καὶ ἄλμην δὲ τοῖς ἐθέλουσιν ἐνδαφιλεύεσθαι αὐτὴν πικρὰν, ἐξ ἧς ἀνὴρ τις παλαιὸς ὑπόπικρος Ἀλμίων παρωνομάσθη, ἀλλὰ τὴν λοιπὴν, τὴν νόστιμον, τὴν τῷ θεῷ συστοιχοῦσαν ἄλατι, ἀφ' ἧς καὶ παροιμιάζεται τὸ « μὴ ἄλμην ἔχειν » ἐπὶ τῶν ἀηδεστέρων ἀνδρῶν, καὶ ὡς εἶπειν ἀναρτώντων· ἐφ' ὧν κατὰ τινὰς καὶ τὸ « ἀναλτον » ἤρμυσται.

νγ'. Λόγω δὲ ἀναλόγω οὕτω καὶ εἰς ἀέρα, εἴτε καὶ αἰθέρα, λαμπροῦς καὶ ἀμφοτέρους, διασκευάσομεν ἑαυτοὺς τῷ ζωογόνῳ καὶ εὐπνόῳ καὶ καθαρῷ, διὰ τὸ κατὰ ψυχὴν ἀνέφελον καὶ τῇ δι' αὐτοῦ ἀνελεύσει τῶν οὐρανίων νόων, διὰ τῆς ἐναρέτου κλίμακος, πολλοῖς δὲ καὶ ἄλλοις τρόποις, οἷς καὶ ἡμεῖς βραχυλογοῦμεν· ἀλλ' ἡ κάρδια ὑμῶν πεπλάτυνται. Διόπερ οὐδὲ μακροτέρας ἐπίσθε διδασκαλίας, ἐφ' οἷς καὶ ἐτέρους διδάσκειν δύνασθε, ὅτι μηδὲ χρὴ λυχνίσκον, ἢ φανῖον, ἢ τινα λαμπτήρα ζητεῖν, φωτὸς Γραφῶν ἱερῶν ἀθροιάζοντος ἡλιακοῦ, καὶ τὴν ἴδὸν ὑποδεικνόντος. Οὐδὲ ἔχομε καὶ αὐτοὶ ἕκαστος ἄρτι κατὰ τοὺς μήπω συνετισθέντας, ὅποι χρὴ ἰδεύειν, λέγειν πρὸς τὸν μέγιστον Διδάσκαλον· « Ἰνώρισόν μοι, Κύριε, ἴδὸν, ἣν πορεύσομαι. » Πάντες γὰρ ἐπιστημόνως οἴδαμεν, ὅποι τε βαδιστέον ὁρθήν, καὶ ὅπου ἐκτραπέσθαι χρεῶν. Ἴσμεν ἅπαντες, ὡς ὁρθὴ μὲν ἡ κατὰ Θεὸν πρᾶξις, ἐκτροπὴ δὲ ὁ ἐκείθεν μεταγισμὸς, κατὰ τὸν παραγγείλαντα, ἐκκλίβειν μὲν τὸ κακόν, ποιεῖν δὲ τὸ ἀγαθόν. Οἴδαμεν, ἔνθα χρὴ καταλύειν καὶ παραμένειν, καὶ πάλιν ἔνθα θεὸν παρατείνειν εἰς πλεον τὰ τῆς ὁδοῦ. Μενοῦμεν γὰρ, καταλύσαντες ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ· παρατενοῦμέν δὲ τὸν ὁρόμον, ἔνθα λησται ὑφεδρεύουσι λογισμοί. Οὐ μία ἡμῖν τρίβος ὑπέστρωται βίου, ἀλλὰ πολισχιδής, ὡσπερ ἡ εἰς τὰ φαῦλα, οὕτω καὶ ἡ εἰς τὰ κρείττονα. Εἴπωμεν οὖν, καθάπερ ἐπὶ κακίας. ὡς, εἴτε ταύτην ἢ τὴν ἐτέραν ἢ τὴν ἄλλην βαδιούμεθα, πλανησόμεθα τῆς ὁρθότητος, οὕτω καὶ ἐπὶ ἀρετῆς. ὅτι, ὅποιαν στελούμεθα, εἰς τὸν πλουσιώτατον καὶ εὐδιάκριτον ξενοδόχον Θεὸν καταντήσομεν.

νδ'. Τούτων οὕτω συμπεραθέντων ἡμῖν, εὐλαβοῦμαι, μήποτε δυσκόλως ταῖς ἡμετέραις εὐχαῖς ἀντιθήσονται, εἰ καὶ μὴ τινες ἄλλοι πτωχοί, ἀλλ' οὖν οἱ χρεωκοπούμενοι, οἷς ὀξεῖται ὀδύνας δύνουσι, ὁ δὲ λέγεται, κατὰ τὰς (ἱερῶς εἶπειν) ὠδινούσας καὶ ἐγγιζούσας τοῦ τεκεῖν, διὰ τὸν ἀλιτήριον τόκον τὸν ἐκφυλον, τὸν θεομιτῆ, τὸν παρὰ φύσιν, τὸ κακίστον ἀηρίον, τὸ παμφάγον· οὗ μυριάκις μὲν καθυλακτῆσαμεν, ὅσα καὶ λυσσητῆρες κύνες, οὐκ ἔσχομεν δὲ οὕτω τοῦ φιλοεῦ ἐκσπάσαι, εἰς ὃν κρύπτεται (κρύπτεται δὲ ἐν ταῖς τῶν πλειόνων ψυχαῖς), οὐδὲ μὴν ἐκφοβῆσαι, ὡς μὴ προπηδᾶν καὶ λαφύσσειν καὶ σπαράσσειν τοὺς ἐλεεινοὺς πτωχοὺς.

νε'. Ἐδοξεν οὖν μοι ἀπὸ τῆς ἀρτι σεσιγῆσθαι· Βλέπω γὰρ, ὅτι εἰς ὅσον ἐγὼ τὰ τῶν ἱερωτάτων

Γραφῶν ἀναβοῶμαι τοῖς τοκογλυφοῖς, τοσοῦτον αὐτοὶ ἐκθαίνονται εἰς πολυτοκίαν· καὶ οὕτω τὰ ἐμὰ διδασκάλια, δι' ὧν ἀναπέλλειν πειρώμαι ὡς διὰ τινος ἐπακοιδῆς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγριότητα, ἐμδοήματα κρίνονται, δι' ὧν αὐτὸ ἐρεθίζεται καταπιδᾶν καὶ βλάπτειν τοὺς τῷ Θεῷ μὲν ἠλεημένους, ἀδελφοὺς δὲ ἡμῖν λογιζομένους, καθὰ καὶ θρέμματα πύονα, ὧν καὶ γάλα καὶ σάρκας καὶ δέριμα καὶ ἔριον εἰς χρῆσιμον οἱ οἰκοδεσπόται προσφερόμενοι, καὶ μηδ' αὐτῶν τῶν εἰς βρώσιν ἀχρείων ἀπεχόμενοι, αὐτὰ βοτάναις ἀφιάσιν ἐντρέφασθαι καὶ θαλλοῖς. Ἡ γὰρ οὐχ οὕτως ὑφειλέταις καὶ ἡμεῖς προσφερόμεθα; Καὶ μακάριον, εἴπερ οὕτως· νῦν δὲ καὶ χεῖρον διατιθέμεθα ἐπ' αὐτοῖς. Θρέμμασι μὲν γὰρ τοῖς κτηματικοῖς καὶ κλίσιον ἀνεγείρομεν, καὶ μάνδραν γυροῦμεν, καὶ σταθμοὺς ἑτερολοῦς περιγράφομεν, καὶ σαρφετὸν κειμηλιοῦμεν εἰς τροφήν χειμέριον, καὶ ἀμέλγειν αὐτὰ ὀκνοῦμεν, ὅτε ὁ τοῦ γάλακτος αὐτοῖς ὄχτος οὐ πέπληθι· καὶ ποιμένας ἐριστῶντες, τοῦ τε μὴ φοριᾶν προμηθοῦμεθα, εἴτε καὶ ἄλλως καχεκτεῖν· κηδόμεθα δὲ καὶ, πηνίκα καιροῦ καὶ ποῖ ποτε λειμῶνος βασκίησονται· καὶ τοῦ ἐρίου δὲ φιλοῦμεν, ὅτε οὔτε ψυχῆς θάκνει θριμύττον εἰς βίγωσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔριον αὐτόμακτον καταρῥέει, καὶ εἰ μὴ τάχιον ἀφαιρεθῆ, ἀκάνθαις ἀρπάσσεται καὶ κολλᾶται, ὅπου χρεῖα οὐδεμία. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲν τι τοιοῦτον ἐπὶ τοῖς ἠλεεινοῖς τούτοις τοῦ Θεοῦ διοικονομούμεθα θρέμμασιν, ἀποικίζομεν, ἐκπιέζομεν ὀσημέραι, λιμαγχοῦμεν, γυμνοῦμεν, ἀπεσθίλομεν τεραστίως, οὐ καθὰ γῦπες νεκροὺς τινας, ἀλλ' ὡς ἀεταὶ τὸν ἐπὶ σκόλοπος Προμηθεῖα ἐκκῖνον, καὶ οὕτως ἀνεψήτοις ἀνθρωπίνους ἐντροφῶμεν κρέασιν.

νς. Ἀπάγαγε, φιλόθρωπε Κύριε, τὴν ἀπάνθρωπον τυχὴν φιλοτησίαν, καὶ παντὸς μὲν ἄλλου Χριστιανοῦ, καὶ ἡμῶν δὲ, οἱ ἀνθρωποφαγοῦντες ψευδοῦμεθα τὴν κατ' ἀνθρώπον ἡμερότητα. Δός ἡμῖν λογίσασθαι, ὅτι κάλλιον, καθάπαξ ἀφείναι τὸν ἀδελφὸν ἐγγυόντα θανεῖν, ἢ περ ἐπὶ πολὺ στρεύεσθαι χαλεπωτάτῃ λιμῇ. Ὁδήγησον ἡμᾶς ποιεῖν, ὃ κακῶς δυνάμεθα. Δυνάμεθα δὲ θεοὶ γενέσθαι κατὰ τὸ παράγγελμά σου, ὅς οὐδὲν οὔτε ἀδύνατον, οὔτε ἀήθεσ παραδέδωκας. Δούης, μὴ ποιεῖν ἡμᾶς, ὅσα κακῶς δυνάμεθα· κακία δὲ δυνάμειος τοιαύτης, τὸ δαιμονεῖν καὶ τῷ διδασκάλῳ τῆς φαυλότητος ἐπακολουθεῖν. Διδάξαις, γίνεσθαι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ὃν αὐτὸς προεκαλέσω ἡμᾶς, κατελθόν, ἵνα ἀναβῶμεν, ταπεινωθεῖς, ὡς ἂν ὑψωθῶμεν. Μὴ ἐάσαις ἡμᾶς τοῦ τάρταρου γενέσθαι, εἰς ὃν πειράται κατάγειν ὁ ἀνωθεν πεσῶν, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐθέλων συγκατενεγκεῖν, ἵνα ἀπεναντίας τῷ ἐθέλοντι πλεῖω γίνεσθαι τὰ εὐεργετούμενα πληθυνεῖ αὐτὸς τὰ κακοποιούμενα, καὶ συμμερίτας ἔχη πλείονας τῆς κολάσεως.

νεζ. Ἡθέλον εἰσέτι πλεῖω διδάσκειν, ὃ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, ἐπεὶ μηδὲ πάντῃ τὴν ἐμὴν κλειψύδραν τὸ τοῦ λέγειν ὕδωρ ἐπιλέλοιπεν. Ἀλλ' ὅτι κὰν τούτοις τὸ μέτριον συγκροτεῖται, βραχύτατόν τι προσθεῖς πεπαύσομαι.

νη. Μετεχειρήσατο κόσκινον ὁ Θεός (οὐ μακροὶ οὗτοι ἐνιαυτοί), δι' οὗπερ ἡμᾶς, ὄντας μὲν πρὸς ἀλήθειαν σίτους Θεοῦ, συνισθόντας δὲ τῷ ἐξαίτησαμένῳ ἡμᾶς Σατανᾷ, καὶ συναναμιγέντας οὐκ ἀγα-

A ratores declamo, eo pejores futuri sunt, et quod præcepta mea quibus, ut incantationibus, bestiae illius ferocitatem domare conor, pro inani clamore habentur, quo illa excitatur ad prouendum nocendumque iis quos Deus miseretur et qui fratres nostri censentur, ut oves pingues quarum lac et carnem, pellem et lanam æconomi in usum suum vertunt, nec iis quæ esui non inserviunt parcentes, plantis et arboribus stercorandis adhibent. Nonne nos quoque in debitorum conditione sumus? Et bene, si ita est. Nunc autem iniquiore in conditione sumus. Namque pecoribus stabulum aperimus, mandram concedimus in campis, et quod sustentandis inservit per hiemem offerimus, lacti parcentes, pastores præponimus, lucem aliosque morbos ab iis remouemus, prata depascendo tempore opportuno recludimus, lana exuimus, quando non algent, imo lana ipsa exit, et a carduis laceratur, nisi quanto citius tondeas. Nos autem nihil tale in miseris alumnis Dei facimus, quin imo nullam eorum curam agentes, deportamus, ubera exprimimus quotidie, fame necamus, nudamus, edimus, non ut vultures cadavera, sed sicut aquilæ Promethei rupi impositum, et sic cruda humana carne vescimur.

B 56. Amove, quaeso, Domine misericors, mores istos inhumanos tum ab omni quidem Christiano, cum a nobis qui carne humana vescentes mansuetudini quæ hominem decet, renuntiamus. Da ut intelligamus satius esse fratrem in mortis articulo deserere, quam famis tormentis excruciare. Doco nos operari pro viribus. Possumus autem dii fieri ut tu ipse dixisti, qui nihil contra facultates aut mores instituisti. Ne permittas nobis facere malum quodcunque, demoni magistro perversitatis obtemperando. Doco nos coelestes fieri, quoniam tu ipse in caelum nos vocasti, et adventu tuo fecisti ut nos ascenderemus; qui te humiliasti ut nos exallaremur. Ne sinas nos tartari incolas fieri, in quem is qui caelitus lapsus est nos projicere tentat, genus hominum destructurus, et qui mala multiplicat ut eo plura beneficia emergant, et ut eo plures adulationis consortes habeat.

57. Plura adhuc dicere in animo erat, o fratres et amici, non enim tempus sermocinationi meæ concessum effluxit. Sed cum modus mihi tenendus est, perpauca addendo finem dicendi faciam.

58. Vannum Deus, proximis clapsis annis manipulavit, qua nos, veritatis ad Deum frumentum factos et Satanæ opere semini malo mundi ulterioris immistos sicut bonus agricola dijudicavit, et

distinctis distinguendis nos eos fecit, qui sumus, A bonos dico. Id ergo studiis assiduis faciamus ne lolio ac zizaniis agrum nostrum corrumpamus, ne panificationem spirituales et sic bonum fermentum perdamus. Operam demus ne reprobati coram pane cœlesti, neve vitulo saginato mystice promisso indigni simus, nec ad caminum igneum castigationis ergo condemnemur, sed panes maturos Dei ac Domini mensæ imponamus, ut frumentum simus, quod ipse amat edere, nos amanter complectens per bonitatem ei consubstantiali ante sæcula et in omnia sæcula. Amen.

πυρὸς ἄρτους τῆ τοῦ Δεσπότου Θεοῦ προσνεχθῆναι τραπίζῃ, καὶ γενέσθαι εἰς βρώσιν, ἣν αὐτὸς φιλεῖ προσφέρεισθαι, οἰκειούμενος ἡμᾶς φιλανθρώπως δι' ἀγαθότητα συνουσιωμένην αὐτῷ πρὸ αἰώνων καὶ εἰς πάντας αἰῶνας. Ἀμήν.

θαῖς σπέρμασι τοῖς ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἡπείρου, καὶ τὴν σπόριμον εὐχρηστίαν ἀπειπαμένους, διέκρινεν ἀγαθοῦ γεωργοῦ δίκην, καὶ τὰ συγκεχυμένα εὐκρινήσας ἀπεκατέστησεν, εἰς ὅπερ ἤμεν. Καὶ ἰδοὺ, ἐσμὲν ἐν καλοῖς. Σπούσωμεν οὖν δι' ἐντεύξεων, μὴ πάλιν ἀφραῖς καὶ ζιζανίαις φύρδην ἀναχρωσθῆναι, δι' ὧν ἀχρειώσωμεν τὴν κατὰ πνεῦμα σιτοποιίαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ζύμην, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ καλὸν φύραμα. Πραγματευσώμεθα, μὴ καὶ ἄθετοι τῷ οὐρανίῳ ἄρτιῳ γενώμεθα, καὶ οὐδὲ τοῦ μυστικῶς ἐλπίζομένου σιτευτοῦ μύτχου ὦμεν ἄξιοι, μηδὲ κλιθάνῳ κολαστικοῦ πυρὸς ἀποκληρωθῶμεν, ἀνθ' ὧν ἄλλως ἔδει κα-

